

MASTEROPPGAVE

Emnekode: SO330S

Navn: Gabriel Brunvoll

Arktisk stormaktspill

- Norges posisjon og handlingsrom

Dato: 15.05.2023

Totalt antall sider: 78

Forord

Da jeg begynte på dette masterstudiet for internasjonale relasjoner var spørsmålet om masteroppgave det jeg knyttet mest forventninger til. Etter mange forelesinger, dypdykk i egne notater og innholdsrike diskusjoner har det ført til at jeg her presenterer et forskningsarbeid som tar med seg all kunnskap fra til og med bachelornivå helt opp til avsluttende master. Dette har ført til at jeg nå har produsert en masteroppgave som inneholder noe av det som interesserer meg mest innenfor feltet til internasjonale relasjoner. Erfaringene med å analysere dokumenter, være kritisk til datainnsamling og knytte elementer sammen har vært et nyttig og lærerikt arbeid, noe jeg kommer til å ta med videre i livet. En annen ting er at dette hadde jeg ikke klart alene.

Det er mange jeg skylder en stor takk til for at jeg kan si at jeg faktisk har skrevet en masteroppgave og innehar den kunnskapen jeg nå besitter innenfor internasjonale relasjoner. Først vil jeg takke de jeg begynte dette løpet med fra masterstudiet. Utallige diskusjoner og kollokvie-samlinger har alle vært en god pådriver og kunnskapskilde. Jeg vil også rette en takk til dette årets studiekamerat Julia som har fungert som en god sparringspartner og som for noen år siden tipset meg om en teori kalt «the English school». I tråd med dette vil jeg også takke min gode venn Johan for sine tilbakemeldinger. I tillegg vil jeg rette stor takk til familien for god støtte gjennom arbeidet og til foreldrene mine for gode innspill.

Så skal jeg rette et utrolig stort tusen takk til min master-veileder Beate Steinveg. Du har gjennom hele løpet vært konstruktiv, positiv og direkte med både meg og oppgaven. Hver veiledningstime var virkelig verdt det og du lærte meg mye som jeg kommer til å ta med meg videre i livet og i jobbsammenheng.

Gabriel Brunvoll

Bodø, 15. Mai 2023

Sammendrag

Stormaktsrivalisering er og blir et sentralt førende tema når en diskuterer internasjonale relasjoner. USAs liberale internasjonale orden, Russland aggressive krig mot Ukraina og Kinas ambisjon om å bli mektig igjen preger det som nå har beveget seg fra en nærmeste unipolar USA-ledet orden til å nå være i en multipolar fase. Den arktiske regionen, som basert på fraværet av konflikt i regionen har hatt luksusen av å kunne kalles «eksepsjonell», er nå inne i en sikkerhetspolitisk urolig periode som vil påvirke aktørene der, og med det Norge. For å analysere disse trekkene i internasjonale relasjoner benytter teoriskolen kalt den engelske skolen, overlappende sfærer som forklarer hvordan stater samhandler for å skape orden i et anarkisk internasjonalt system og samfunn.

Norge, de andre arktiske statene og ikke-arktiske aktører har i en årrekke publisert oppdaterte arktiske strategier for å befeste sine interesse for regionen og hevde sine rettmessige plass som en seriøs aktør i regionen. Av ikke-arktiske aktører stikker Kina seg ut, som har omtalt seg selv som en «nær arktisk stat» og globaliserer regionen ytterligere. Norge bidrar på dette feltet med å blant annet ha inkludert EU i sitt initiativ gjennom Nordlig Dimensjon. Norges nordområdemeldinger fra det siste tiåret viser til et økende fokus på samarbeid innenfor både bi- og multilateralisme, men også en økt bekymring for den sikkerhetspolitiske situasjonen påført av et stadig mer aggressivt Russland, som er Norges største trussel i Arktis. Diskusjonen om militær sikkerhet i Arktis råd ble skrinlagt ved opprettelsen av rådet, men basert på de geopolitiske spenningene som kan øke med årene fremover er det ikke utenkelig at Arktis og dets interessegrupper burde revurdere dette for å holde regionen stabil og forutsigbar.

Gjennom en analyse av de ulike arktiske strategiene, rapportene og meldingene dannes det et bilde av Norge som fremstår som en seriøs arktisk småstat, som har en interesse av å ha et asymmetrisk forhold til stormaktene rundt seg, dette for å ivareta posisjon og styrke eget handlingsrom i Arktis. Gjennom det internasjonale samfunnet får Norge være en sentral pådriver i arktiske relasjoner, slik som er mest hensiktsmessig for en småstat når stormaktene er involvert med sine interesser og motsetninger. På tross av egne mål og ambisjoner er det fremdeles et system å ta hensyn til, hvor Norge er nødt til å balansere nasjonale og internasjonale interesser for å kunne bidra til å skape det mest ideelle arktiske samfunnet. Dette har dermed ført til at denne oppgavens tittel vil dykke ned i det internasjonale systemet og dets samfunn med spørsmålet: *Hvordan påvirker stormaktenes interesser i Arktis Norges posisjon og handlingsrom?*

Innholdsfortegnelse

Forord	i
Sammendrag.....	ii
Innholdsfortegnelse.....	iv
DEL I.....	1
1 Introduksjon og bakgrunn	1
1.2 Oppgavens oppbygging – avgrensning og definisjoner	2
1.2.1 Arktis.....	4
1.2.2 Stormaktsrivalisering	5
2. Teori	6
2.1 The English School of international relations / Den engelske skolen	7
2.1.1. International System (of states)	10
2.1.2. International Society	13
2.1.3. World Society	16
2.2 The English School i Arktis – Et arktisk samfunn.....	17
2.3 The English School og små stater.....	20
3. Metode.....	21
3.1 Kvalitativt forskningsdesign	22
3.2 Datainnsamling	23
3.2.1 Utfordringer med datainnsamlingen	24
3.2.2 Dokumentanalyse.....	25
3.2.3 Litteraturstudie.....	26
3.3 Oppgavens styrker og svakheter	27
DEL II - Empiri.....	29
4. Arktiske strategier og policy dokumenter	29
4.1 Norge i Arktis	29
4.2 USA i Arktis – en fraværende stormakt?.....	30
4.3 Russland – Stormakten i Arktis	33
4.4 Kina – «A near Arctic state».....	35
4.5 Internasjonale organisasjoner i Arktis	38
4.5.1 Arktisk råd	38

4.5.2 Den Europeiske Union (EU).....	39
4.5.3 De Forente Nasjoner (FN)	40
5. Nordområdemeldinger og arktisk policy – Dokumentgjennomgang.....	41
5.1. Nordområdene: Visjon og virkemidler (2011)	42
5.2. Nordkloden - Rapport (2014).....	47
5.3 Nordområdestrategi – mellom geopolitikk og samfunnsutvikling (2017).....	50
5.4 Regjeringens nordområdepolitikk: Mennesker, muligheter og norske interesser i nord (2020).....	52
5.5 Svalbard	58
DEL III: Analyse – diskusjon	60
6. Det internasjonale systemet – arenaen som påvirker	60
6.1. USAs liberale verdensorden – må spille på lag med flere	62
6.2 Kinas vekst.....	64
6.3 Russland – fortsatt en arktisk stormakt?	65
6.4 Systemet oppsummert.....	67
7. Det internasjonale samfunnet – Norges handlingsrom	68
7.1 Arktisk råd – på tide med en forandring?	69
7.2 EU i nord – en samspillende aktør	71
7.3 Et ideelt arktisk samfunn	72
9. Avslutning og konklusjon.....	76
9.1 Fremtidig forskning	78
Litteraturliste	79

Figurer og tabeller:

Figur 1: Kart over Arktis, visualisering av oppgavens definerte område.....	5
Figur 2: Figurforklaring, samspill mellom den engelske skolens tre sfærer.....	7
Figur 3: Det ideelle utseendet for et internasjonalt samfunn / orden	15
Tabell 1: Amerikanske statlige dokument - relatert til Arktis	30
Tabell 2: Norske nordområdemeldinger og arktiske strategidokument	41

DEL I

1 Introduksjon og bakgrunn

Utenom å være et interessant forskningsobjekt er stormaktsrivalisering et førende og sentralt tema når en diskuterer internasjonal politikk. Hvordan USA prioriterer, hva Kina tenker og hvordan Russland vil opptre er alle førende tankegods for politikken enhver stat må forholde seg til i en verden som blir knyttet stadig tettere sammen. Rivaliseringen, om den er innenfor et unipolart, bipolar eller multipolart system former verden og påvirker de aller fleste regioner og samfunn, noe som gjør at det internasjonale systemet legger grunnlaget for hvordan resten av verdenspolitikken formes. Ingen regioner kan kalles eksepsjonell av den grunn, men noen regioner har klart å holde sine regionale områder vernet for kollisjon mellom de geopolitiske spenningene fra stormaktenes motesettende interesser som former systemet. Arktis har vært et av disse, og det er helt berettiget å kunne si at området har vært eksepsjonelt på denne måten. Dette er derimot noe som ikke ser ut til å være tema lenger. Fra da Sovjetunionens leder Mikhail Gorbatsjov snakket regionen «varm» om fredelig samarbeid og samling på slutten av 80-tallet til tidligere utenriksminister Mike Pompeos harde tale foran en forsamling i Rovaniemi i 2019, er regionen utvilsomt blitt utviklet til et mer betent område om man ser på de sikkerhetspolitiske spenningene som danner seg (Kopra, 2022, s. 5; Østhagen, 2021, s. 62). Sverige og Finlands sannsynlige inntog i den transatlantiske forsvarsalliansen (NATO) har også vekket en sikkerhetspolitisk uro hos Russerne som allerede er involvert i en blodig krig i Ukraina. Konsekvensene av denne krigen og potensielle geopolitisk spillover-effekt fra den globale stormaktsrivaliseringen kan ha store effekter på den arktiske regionen og dets store, mellomstore og små stater som forvalter den.

For Norge, som er en småstat i den arktiske regionen, blir de både påvirket, men påvirker også utformingen av arktiske relasjoner. De står blant annet som en sentral stemme i Arktisk råd basert på å være en av de åtte faste, mens de også inngår i en rekke regionale samarbeid i og rundt den nordlige polar-regionen. Samtidig har Norge, både av geografisk betydning, men satsingen på å være en stat som prioriterer blant annet samarbeid, diplomati og sikkerhet ført til at de står i et asymmetrisk forhold med USA og Russland, noe som byr på utfordringer, men også et unikt handlingsrom (Østhagen, 2021, ss. 77, 87). I tillegg fører Kinesisk involvering, både regionalt, men også globalt, til at den liberale internasjonale ordenen som er ledet av USA og som Norge er en del av, til at diskusjonen om sikkerhetsgaranti og styrking av arktiske institusjoner kommer frem. Norske arktiske dokumenter om satsinger og mål i Arktis gir et bilde av hvordan Norge forholder seg til både aktører og spesielt stormakter.

Dette bidrar til å kaste lys over et interessant forskningsfelt som byr på diskusjoner om hvordan en småstat kan påvirke relasjonene som dannes, både i det internasjonale systemet, men også innenfor rammene til internasjonale regionale samfunn. I en artikkel fra 2020 pekte Andreas Østhagen og Svein Rottem (2020, s. 466) på at debatten som preget Arktis var «... forestillingen om stormaktspolitikk og rivalisering i nord» samtidig som at det ble argumentet fra de arktiske statene at det gode samarbeidet minsket sannsynligheten for konflikt (Rottem & Østhagen, 2020, s. 466). Argumentativt er påstanden nå i 2023 mer aktuell enn den var i 2020, mye grunnet Russlands krig mot Ukraina, som har endret det sikkerhetspolitiske bildet for det internasjonale systemet og dermed det internasjonale arktiske samfunnet. Basert på regionens ressurspotensiale har konflikt rundt dette blitt drøftet, men en ressurskrig vil ikke være de arktiske statenes største frykt, mye grunnet havrettens allerede satte grenser (Rottem & Østhagen, 2020, s. 467).

For å kunne skaffe en forståelse av stormaktrivaliserings påvirkning på Arktis er det nødvendig å ikke bare forstå hvilke interesser stormaktene har for den arktiske regionen, men også hvordan de forholder seg til hverandre innenfor det internasjonale systemet og samfunnet. Norges rolle som småstat og hvordan de skisserer sine synspunkt gjennom tydelige meldinger, rapporter og strategier gir et viktig blikk på norsk nordområdeutvikling som kan påvirkes av stormaktsrivalisering i Arktis (Østhagen, 2021, s. 76). Denne oppgaven får dermed interessante elementer som utgjør dette forskningsprosjekt, hvor eksisterende fenomener som stormakter, Norge, sikkerhetspolitikk og internasjonale organisasjoner i Arktis blir de overordnede tematiske områdene. Dette har ført til at oppgaven har følgende problemstilling:

- *Hvordan påvirker stormaktenes interesser i Arktis Norges posisjon og handlingsrom?*

For at problemstillingen skal kunne belyses ytterligere ønsker jeg også å undersøke følgende hypoteser:

- *Det er større handlingsrom for Norge og små stater generelt innenfor det internasjonale samfunnet enn innenfor det internasjonale systemet*
- *Global stormaktsrivalisering gjør det viktigere for Norge å hevde sine interesser og beskytte sin posisjon i den arktiske regionen*

1.2 Oppgavens oppbygging – avgrensning og definisjoner

I arbeidet med oppbyggingen er det tatt stor høyde for hvordan analysen skal bli forstått. Derfor er den delt opp i flere deler med del/underkapitler som utgjør nøkkelordene som nevnt over. I del 1 vil det være en kontekstualisering av oppgaven med viktige punkter som må med for

forståelsen for resten av oppgaven. Dette innebærer introduksjon med forklaring av problemstilling og hypoteser, strukturforklaring og viktige redegjørelser som vil være kapittel 1. Problemstillingen nevnt over er førende for denne oppgaven sammen med to hypoteser som vil danne grunnlag for interessante drøftinger i analyse-delen. Bruken av hypoteser er en styrke for oppgaven og jeg vil gjennom besvarelsen kunne belyse om disse faktisk er realistiske eller feilaktige. (Miles, Huberman, & Saldaña, 2020, s. 94). Ambisjonen for oppgaven er ikke å finne opp noe nytt, men å produsere et arbeid som gir kunnskap om et eksisterende fenomen, nemlig om og hvordan stormaktenes interesser i Arktis påvirker Norges posisjon og handlingsrom. Kapittel to er teorikapittelet som vil være en grundig gjennomgang av hva the English School er, hvordan forstå den og hvorfor den passer til problemstillingen. Samtidig vil teorien legge en forståelse på hvordan små og store stater fungerer innenfor teoriens rammer, også sammen med de internasjonale organisasjonene som teori-skolen har som en elementær institusjonell verdi. Kapittel tre er metode-delen av oppgaven. I kapittelet vil det være seks deler som vil gjøre rede for forskningsdesign, datainnsamling, utfordringer med innsamlingen, dokumentanalyse, litteraturstudie, og en helhetlig kvalitetsvurdering av forskningsdesign og datakvalitet.

I del II av oppgaven vil oversiktsbildet og det empiriske grunnlaget dannes. Her vil kapittel fire i tur og orden beskrive de tre stormaktenes (USA, Kina og Russland), EUs arktiske strategier, med et innslag av FNs betydning for den arktiske regionen. Samtidig vil Arktisk råds utforming og funksjon diskuteres. I et rent pålitelig bilde er det å hente ut såkalte «Whitepapers» det mest nyttige da disse vil forklare statens faktiske holdning og satsing på Arktis, med hjelp av et spesifikt utvalg av støttende litteratur. På den måten vil oppgaven være tungt støttet av empirien som vises i analyse av ulike dokumenter og det som kommer frem i litteraturstudien.

I del III vil analysen og drøftingen vise til to ulike sfærer slik teorien viser til. Her skal de relevante statene og aktørene fra del II plottes inn i sfærene og her vil jeg kunne undersøke hvordan maktforholdet er i det internasjonale systemet som er sterkt påvirket av USA, Kina og Russland, med skissering av noen potensielle utfall og Norges påvirkningsgrad. Deretter diskuterer jeg Arktisk råds endringspotensiale, EUs rolle og det meste ideelle arktiske samfunnet for norsk posisjon og handlingsrom. Avslutningsvis vil jeg se runde av oppgaven med en avslutningsdel og konklusjon for dette forskningsprosjektet. Til slutt drøfter jeg kort fremtidig forskning innenfor feltet og adressere hva som er interessant å kunne vite mer om.

Opgaven har som et mål å belyse både global stormaktsrivalisering i det internasjonale systemet og samfunnet, men spesielt stormaktenes interesse i Arktis og hvordan det påvirker Norges posisjon og interesser. På tross av en klar avgrensning i selve problemstillingen er det

imidlertid viktig å kaste lys på eksisterende aktører i området som i all hovedsak kunne vært nevnt grundigere i en slik oppgave. Med dette menes det at selv om oppgaven legger fokus på nevnte problemstilling supplert av hypotesene så vil de andre arktiske statene Canada, Danmark, Island, Finland og Sverige roller bli pekt på gjennom å vise til de i en mer generell sammenheng, men vil følgelig ikke inkluderes i like stor grad som Norge, Russland og USA (Kina og, men er ikke en arktisk stat i denne forstand). Derfor nevnes de i oppgaven om suppleringen fordi de er til nytte for hvordan forstå forskningsspørsmålene eller kontekst. Når det kommer til hvordan oppgaven dimensjoneres er det en rekke aspekter i Norges arktiske politikk som kan og bør adresseres. Likevel er oppgaven avgrenset til at det er Norges utenriks- og sikkerhetspolitiske dimensjon som er førende, sammen med underliggende kategorier som støtter seg på disse to, som for eksempel diplomati, samarbeid, stormaktsrivalisering og allianser. I tillegg til dette vil en bit av den teoretiske delen bli gjort rede for, men ikke være førende for resten av oppgaven (world society).

1.2.1 Arktis

Det er forskjellige tolkninger på hvordan omtale Arktis. Dette er en viktig presisering for denne oppgavens forståelse da jeg ser det som nødvendig å forklare dette før Arktis engasjeres på noen ytterligere måte i oppgaven. Rottem & Østhagen (2020, s. 467) påpeker at Arktis og Nordområdene, også kjent som High North, er i praksis to forskjellige begrep hvor Arktis er hele området nord for polarsirkelen, mens Nordområdene er de områdene i nord som tilhører/tilstøter Norge. Også Wegge (2023, ss. 10-11) peker på at Arktis har en rekke måter å defineres på, alt fra forskjellen mellom nordområdene og Arktis, temperatur-definisjon, europeiske Arktis og politiske Arktis. Innenfor norsk politisk diskurs har benevnelsen av området i nord hatt ulike omganger med prioriterte defineringer hvor «nordområdene» har spikret seg mer og mer fast som et honnørord og dermed et kjært navn om områdene (Skagestad, 2020, s. 26). Dette er en gjennomgående diskusjon som preger enhver besvarelse rundt Arktis da dens flertolkende komplekse betydning trengs å adresseres ut fra hvordan oppgaven skal tolkes.

Arktis vil dermed forstås i denne oppgaven ut fra følgende definisjon: Arktis er området som befinner seg innenfor den arktiske sirkelen, som vist på figur 1 (Island med selv om sirkelen kan indikere annerledes). Dette betyr at det i praksis er to ulike måter å forstå Arktis på i denne besvarelsen. Når dokumentanalysen kommer, er det Nordområdet begrepet som forstås slik regjeringen bruker den, men konteksten i oppgaven kombinerer den med den generelle forståelsen av Arktis slik figuren under viser.

Figur 1: Kart over Arktis. Svart sirkel viser polarsirkelen og oppgavens definerte område (Arctic Monitoring & Assessment Programme, 2023).

1.2.2 Stormaktsrivalisering

Supermakter, ofte omtalt som stormakter kan ses på å være et flerdimensjonalt begrep hvor makt er et av disse midlene som brukes for å vise både fordelingen, men også balansen i systemet, og slike supermakter er gjerne land som USA, Sovjetunionen før oppløsningen, dagens Russland, og Kina (Østerud, 2014, ss. 226-227). Likevel er det en anerkjennelse om å være supermakt hvor det å inneha en gjengjeldelsesevne, evnen til å påføre skade til ethvert statlig angrep, er det som gjør noen anerkjent som supermakt (Østerud, 2014, s. 227). På den måten vil USA, Kina og Russland i denne oppgaven oppfattes slik og anvendes som stormakter i den grad at det forstås best under begrepet stormaktsrivalisering, som er sentrale innenfor det internasjonale systemets anvendelse i den kommende analysen.

For Norges del, i lys av stormaktsrivalisering og forholdet til stormaktene, har det siden slutten på 2. verdenskrig vært Russland som har stått som den største militære trusselen mot Norge (Wegge, 2023, s. 13). Dette er nok noe som utelukkende kan baseres på den økte militære gjenoppbygging og kontinuerlige satsingen globalt, men spesielt den strategiske beliggenheten til Kola-halvøya (Rottem & Østhagen, 2020, s. 470).

I tillegg tilføyer stormaktsrivalisering et kjent begrep til bordet, sikkerhetsdilemmaet. På den internasjonale arenaen kan en pågående stormaktsrivalisering i en del av verden som preges av anspenhet (usikkerhet), konflikter og generell rivalisering føre til en spill-over-effekt

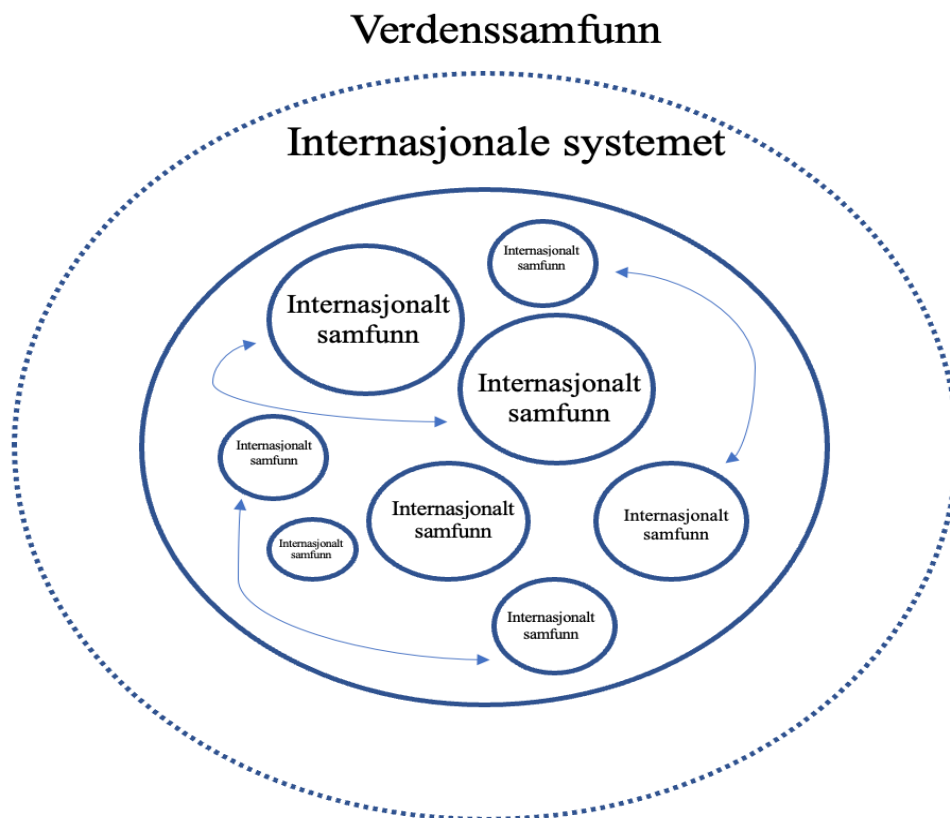
som Arktis er en utsatt region for (Saxena, 2020). Samtidig er det ikke spikret hvilken type stormaktsrivalisering man vil se. Systemet kan for all del være multipolar i den grad det er tre eller flere stormakter som former det, men om for eksempel to av disse går i konflikt mot hverandre vil det utløse andre mekanismer enn at alle tre er i samme konflikt mot hverandre. Teoretisk sett så kan Thucydides felle¹ være like reelt å snakke om i stormaktsrivalisering mellom USA og Kina når bildet som dannes er et USA vs Kina/Russland (Wegge, 2020, s. 361). På tross av at mange vil se på et bipolar bilde så er det helt naturlig å inkludere Russland når oppgaven omhandler Arktis, ettersom Russland er en udiskutabel økonomisk og militær supermakt i regionen (Saxena, 2020).

2. Teori

I dette kapitlet vil det gjøres rede for teoriskolen kalt «The English School of international relations» heretter «den engelske skolen», hvorfor den er egnet til å besvare problemstillingen og hvordan den kan bidra med forståelse av stormakts-relasjoner i den arktiske regionen. Kapitlet er også dedikert til å forklare hvordan teoriskolen kan anvendes til å undersøke hvordan små stater kan analyseres opp mot store stater, med vekt på posisjon, interesser og handlingsrom. Relevansen for dette bygger på at problemstillingen tar utgangspunkt i hvordan en liten stat, som Norge, påvirkes av (men også påvirker) stormaktsrivalisering i et internasjonalt regionalt område som Arktis. Teorikapitlet er delt opp i fem deler. Først er det en generell redegjørelse for teoriens opprinnelse og hvilke analytiske elementer den inneholder. Deretter vil det være tre delkapitler som forklarer de tre sfærene som utgjør hovedgrenen i teorien: International System, International Society og World Society. Disse vil i resten av oppgaven benevnes som det internasjonale systemet, internasjonale samfunnet og verdenssamfunn. De to siste delkapitlene tar for seg den engelske skolens anvendelse med fokus på små stater og analyse av den arktiske regionen. Slik Arktis beskrives og som problemstillingen legger opp til, er det nødvendig å forstå Arktis som et internasjonalt regionalt samfunn som preges av mange faktorer, men som kan rammes inn basert på eksisterende fenomener og de internasjonale relasjonene som påvirker det. Dette vil si at det er det internasjonale samfunnet som veier tyngst i denne oppgaven. Slike faktorer og fenomener er internasjonal region, stormaktsrivalisering, egeninteresser, samarbeid, usikkerhet og det er en potensiell konfliktarena. Her vil det også bli interessant å se hvordan spillover-effekter fra

¹ Thucydides felle er et begrep som stammer fra Thucydides beskrivelse fra Peloponneser-krigen hvor begrepet betyr at når en kommende stormakt er i ferd med å overta for den regjerende maktstat så fører det til en voldelig kamp om makten (Allison, 2018, s. xv).

systemnivå kan påvirke det internasjonale arktiske samfunnet, hvor jeg også vil diskutere rundt argumentet at begrepet «arktisk eksepsjonalisme» begynner å svinne bort. I løpet av redegjørelsen av den engelske skolen blir det dermed interessant å se hvordan det belyser de ulike problemstillinger/hypoteser som er relevant opp mot denne oppgavens problemstilling. Grunnlaget for å kunne besvare disse vil bli lagt i dette kapitlet mens besvarelsen vil foreligge i analysen.

Figur 2: Figurforklaring, samspill mellom den engelske skolens tre sfærer.

For å forklare figur 2, så viser den først til alle de ulike internasjonale samfunnene som samhandler innenfor det som er det internasjonale systemet. Innenfor det internasjonale systemet eksisterer det som regel bare stater, men som underkapitlene vil forklare så kan det eksistere både et unipolart (en ledende stormakt), bipolar (to stormakter) og multipolart (to eller flere stormakter) internasjonalt system. Utenfor dette finner man verdenssamfunnet som er det ønskelige bildet på det internasjonale systemet. Den stiplede linjen viser hvor skjør den er basert på de mer utopiske tankegangene som preger sfæren.

2.1 The English School of international relations / Den engelske skolen

Internasjonale relasjoner kan analyseres gjennom en rekke forskjellige teoriskoler. Anvendelse av slike «lenser» for å se verden på, gjerne fra flere vinkler, gir en unik innsikt og forståelse for hvorfor spesifikke eller generelle fenomener er som de er, noe andre teorier ikke klarer alene.

Anvendelse ut fra realisme, liberalisme og konstruktivisme (og deres typologier) gir en analytisk linse for hvordan man kan se verden på. Ved å bruke disse teoretiske perspektivene kan det forstås og forklares hvorfor ulike stater, organisasjoner o.l. oppfører seg som de gjør, inkludert hvorfor de samarbeider og i noen tilfeller, går til konflikt. Dette er grunnleggende for teorier i internasjonale relasjoner, som i sin helhet skal gjøre verden forstått eller i det minste enklere å forstå (Kauppi & Viotti, 2019, p. 4).

Basert på problemstillingen sammen med forståelsen av Arktis som et internasjonalt regionalt område, trenger den holistiske elementer som stammer fra mer enn bare én enkelt teori. Den engelske skolen muliggjør bruk av elementer fra både realisme og liberalisme. Mer spesifikt, den engelske skolen muliggjør en kombinasjon av realismens forståelse av makt og maktbalanse og den liberale forståelsen av hvordan internasjonale lover, regler, normer og institusjoner anvendes til den internasjonale arena (Kauppi & Viotti, 2019, p. 125). Yannis Stivachtis (2017, p. 28) forklarer at ved å bruke den engelske skolen så er man ute etter å se verden som helhet gjennom de tre konseptene den lanserer (sfærene). På denne måten åpner man opp et nytt felt innenfor IR-teori hvor de to dominerende teoriskolene realisme og liberalisme møtes (Stivachtis, 2017, p. 28).

Den engelske skolens opprinnelse stammer fra 1950-tallet og har blitt poengtert å komme i en tid som passet teoriskolens eklektiske² form, med en verden som var i forandring og som ble stadig mer globalisert (Kauppi & Viotti, 2019, p. 125). I kontrast til navnet startet arbeidet med den engelske skolen i USA hvor en gruppe teoretikere skapte en komité med det som var politisk-orienterte realister (Kauppi & Viotti, 2019, p. 131). Politiske og teoretiske uenigheter førte til at komiteen ble oppløst og ble ført videre til Storbritannia hvor en britisk komité ble dannet med blant andre en av teoriskolens hoved-grunnleggere Martin Wight, som kom med disse tre sfærene (Kauppi & Viotti, 2019, pp. 131-132). Hovedårsaken for arbeidet med den nye retningen innenfor IR feltet kom under mellomkrigstidens debatter om retningen dette skulle ta. På den ene siden satt realismens teoretikere, blant annet Hans J. Morgenthau og Kenneth Waltz, som ønsket å se på makt og statssuverenitet. På den andre siden satt de som var mer behavioristiske/liberalistiske, som ønsket å fokusere mer på å oppløse realpolitikk og krigenes brutale maktpolitikk med etableringen av internasjonale institusjoner som baserte seg på internasjonale lover og regler (Kauppi & Viotti, 2019, p. 129). Siden den gang, gjennom en kritikk og konstruktiv utvikling basert på arbeid i begge komiteer, har teorien implementert

² Eklektisisme er en måte å forklare at man bruker ting eller elementer fra flere områder for å enten skape forståelse over noe eller noe nytt (Store Norske Leksikon, 2022).

elementer som suverenitet, orden, internasjonal lov, anarki og internasjonale samfunn spredt innenfor de tre sfærene (Kauppi & Viotti, 2019, p. 125).

En underliggende forståelse som dominerer den engelske skolen i sin helhet, er at verden blir forstått som å være et internasjonalt anarkisk samfunn. Dette vil si at stater og ikke-statlige aktører samhandler uten en styrende verdens-myndighet som sørger for orden/stabilitet (Kauppi & Viotti, 2019, p. 125). Dermed blir det viktig for å forklare hvordan hver sfære fører til orden, forklart nedenfor under hver enkelt sfære (Flockhart, 2016, s. 12). De som har påvirket de ulike sfærene i den engelske skolen kan forklare hvorfor det er en blanding av aspekter fra både realisme og liberalisme i teoriskolen. For å forklare dette kan internasjonal orden være et godt eksempel. Hva er det som fører til orden? Fra Østerud (2014, s. 236) kan internasjonal orden være ulik, det vil i hovedsak si at det avhenger av hvordan man definerer det og hvor man ønsker å anvende det. Det er i den forstand situasjonsbasert. Det som er verdt å notere seg er at den med det åpner for det den engelske skolen tilbyr i sine tre sfærer. I det internasjonale systemet vil man kunne se på realismens forklaringer, inspirert av blant annet Thomas Hobbes, hvor makt og maktbalanse er førende (Kauppi & Viotti, 2019, p. 132). I det internasjonale samfunnet vil det fokusere mer mot regler, lover og normer som skapes gjennom staters samhandling i et internasjonalt samfunn, inspirert av Hugo Grotius sin mer rasjonalistiske/liberalistiske tankegang (internasjonal lov) (Kauppi & Viotti, 2019, p. 132). For verdenssamfunn-sfæren er orden mer rettet mot Immanuel Kants (kosmopolitisk/revolusjon) verk som omhandler moralske prinsipper som kommer gjennom en gradvis forbedring stater går gjennom, men også gjennom samhandling (Kauppi & Viotti, 2019, p. 132).

Et annet viktig punkt å merke er at den engelske skolens sfærer har, ifølge grunnleggeren Martin Wight (gjengitt i: Kauppi & Viotti, 2019, p. 127), en unik måte å se verden på hvor de i all praksis skal eksistere samtidig for å kunne analysere verden på ulike måter. Dette er en kjerneverdi for den engelske skolen. På denne måten unngår man en for snever korridor med manglende forsamlede meninger som den engelske skolen er til for å unngå. Dette er noe Barry Buzan (2001, pp. 475-476), en av de største bidragsyterne til den engelske skolen, bemerker i sin forklaringsfigur på den engelske skolens sfæres sameksistens og overlappende effekt i enkelte områder. Heather Exner-Pirot og Robert Murrays (2017, p. 47) verk om den engelske skolen og arktis passer dermed godt når en skal drøfte teoriens verdier og anvendelse mot spesifikke hendelser og i tilfellet som omhandler denne oppgaven, områder/regioner som Arktis. Det er et kjennetegn for et anarkisk verdenssystem av stater at det inneholder rivalisering, konkurranse, hvordan stater oppfatter og tolker hverandre, hvor majoriteten av historiske analyser konkluderer med at det er et evigvarende faremoment for konflikt. Det er

viktig å bemerke seg at i denne sammenheng anerkjenner stater denne faren for konflikt og har for å styrke statlig suverenitet forhandlet frem ulike typer av internasjonale og regionale ordener (kan også forstås som system og samfunn). Disse er skapt for å minske muligheten for å havne i et anarkisk internasjonalt system, hvor stater inngår samarbeid i form av organisasjoner/regimer som er skapt for å fostre og ivareta samarbeid mellom stater (Exner-Pirot & Murray, 2017, pp. 47-48). Disse kan videre analyseres i den grad av hvor sterke og svake de er, noe Buzan (2001, p. 483) presiserte i sin mening om hvordan analysere internasjonale samfunn. Dette er særlig relevant for oppgavens underliggende forståelse for å kunne besvare problemstillingen, om hvilke styrker og svakheter det arktiske internasjonale regionale samfunnet har, og hvordan Norges posisjon og handlingsrom påvirkes av endringer og geopolitiske faktorer.

Når den engelske skolens tre sfærer skal utdypes vil det komme frem at det internasjonale samfunnet er hovedvekten for den engelske skolen. På tross av dette er det likevel viktig å gi en skildring på ulikhetene og likhetene disse sfærene viser, spesielt mellom det internasjonale systemet og internasjonale samfunnet. Det som kan stadfestes i denne oppgaven og som forståelse for hvordan sfærene anvendes er at det vil alltid være et internasjonalt system, ettersom at det internasjonale samfunnet ikke eksisterer uten det (Kopra, 2022, s. 4). Eksempelvis kan det forstås slik at når EU har dialog med andre stater/organisasjoner utenfor dets respektive regionale område, så opererer de innenfor det internasjonale systemet (se figur 2.1), mens innad så vil det være innenfor det internasjonale samfunnet. På denne måten kan stormakter ha en påvirkningskraft på eksterne aktører, slik som internasjonale regionale samfunn, som for eksempel EU eller Arktisk råd som oppgaven her vil drøfte. Samtidig er det viktig å påpeke at små og mellomstore stater er med å påvirke hvordan de internasjonale samfunnene er strukturert gjennom ulike grader av inflytelse (Long, 2022, s. 60). Dette er et punkt oppgaven vil komme tilbake til.

2.1.1. International System (of states)

Det første som kan erkjennes allerede for denne sfæren er at det vil, så lenge stater eksisterer, være et internasjonalt system av stater. Det interessante er hvordan det sakte men sikkert, glir over til å bli et internasjonalt samfunn, noe som vil bli diskutert senere. I følge Hedley Bull (gjengitt i Kopra, 2022, ss. 2-3) kalles det et internasjonalt system eller et «system av stater» når det er tilstrekkelig med kontakt mellom to eller flere stater. Disse statene oppfører seg i den grad at det strekker seg til å tolke som at de er en del av noe større, eller noe helt, og dermed forsøker å motvirke anarkiet (Kopra, 2022, ss. 2-3). Dette kan også gjelde når internasjonale aktører som EU har kontakt med andre parter utenfor EU (Stivachtis, 2017, p. 29).

Kjennetegnet for stater i det internasjonale systemet er å være i kamp om makt, suverenitet og autoritet (Kauppi & Viotti, 2019, p. 133). Hvordan det blant annet motvirkes er ved å inneha en viss form for orden, noe som predikerer hvordan orden i internasjonale samfunn også ser ut da disse henger godt sammen (Exner-Pirot & Murray, 2017, p. 50). Videre kan det internasjonale systemet kjennetegnes i følge Buzan (2001, p. 474) gjennom Hobbes og Machiavellis realisme-oppfatninger. Det handler om overnevnte makt-politikk mellom primært stater, hvor realisme-faktoren i denne sfæren legger stor vekt på strukturen og prosessene som internasjonalt anarki legger premissene for (Buzan, 2001, p. 474). Et annet kjennetegn er at det internasjonale systemet alltid vil være globalt i skala, dette fordi at det skal ikke tas feil på at alle er en del av det internasjonale systemet, uansett hvordan man vrir og vender på det (Flockhart, 2016, s. 18).

Dermed, i realismens oppfatning rundt system og det som setter premissene for dets «utseende» er det i den engelske skolens hensikt å se på makt-kapabiliteter blant stater for å kartlegge systemets nevnte utseende (Kauppi & Viotti, 2019, pp. 34-35). For eksempel, ved å se på unipolar, bipolar og multipolar verdenssystem, kan man dra kjensler til den kalde krigens bipolare verdensorden mellom supermaktene USA og Sovjetunionen. Tilhengere av det internasjonale samfunnet vil her argumentere mot at man heller hadde to sub-globale internasjonale samfunn (Stivachtis, 2017, p. 31), en riktig bemerkning men det forstås her som supermaktens evidente maktstatus i seg selv som dermed utgjør at de i system-sfæren var på et bipolar nivå. I tillegg vektlegges blant annet dagens internasjonale system som et multipolart system som innehar mer enn to stormakter (Long, 2022, s. 23). Dermed blir det å se på maktstater i denne sfæren en passende måte å anvende den på, nærmere bestemt stormakter/supermakter. Som det ble redegjort for i definisjonen på stormakter og stormaktrivalisering er det forfatters mening at stormakters relevans innenfor blant annet det internasjonale systemet er en viktig anvendelse på grunn av deres klare fokus på makt, maktbalanse og sikkerhet, alle komponenter på å motvirke det anarkiske internasjonale systemet, som også vil påvirke det internasjonale samfunnet. På den måten vil USA, Kina og Russland i denne oppgaven oppfattes slik og anvendes som stormakter i den grad at det forstås best under begrepet stormaktsrivalisering, som er sentrale innenfor det internasjonale systemets og samfunnets anvendelse i den kommende analysen.

Videre er det en sentral oppfatning blant IR-forskere rundt den engelske skolen om at det internasjonale systemet, som først begynner som et system av stater, glir over til å bli et internasjonalt samfunn. Paradokset er også å forklare hvordan det internasjonale samfunnet kan komme tilbake til systemnivå (Kauppi & Viotti, 2019, pp. 131-132). Ta USAs liberale

internasjonale ordenen for eksempel. Ifølge den engelske skolens argumenter vil den være innenfor det man ser er det internasjonale samfunnet, men basert på at den utviklet seg til å nå global skala er den etter å dømme en orden på systemnivå som motvirker anarkiet (Flockhart, 2016, s. 13). Dermed er det viktig med avklaring rundt det som predikerer når man diskuterer internasjonalt system og når man diskuterer internasjonalt samfunn. Diskusjonen om stormaktsrivalisering i det internasjonale systemet utdypes videre for å forklare relevansen og realisme-aspektene som dominerer det.

Stormaktsrivalisering har gjennom tiden hatt ulik karakter. Historisk har stormaktsrivalisering eksistert siden dannelsen av stater og bysamfunn med maktsentrum, som for eksempel fra Peloponneser-krigen i Thucydides tid (Kauppi & Viotti, 2019, pp. 133-134). Under den kalde krigen var det bipolar mellom USA og Sovjet, og fram til 2010-tallet har man hatt en mer unipolar orden hvor det har vært USA mot «resten», som vil si Russland og Kina som nærmeste utfordrer, hvor også mindre stater som de i Midtøsten kan være eksempel på i form av intervensjons-kriger. Her var USA mer eller mindre utfordret basert på deres flerdimensjonale hegemoniske posisjon (supermakt) (Østerud, 2014, s. 227). Tett opp til 2023 vil det nok dreie mot en mer multipolart/bipolart system, dette også avhengig av hvordan krigen i Ukraina vil utarte for Russland, men uansett en endring fra USAs unipolare liberale verdensorden (Flockhart & Korosteleva, 2022, s. 466). Derfor er det et viktig element for å forstå hvordan anarki motvirkes på i denne sfæren, ved å se på orden. For Bull (gjengitt i: Flockhart, 2016, s. 17), kommer orden på systemnivå gjennom fysisk samhandling og strategisk kalkulering av konsekvensene for denne samhandlingen. Samhandling forstås her som samarbeid, konflikt eller ulikhet, derav viktigheten med å dra inn stormaktsrivalisering på systemnivå. Dette kan også ses på fra Buzan (2001, p. 487) som påpeker at det internasjonale systemet defineres ut fra enhetene som former det, ergo stormakter på systemnivå påvirker det i stor grad. Polaritet blir dermed nøkkelordet i denne sfæren og viser til systemforandring som påvirker det internasjonale samfunnet, derfor også argumentet om at det «glir» over til samfunns-sfæren, som adresseres under (Flockhart, 2016, s. 18).

For å oppsummere så vil det internasjonale systemet legge opp til at orden for å motvirke anarki er hva stater gjør det til. Disse kan enten være unipolar, bipolar eller multipolar. Dagens system er multipolar med flere stormakter i ulike regioner, med fokus på USA, Kina og Russland (Long, 2022, s. 23). Makt, maktbalanse og sikkerhet er i sentrum for denne sfæren og vil i all hovedsak se på de aktørene som påvirker systemet i sin helhet, dermed fokuset på primært stormakter. I løpet av redegjørelsen har det derimot blitt forklart at internasjonale organisasjoner som opererer utenfor sitt respektive område vil handle utenfor sfæren av

internasjonalt samfunn og dermed ha noe med det internasjonale systemet å gjøre. At internasjonale ordener innenfor et multipolart verdenssystem har noe med hverandre å gjøre vil bli sett på fra den engelske skolen som handling på systemnivå. Dermed faller viktigheten av å se på hvordan de har gjort dette med å skape ulike ordener i det internasjonale samfunnet.

For å vise hvor det internasjonale systemet overlapper med det internasjonale samfunnet kan en se på suverenitet og makt. For å kunne danne et internasjonalt samfunn er en nødt til å ha disse to elementene med som grunnleggende årsaksfaktorer på det internasjonale samfunnet. Slik Flockhart (2016, s. 14) beskriver det så er et internasjonalt samfunn helt avhengig av å bestå av suverene stater hvor makt spiller en rolle i hvordan relasjoner innad i det respektive internasjonale samfunnet forvaltes, men også hvordan det internasjonale samfunnets eksterne relasjoner er med andre internasjonale samfunn i det internasjonale systemet. På denne måten er suverenitet i seg selv sentral i forståelsen av internasjonale samfunn, men er ikke nok for å forklare sammensetningen. Dermed må en se på de dype institusjonelle verdiene hvert respektive internasjonale system innehar, derav figurens forklaringskraft (Weinert, 2014, s. 92).

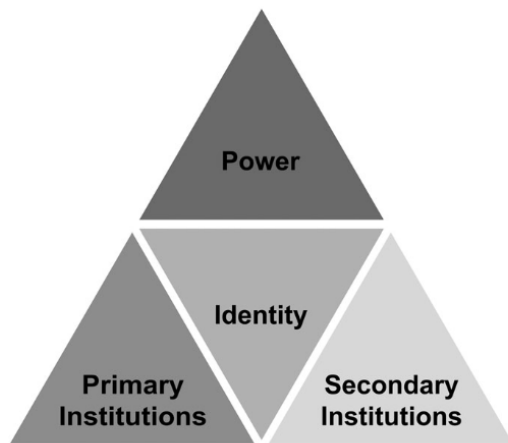
2.1.2. International Society

Innledningsvis til dette kapittelet ble det nevnt at primus motor innenfor den engelske skolen, er det internasjonale samfunnet. Utgangspunktet er fremdeles likt, verden er et anarkisk internasjonalt system som mangler orden (Kauppi & Viotti, 2019, p. 126). Bulls arbeid, gjengitt i Kauppi & Viotti (2019, p. 132), rundt dette er førende på hvordan å forstå orden. Ved å finne et slags «kompromiss» mellom realismens forståelse på makt og maktbalanse, og en idealistisk tankegang om universelle moralske prinsipper som førende får man det internasjonale samfunnet. Her kommer Hugo Grotius som anerkjennes som «faren til internasjonal lov» inn i bildet sammen med en mer rasjonalistisk tilnærming som bygger på liberalistiske prinsipper, hvor målet er å skape et regelbasert institusjonelt rammeverk som suverene stater danner sammen, altså orden (Kauppi & Viotti, 2019, p. 126; Kopra, 2022, s. 3) For å skape en slik orden som kan motvirke anarki har en gruppe med stater gått sammen for å danne et felles samfunn av stater som danner synergier som ellers ikke kunne vært mulig om den enkelte staten alene skulle stå for det (Kauppi & Viotti, 2019, p. 126). Det internasjonale samfunnet kan forstås ut fra følgende definisjon, fra Adam Watson og Hedley Bull:

«A group of states which not merely form a system, in the sense that the behavior of each is a necessary factor in the calculations of the others, but also have established by dialogue and consent common rules and institutions for the conduct of their relations, and recognize their common interest in maintaining these arrangements» (Kauppi & Viotti, 2019, p. 126).

Det er her det internasjonale systemet glir over til det internasjonale samfunnet. En sentral måte å forstå det internasjonale samfunnet på ser man igjen på verkene til nevnte Hugo Grotius og E. H. Carr, som baseres på hvordan man helt konkret kan finne en middelvei innenfor den engelske skolen som vektlegger både maktpolitikken, men også moralske hensyn som igjen vil kunne forstås som internasjonal lov (Kauppi & Viotti, 2019, pp. 127-129). Dette internasjonale samfunnet baseres på det som kalles «Grotian internationalism» som betyr at det er regler og/eller normer som er kilden til å ha orden i det internasjonale samfunnet (Kauppi & Viotti, 2019, p. 132). Buzan (2020, s. 500) poengterer dette med internasjonal lov videre med å vise til utviklingen den hadde i løpet av 1900-tallet som en predikasjon på hvorfor det internasjonale samfunnet vokste frem som en tanke innenfor den engelske skolen.

Det er nødvendig med noen avklaringer angående stormaktsrivalisering innenfor det internasjonale samfunnet. Først og fremst har stormakter et større ansvar enn mindre stater (Kopra, 2022, s. 4). Dette bunner seg i at stormaktene har større innflytelse i forhandling, implementering og utøvelse av orden innenfor det internasjonale samfunnet (Exner-Pirot & Murray, 2017, p. 50). I tillegg, og som er helt avgjørende for hvor sterk og langvarig en slik orden innenfor et internasjonalt samfunn blir, er hvordan relasjonene stormaktene har til hverandre på systemnivå (polaritet), da dette setter premissene på nevnte styrke og langvarighet (Exner-Pirot & Murray, 2017, p. 50). Bull gir stormaktene en rekke alternativer når det kommer til hvordan orden kan utføres, og disse belager seg på alt fra bevaring av maktbalansen, enighet om å respektere og anerkjenne hverandres makt-innflytelse, til felles handling. Dette kan igjen forstås som beskrivelser av polariteten systemet kan inneha (Exner-Pirot & Murray, 2017, p. 50). En viktig påpekning, er at alle internasjonale samfunn trenger ikke nevneverdig å være på dette nivået da den engelske skolen legger opp til at det er, til enhver tid, globale internasjonale samfunn, men også en rekke regionale internasjonale samfunn. Disse er ment som instrumenter som skal fostre relasjonene blant stater og motvirke effekten til både anarki og store konflikter (Exner-Pirot & Murray, 2017, pp. 50-51). Dette fører til at man må gå dypere inn på hvordan det internasjonale samfunnet kan ses på fra innsiden, og hva som er det «ideelle internasjonale samfunnet». Her vender oppgaven mot Flockharts figur for det internasjonale samfunnet (Flockhart, 2016, s. 15).

Figur 3: Det ideelle utseendet for et internasjonalt samfunn / orden (Flockhart, 2016, s. 15).

Bull identifiserte fem primærinstitusjoner for et internasjonalt samfunn: maktbalanse, internasjonal lov, diplomati, krig og stormakter (Weinert, 2014, s. 90). Disse finner man igjen i Flockharts (2016, s. 14) figur for det ideelle internasjonale samfunnet. **Makt**-komponenten fokuserer på kapabilitetene til lederskapet i den respektive ordenen, oftest en leder-stat (for eksempel stormakt). Makt-komponenten er også avhengig av hvor sterkt og effektiv de institusjonelle komponentene, som adresseres under er. I tillegg fokuserer den på mykmaktsfaktorer som hva som binder de involverte statene sammen hvor stabile identitetsfaktorer, felles interesser, attraktivitet og legitimitet er i fokus (Flockhart, 2016, s. 15). **Identitets**-komponenten ser på hvordan samfunnet er bygd opp rundt dens kjerneverdier og praktisering av «mandat», altså hvordan vil den bli sett på. Dette kan for eksempel være bygd på religion, kultur, etnisitet, ideologi eller andre identitetsfaktorer. Hovedidéen her er at identiteten til en internasjonal orden skal reflektere at innad er det felles verdier, hvor statene sammen har felles mål og måter å nå de på (Flockhart, 2016, s. 15). Denne kan henge sammen med makt-komponenten, mye på grunn av at den forstås som å sette premissene for hvordan identiteten kan se ut. **Primærinstitusjon**-komponenten i et internasjonalt samfunn ser man gjennom et mønster av handlinger som bunner i kjerneverdiene i hvordan samfunnet identifiserer seg selv, med fokus på normer, regler og prinsipper. Mer spesifikke kjennetegn er diplomati, internasjonal lov og krigføring (Flockhart, 2016, s. 15). For eksempel kan dette være Arktisk råds kjerneverdi med å ikke diskutere militær sikkerhet (Arctic Council, 2022). **Sekundærinstitusjon**-komponenten ser på hvordan det institusjonelle rammeverket for det internasjonale samfunnet er. Her fokuseres det på hva som driver statene til å holde på med internasjonale relasjoner innad i det internasjonale samfunnet de er en del av, og for så å påvirke systemet i sin helhet (om det er hensikten). Her vil man se på om det institusjonelle rammeverket har en høy eller lav form for konstitusjonell verdi. Dette betyr i praksis at den ser

på om det er en rekke regler som styrer det internasjonale samfunnet eller om den er styrt gjennom en felles forståelse på hvordan ting bør drives (Flockhart, 2016, s. 16).

Hvordan slike internasjonale samfunn er bygd opp og internasjonal lov defineres er en viktig diskusjon innenfor den engelske skolen, hvor debatten rundt hvordan pluralisme og solidarisme kommer frem (Buzan, 2001, p. 478; Stivachtis, 2017, p. 31). Det skal også poengteres at denne debatten handler i tillegg om hvordan internasjonalt samfunn-sfæren og verdenssamfunn-sfæren i tilfeller kan henge sammen. I pluralismen peker den på internasjonale samfunn som har en liten grad av det primærinstitusjonene ser på av delte normer, regler og prinsipper. Følgelig vil da solidarismen ha motsatt mening og peker på internasjonale samfunn som har en høy grad av delte normer, regler og prinsipper (Stivachtis, 2017, p. 31). Menneskerettigheter kan derfor, for eksempel, havne innenfor solidarismens rammer (Buzan, 2001, p. 478). Debatten følger videre på dette med internasjonal lov, mer spesifikt på om internasjonal lov skal stamme fra naturlig lov eller positiv lov. Naturlig lov, som har mer filosofiske røtter peker på at normer og verdier er universelt hva mennesker gjør det til og kan eksistere utenfor «menneskelige rammer». Positiv lov er lover og regler som er konstruert av mennesker i gitte samfunn og stater (Stivachtis, 2017, p. 31). Eksempelvis, kan man tenke seg at EU, som helt klart er konstruert av stater som innehar felles enighet om ulike normer, regler og prinsipper, men med visse grader av selvstendighet. På den måten kan EU forstås som et solidaristisk internasjonalt samfunn som baseres på positive lover (Buzan, 2001, p. 485). Helt konkret bør internasjonal lov reflektere at det eksisterer et internasjonalt samfunn (enighet om normer, lover), ettersom at positiv lov ikke kan eksistere utenfor et samfunn. På denne måten kan den engelske skolen knyttes til IR teori med å finne en balanse mellom makt, interesser og rettferdighet (Stivachtis, 2017, p. 32).

2.1.3. World Society

Den siste sfæren i den engelske skolen er verdens-samfunn. Verdens-samfunn innenfor den engelske skolen, er en retning som i seg selv kan være et ønskelig scenario, men som er vanskelig å virkeliggjøre. Inspirert av Immanuel Kants verk har verdens-samfunn sfæren en kosmopolitisk, nærmest en utopisk tankegang som i praksis har som mål å gjøre verden om til et samfunn som er basert på normer med bred moral forankring (Kauppi & Viotti, 2019, p. 127). Bulls sitat, gjengitt av Stivachtis (2017, p. 28): «*the ultimate units of the great society of all mankind are not states... but individual human beings*» forteller at sammenlignet med det internasjonale samfunn og systemet så overskrider verdenssamfunnet disse statssystemene. Med dette settes individer, ikke-statlige aktører og med det den generelle globale befolkningen i fokus og gjør de til det sfæren vil kalle «globale identiteter» som eksisterer i samspill med

hverandre som baseres på nevnte normer med bred moral forankring (Stivachtis, 2017, p. 28; Kauppi & Viotti, 2019, p. 126). Figur 2 viser til sammenhengen disse har med stiplede linjer for å belyse det ideelle samfunnet, men som argumenteres å være en nærmest umulig oppgave.

Verdenssamfunn-sfæren er uansett det mange vil kalle et ønske-scenario for, i denne oppgaven, den arktiske regionen, men realiteten er dog ikke slik for sfæren alene. Den er uten tvil en viktig brikke i det totale bildet for den engelske skolen, men basert på oppgavens bestemte ramme og problemstilling vil den ikke bli anvendt videre slik det internasjonale systemet og samfunnet vil være. Det som derimot er verdt å merke seg, og som er nevnt tidligere, er at verdenssamfunn-sfæren har i tilfeller et samspill med utviklingen man kan se gjennom det internasjonale samfunn. For eksempel erkjenner verdensbefolkning at de stadig knyttes nærmere og på den måten fører blant annet menneskerettigheter til at det blir et samspill mellom det internasjonale samfunnet- og verdenssamfunnet-sfærene (Stivachtis, 2017, p. 35). Følgelig vil dette ha en ønskelig påvirkning på det internasjonale systemet. I Arktis kan det pekes på at urbefolknings-organisasjoner og ikke-statlige organisasjoner er kjennetegn på komponenter som tilhører verdenssamfunn-sfæren (Kopra, 2022, s. 6). På denne måten vil sfæren kunne anvendes i situasjoner hvor samspill med de andre sfærene lar seg gjøre.

2.2 The English School i Arktis – Et arktisk samfunn

Arktis som nevnt tidligere vært en viktig arena i det internasjonale systemet, under den kalde krigen mellom USA og Sovjetunionen. Grunnen til dette er at på denne tiden var ikke Arktisk råd opprettet, som en av flere institusjoner, og Arktis var mer et område som omfattet stormaktsrivalisering. Dette vil si at, om man følger den engelske skolens linse og fokus på historie, så var interaksjonen mellom USA og Sovjet gjort gjennom våpenkappløp og på den måten var de kalkulerte i måten de håndterte relasjonen om hverandre, og dermed avhengig av hverandres handlinger (Kopra, 2022, s. 3). Fra å være et klassisk eksempel innenfor bipolar system har Arktis fulgt verdenspolitikkenes linjer, men har nå i en verden som er mer multipolar, funnet seg i å være påvirket av flere faktorer enn bare to supermakter som helt klart setter dagsorden for systemet. Som det har blitt skissert tidligere i kapitlet, så er Arktis, med sine arktiske stater, flere urbefolkningsgrupper, multilaterale institusjoner, styringsfunksjon og utenom-statlig interesse det man nå vil karakterisere som et regionalt internasjonalt samfunn (Exner-Pirot & Murray, 2017, p. 51).

For å erkjenne den engelske skolens slagkraft for å kunne beskrive den arktiske regionen på best mulig måte er det også nødvendig å gå gjennom hvordan de tre sfærene kan anvendes til Arktis. Russlands militære oppbygging i Arktis har holdt på i mange år og stormaktsrivaliseringen mellom USA og Russland har pågått vel så lenge, men fra å være en

arena som hadde klare trekk innenfor det internasjonale systemet under den kalde krigen har enda en aktør meldt seg på. Nå ser man inntoget til Kina i globalpolitikken og de har ikke vært nølende med å kalle seg en «near Arctic state» (The State Council information office of the PRC, 2018, s. 3). På denne måten vil det internasjonale systemet kunne sies å fremdeles være en aktuell å analysere, spesielt i betraktning når man ser direkte på stormaktsrivaliseringen mellom USA-Russland-Kina (Kopra, 2022, s. 3). Etter hvert som disse former systemet, som det har blitt redegjort for tidligere, er det et faktum for forskere innenfor den engelske skolen å se på hvordan det internasjonale systemet glir over til å være et internasjonalt samfunn (Kopra, 2022, s. 3). Som det ble adressert i redegjørelsen for verdenssamfunn-sfæren så inneholder Arktis i tillegg elementer som urbefolkningsgrupper, ikke-statlige aktører og transnasjonale selskap som har å gjøre med den arktiske regionen på ulike måter (Kopra, 2022, s. 6).

For å beskrive Arktis ut fra den engelske skolens perspektiv fra det internasjonale samfunnet vil jeg som nevnt adaptere Trine Flockharts (2016, s. 15) figur på hvordan det ideale internasjonale samfunnet ser ut og bruke elementer som den arktiske regionen kan kjennetegnes ut fra. Å adaptere ulike forståelser av det internasjonale samfunnet er dermed nyttig for å kunne forstå hvordan Arktis ser ut innenfor rammene som den engelske skolen gir. Det som igjen skal bemerkes er at det er et internasjonalt regionalt samfunn det er snakk om, som kanskje ikke bare har én ledende stat, men i dette tilfellet to stormakter (også tre med Kina som er på vei inn) som dominerer. Enkelte forskere innenfor den engelske skolen vil også kalle det et globalt internasjonalt samfunn, men i denne besvarelsen utelates globalt da det forstås som en selvfølge ut fra regionens globale karakter og involverte aktører (Kopra, 2022, s. 5). Før krigen i Ukraina som Kopra (2022, s. 13) bemerker, var «arktisk eksepsjonalisme» et mye brukt begrep om regionen, basert på at statene som omhandler Arktis har skapt et samarbeidsområde man ikke ser andre steder. Her har stater som potensielt har motstridende interesser, spesielt USA og Russland, faktisk klart å samarbeide på områder de har felles oppfattelse rundt (Exner-Pirot & Murray, 2017, p. 51). Derfor blir dette en del av beskrivelsen om Arktis ettersom at klare konsekvenser fra krigen har fortsatt å vise seg, noe som vil adresseres ytterligere i analysen.

Skal man se på hvilke institusjonelle verdier som gjør Arktis til mer et internasjonalt regionalt samfunn enn et system må det ses på fra hvordan området forvaltes. For **makt**-komponenten så kan den ses på ulike måter. Ser man på stormakter så peker den mot USA og Russlands evne til å holde regionen konfliktfri da det i all praksis er de som kan påføre funksjonelle skader til det arktiske internasjonale samfunnet (Kopra, 2022, s. 9). Dette baseres mye på myk-sikkerhet og minimal-politikk agendaen som er førende i Arktis (Exner-Pirot & Murray, 2017, p. 53). Andre faktorer vil være å se på de organisatoriske makt-komponentene,

Arktisk råd, A5 og FN. Arktisk råd har blant annet roterende formannskap for å utjevne makt-faktoren, hvor det også skal påpekes at Arktis «styres» av suverene stater som sammen møtes i lys av deres felles interesser og bekymringer, spesielt mot miljø, klima, energi og urbefolkningen (Exner-Pirot & Murray, 2017, pp. 53, 57). På denne måten skiftes «makt» spekteret seg fra stat til stat, uavhengig av størrelse, gitt at det er en av de åtte arktiske statene (Kopra, 2022, s. 10). Rent makt-messig er det ingen bindende legitim traktat for Arktis. Derimot er Arktis berammet av flere internasjonale traktater som for eksempel UNCLOS og FNs klimaregime og en rekke regionale samarbeidsavtaler (Kopra, 2022, s. 8). I perspektivet fra positiv lov, så er Arktisk råd konstruert etter myke lov-mekanismer hvor de åtte arktiske statene og A5 har makt-elementer som er førende for regionens maktkomponent (Kopra, 2022, ss. 8-9). **Identiteten** til Arktis kan best ses gjennom det primær- og sekundærinstitusjonene viser til, men kollektivt viser det en identitet som frem til nylig har vært et robust internasjonalt samfunn som stammer fra samarbeid og informasjonsdeling (Exner-Pirot & Murray, 2017, p. 54).

Primærinstitusjonene som er førende for Arktis ses gjennom en rekke elementer. For suverenitet og territorialitet så anerkjenner enhver Arktisk stat hverandres suverenitet, hvor de fem kyststatene også har en FN-godkjent økonomisk sone på 200 nautiske mil rundt kysten (Kopra, 2022, s. 8). Når det kommer til diplomati så har ulike diplomatiske forum blitt etablert i den arktiske regionen. Arktisk råd er det førende mellomstatlige forumet mens flere internasjonale konferanser som Arctic Circle Assembly og Arctic Frontiers (Kopra, 2022, s. 8). En annen og særdeles viktig primærinstitusjon, som også kan reflektere en identitet, går på miljø-forvaltningen som står sterkt blant alle Arktiske aktører, for å ikke nevne posisjonen og potensiale for forbedring urbefolkningsgruppene i Arktis har (Kopra, 2022, ss. 10, 15). Det er også her det beveger seg over til å vise hva som er **sekundærinstitusjonene**, som viser til de arktiske institusjonelle styringsmekanismene som forvalter relasjonene til stater og aktører. Her kan overnevnte forum og konferanser være eksempler på akkurat dette. Samtidig skal det også påpekes at det i Arktis ikke har blitt nedfelt noen form for arktisk traktat, men heller flere internasjonale traktater som UNCLOS og FNs klimaregime i tillegg til en rekk regionale avtaler (Kopra, 2022, s. 8). I tillegg så vil Arktisk råd stikke seg ut ettersom det har en unik struktur som involverer stater og aktører som møter utfordringer i regionen sammen (Kopra, 2022, s. 12).

Hvordan robustheten til Arktis som et regionalt internasjonalt samfunn er kommet frem gjennom hver av disse komponentene (Flockhart, 2016, s. 16). Graden av robusthet kommer også sterkt frem i hvordan orden blir presentert i det internasjonale samfunnet, hvor det kan tolkes dit hen at Arktis gjenspeiler et internasjonalt regionalt samfunn

som har en unik grad av lover og regler som gjør den til et interessant analyseobjekt innenfor den engelske skolens linser, spesielt i fokuset på hvordan internasjonale samfunn eksisterer innenfor sfæren av det internasjonale systemet (Flockhart, 2016, s. 18). Så konstitueringen av Arktis som et internasjonalt regionalt samfunn med høy grad av lover og regler vil ifølge den engelske skolen være noe svak. Dette kan også baseres alene på at regionen øverste forum, altså Arktisk råd, ikke er traktatfestet (Rottem, Soltvedt, & Prip, 2020, s. 289), men denne tråden tas videre opp i analysen.

2.3 The English School og små stater

For at det ikke skal være noen tvil, så vil det internasjonale systemet som berammes ut fra stormaktene i det, bety mye for små stater (Long, 2022, s. 18). IR-teoretikere under den kalde krigen var mye innenfor realismens tankegang om sikkerhet, militærmakt og fokuset på supermakter. Tiden etterpå viser til en post-realistisk debatt som har inkludert liberale og sosialkonstruktivistiske komponenter, som har åpnet for et større analytisk bilde for hvordan studere små stater (Stokke, 2014, p. 6). Følgelig vil den engelske skolens eklektiske form gi et interessant syn på dette. Det internasjonale miljøet har gradvis vokst, hvor den i mange områder, legger opp til småstatspolitikk og påvirkning. Long (2022, s. 21) poengterer dette med å vise til hvordan fokuset på små stater som påvirkere i det internasjonale systemet, fremfor objekter, har økt siden slutten på den kalde krigen. Faktumet er at små stater frykter mindre for umiddelbare trusler mot deres overlevelse i dag, hvor flere inngår i ulike samarbeidsorganer som sørger for stabilitet og trygghet, som for eksempel NATO (Long, 2022, s. 22).

Siden en del av problemstillingens rammer er definert til et internasjonalt regionalt samfunn, og de definerte institusjonene legger opp til småstats-deltakelse og innflytelse så viser det at den arktiske regionen i seg selv, uavhengig av teoretisk linse, har et institusjonelt rammeverk som passer små, mellomstore og store stater så lenge interessene og engasjementet til å nå felles mål er til stede. Som Exner-Pirot og Murray (2017, p. 48) beskriver har det arktiske internasjonale samfunnet bestått av at både stormakter og små stater samarbeider hvor de i fellesskap har blitt enige om kjøreregler i form av normer, regler og institusjoner. Eksempelet med at Finland og Canada, begge sett på som mellomstore stater, blir anerkjent som de som formaliserte det arktiske internasjonale samfunnet (Arktisk råd) viser bare til at det internasjonale systemets samling av flere ulike internasjonale samfunn og internasjonale regionale samfunn legger opp til at mindre stater kan være aktive bidragsytere i formeringen av disse (Exner-Pirot & Murray, 2017, p. 53). For Norge, som omtales som en småstat med «geostrategiske plassering», mye på grunn av naboskap med Russland og lang kystlinje, har brukt sin posisjon til å være en småstat som kan tillate seg å være en stor aktør i enkelte sektorer

(Stokke, 2014, pp. 8-10). Her kan blant annet begrepet «fredsnasjon» komme frem da Norge innehar det som ifølge den engelske skolen er verdenssamfunn-aspekter, med stort fokus på menneskerettigheter i sitt utenrikspolitiske virke (Long, 2022, s. 153). I den arktiske regionen kan det også pekes på at Norge var initiativtaker til Barentssamarbeidet (BEAC) som startet opp i 1993 (Hønneland, 2020, s. 14). Totalt sett er det ingen fasit på hvilke type system som best passer små stater, men når fokuset som her er på Arktis, oppsummert med punktene fra kapitlet over, så innehar det elementer hvor både stormaktsrivalisering, maktfordeling, staters kapasitet og lokasjon er viktige analytiske brikker (Long, 2022, s. 28).

3. Metode

I kapitlet om metode vil det bli beskrevet og tydelig redegjort for valgte forskningsmetode, hvorfor den passer best, hvilke andre muligheter jeg hadde og hvorfor akkurat denne måten å løse oppgaven på er hensiktsmessig for å kunne besvare problemstillingen. Tatt i betraktning både problemstilling og tema for oppgaven har de satt rammene for hva som egner seg best for å kunne undersøke dette nærmere, hvor jeg da landet på kvalitativ forskningsmetode. Her kommer de metodiske valgene med å bruke dokumentanalyse og litteraturstudie frem som de verktøyene som egner seg best ut fra de forskningsobjektene jeg har valgt til å svare på problemstilling og støttende hypoteser. Å beskrive påliteligheten til oppgaven er særdeles viktig, slik som å ha fagfelleverderte artikler hentet fra enten universitetsbibliotekets tjenester eller andre litteratur- & empiribaserte informasjonsbaser. Dette vil følgelig bidra til å svare på spørsmål som om det jeg undersøker faktisk er det jeg har satt som mål å finne ut av. Formålet med denne oppgaven er å finne ut hvordan stormaktenes interesser i Arktis påvirker Norges posisjon og interesser. Linsen for å se på dette blir gjort gjennom teoriskolen kalt den engelske skolen, som stammer fra en blanding av ulike teorier fra internasjonale relasjoner.

Dette kapitlet vil videre presentere forskningsdesignet, dokumentanalyse & litteraturstudie, datainnsamlingen og utfordringer i tillegg til validiteten og reliabiliteten til oppgaven. Helt konkret er det mange ulike meninger om politiske prosesser i Arktis, hvordan stater driver sin politikk opp mot fellesskapet i det internasjonale samfunnet, noe som fører til at det foreligger både et stort antall politiske dokumenter men også en rekke forskningsbaserte artikler/dokumenter som ser det fra flere perspektiver. Samtidig er en nødt til å forholde seg realistisk til oppgavens rammer, derav avgrensning i henhold til problemstillingen, da det ikke er alt som kan adresseres.

3.1 Kvalitativt forskningsdesign

I utformingen av et forskningsprosjekt er valget enten kvalitativt eller kvantitativt, alt avhenger av problemstillingens definerte rammer og forskerens valg av fremgangsmåte for innsamling av data (Thagaard, 2018, s. 46). En kvantitativ forskning vil ha en problemstilling som har som ønsket resultat å komme frem til statistisk generalisering, ofte ved bruk av kvantitative måleenheter som defineres som variabler (Boeije, 2010, s. 5; Thagaard, 2018, s. 16). På den måten vil den kvantitative ha et større fokus på et større utvalg som presenteres av nevnte variabler eller så er de innenfor store datasett i variablene selv (Thagaard, 2018, s. 16). Den kvalitative forskningen kjennetegnes i at den skal forklare sosiale fenomener gjennom analyse som igjen stammer fra ulike kvalitative forskningsmetoder (Thagaard, 2018, ss. 11-12). Disse kan være observasjon, intervju, tekstanalyse, visuell analyse, lyd- og videoopptak og internett (Thagaard, 2018, s. 12). Den kvalitative forskningen kan dermed gjøres på utallige måter hvor det er basert på konseptuelt rammeverk, forskningsspørsmål, disse også hver for seg eller alene (Miles, Huberman, & Saldaña, 2020, ss. 20-21). Tatt sistnevnte i betraktning er dette noe som også er tilfellet for denne oppgaven, hvor forskeren tar utgangspunkt i en type forskning som gjør at en kan undersøke verden gjennom den type metodologisk linse som passer forskningsprosjektet best (Miles, Huberman, & Saldaña, 2020, s. 21). Med dette så har denne oppgaven en problemstilling med hypoteser som har lagt en forventning om at metodologien vil bære preg av to kvalitative metoder: dokumentanalyse og litteraturstudie.

En viktig del av oppgavens helhet har vært i å ha en klar problemstilling, med supplerende hypoteser, som viser til hva jeg skal gjøre i denne oppgaven og gi en slags skissering av hvordan det kommer til å utarte metodisk. Som Thagaard definerer: «*Det er viktig at problemstillingen defineres tilstrekkelig presist til at den gir retningslinjer for hvordan forskningsprosjektet kan utformes*» (Thagaard, 2018, s. 46). I tråd med dette har problemstillingen: «*Hvordan påvirker stormaktenes interesser i Arktis Norges posisjon og handlingsrom?*» med påfølgende hypoteser blitt utformet:

- *Det er større handlingsrom for Norge og små stater generelt innenfor det internasjonale samfunnet enn innenfor det internasjonale systemet*
- *Global stormaktsrivalisering gjør det viktigere for Norge å hevde sine interesser og beskytte sin posisjon i den arktiske regionen*

Her kommer det også frem at noen av hypotesene har sterke teoretiske bånd, dette fordi teorien er gjennomgående for oppgavens forståelse av problemstillingen. Bruken av teori sammen med litteratur er en flittig brukt metode i begge varianter, hvor målet er å kunne beskrive, forstå og forklare visse sosiale fenomen (Boeije, 2010, s. 5).

I analysen, som fletter sammen empiri, teori og litteratur inn mot det som skal dekke problemstillingen og hypotesene er strukturen skrevet med utgangspunkt i to viktige punkt: Det ene er at teorien følger med og er med på å dominere analysens kapitler, dette fordi Arktis forstås i denne oppgaven slik linsen til den engelske skolen legger opp til. Det andre er at dokumentanalysenes funn belyses og anvendes med teorien slik at Norges posisjon og interesse kommer frem gjennom de måle-enhetene de skal påvirkes fra.

3.2 Datainnsamling

Datainnsamlingen, som er gjennomgående for hvordan oppgaven i sin helhet ser ut, har vært en essensiell del av planleggingen, skrivingen og analysen. Her har det blitt gjort en type datainnsamling i form av lokalisering av dokumenter til dokumentanalysen og litteraturinnhenting, som bidra til å fullføre problemstillingen og får forsker til å se helheten i det man ønsker å finne ut av (Boeije, 2010, s. 22). I datainnsamlingen har jeg måtte hatt et kritisk syn på innhenting av all type litteratur og empiri til oppgaven. Dette baseres på at kildene kan være gamle og utdaterte og at det dermed kan ha kommet nye forskningsutvikling på samme felt. Dette er også med på å belyse styrker og svakheter ved datainnsamlingsmetoden. Dataene som er innhentet stammer fra en rekke databaser og bøker som Oria, Google Scholar, Rand Corporation, NUPI, Cristin og JSTOR. Ved bruk av disse har jeg et bredt spekter av databaser som gir oppgaven et hav av litteratur. Her har jeg også vært nødt til å være kritisk i søk etter de kildene som passer spesifikt til det jeg ønsker å finne ut av. Her har det vært brukt nøkkelord, først og fremst de som er førende for oppgavens tematiske helhet (Arktis, English school, great power rivalry), men også nøkkelord hvor det har vært ønskelig å finne bindeledd mellom teori, empiri og dominerende faktorer for oppgaven. Slike bindeledd, for å nevne noen har vært «*Arctic and the English school*», «*Great power rivalry in the Arctic*», «*Small states in IR theory*». Disse er også splittet opp i deler som gir oppgaven et stort litteraturgrunnlag.

I teoridelen har jeg som nevnt valgt den engelske skolen av internasjonale relasjoner. I innhenting av datamateriale til teoridelen har jeg brukt anerkjente teoretikere som har satt klare preg og dagsorden for hvordan teorien kan tolkes, forstås og anvendes til ulike deler som passer de tre sfærenes typologier. Her kan Barry Buzan, Trine Flockhart, Mark Kauppi og Paul Viotti trekkes frem som sentrale for teoriskolen, sammen med andre sentrale som Hedley Bull og Martin Wight. I anvendelse av teori relatert til den arktiske regionen har jeg lagt stor vekt på forskeres forståelse av området, hvor Sanna Kopra, Yannis Stivachtis, Heather Exner-Pirot og Robert Murray har en forståelse av den engelske skolens funksjon inn mot Arktis som passer denne oppgavens problemstilling og tema.

For det empiriske er det hentet rett fra regjeringshold, med noen unntak. Dette gjelder både for kapittel fire og fem i oppgaven. Empirien vil altså si den norske regjerings egen hjemmeside med publiserte nordområdemeldinger, rapporter og strategier. I academia er dette kjent under navnet grålitteratur og benevnes i metodekapittelet under denne benevnelsen. Disse er meldinger fra 2011 og frem til siste lanserte nordområdemelding anno 2020 (se 3.2.2 *Dokumentanalyse*). Det eneste unntaket finner man i kapittel 4.0 *Arktiske strategier og policy dokumenter* som inneholder andre stater og organisasjoners arktiske politikk. Disse er hentet inn, etter beste evne fra staters egne sider, hvor de selekterte eksterne kildene stammer fra artikler som har et objektivt syn på, i dette tilfellet Russisk arktisk politikk. Dette kan gjenspeile en direkte svakhet, men også utfordring for meg i denne oppgaven, da både Russisk og Kinesisk er et språk som ikke er kjent for meg og dermed må jeg henvende meg til forskere/akademikere/forfattere som omtaler politikken på en oversatt men objektiv måte, slik kapittelet legger opp til. Dette betyr de dokumenter som kanskje ikke er oversatt, slik tilfellet her var for Russland.

3.2.1 Utfordringer med datainnsamlingen

En genuin utfordring med datainnsamlingen er å ha kontroll på alt man finner i søking i databasen og om det man har er nok til å forklare det fenomenet man studerer. Derfor må jeg som forsker til et visst punkt sette strek, men samtidig være åpen for at ytterligere søk i databaser kan bli nødvendig. Denne oppgaven er et tilfelle av det, dette baseres også på nye artikler/bøker/dokumenter som kommer underveis i forskningsprosjektet. Dette er noe jeg har hatt et bevisst forhold til underveis og implementert nye data om innholdet var av vesentlig relevans. Dette ser jeg også på som en styrke da oppgavens analyse og konkluderende punkt vil være knyttet tett opp til nåtiden. En utfordring med datainnsamlingen, som i tillegg belyser oppgaven i sin helhet er mangelen på en likevekt i hvem som sier hva og hvor de kommer fra. Oppgaven her har en datainnsamling som har et ganske stort preg av vestlige kilder, og dette må adresseres for å vise til at oppgaven har sine begrensninger og fullt mulig feiltolkede meninger. Med å kunne inkludert Russiske, Kinesiske og andre kilder som bygger opp argumentene om at Arktis som et regionalt internasjonalt samfunn vil kunne påvirkes av en geopolitisk stormaktsrivalisering i et multipolart system, ville vært fruktbart for oppgavens pålitelighet. Språkbarrieren er derfor en helt reell utfordring når en skal innhente datamateriale om det som kan være betente tema innenfor internasjonal politikk. Dette har jeg prøvd å etterstrebe med de politiske dokumentene fra de respektive stormaktene for å ha et empirisk grunnlag som kommer frem i analysen. Bowen (2009, s. 28) peker på at ved å se på informasjon

som er samlet gjennom ulike metoder, så kan forskeren støtte seg opp mot funn på tvers av ulike datasett og dermed unngå potensielle avvik.

3.2.2 Dokumentanalyse

En dokumentanalyse er en kjent form for kvalitativ forskning som har en lang tradisjon blant forskere (Thagaard, 2018, s. 118). Det er en gjennomgang eller evaluering av dokumenter hvor metoden krever at dataen som samles inn analyseres og tolkes for å fremkalle meninger, forstå essensen og utvikle empirisk kunnskap (Bowen, 2009, s. 27). Ifølge Thagaard (2018, s. 119) er en nødt til å basere en dokumentanalyse på tre kildekritiske vurderinger. Det første er relevansen, som ser på hvor relevant problemstillingen med de støttende hypotesene er i forhold til kilden(e) som brukes (Thagaard, 2018, s. 119). Dokumentanalysen her ser på ulike nordområdemeldinger, strategier og rapporter gjennom en rekke år, noe som gir et tilfredsstillende svar på hva som er Norges klare arktiske politikk og hvordan den utvikler seg. Disse dokumentene starter fra 2011 og følges til 2020 som er siste utgitte nordområdemelding. Bakgrunnen for dette ligger i to faktorer: 1) For å unngå en for kompleks og alt for stor dokumentanalyse er jeg nødt til å begrense datautvalget. 2) USA ga ut sin første Arktiske politikk i 2013, Russland i 2008 og Kina slapp i 2018, så å holde seg i sjiktet blant USA og Russland bør sikre gode komparative muligheter i analysen som følger. Utvikling er nøkkelordet og skisserer gjennom analysen et bilde av hvordan Norges arktiske politikk utvikler seg i løpet av årene og bakteppet, som analyse-kapittelet ser på, er om eksterne faktorer som stormaktsrivalisering har påvirket dette. Dokumentene som analyseres i denne oppgavens dokumentanalyse er bare politiske dokumenter. Dette vil si at det er publiserte politiske dokumenter fra regjeringens egen politiske plattform, som er tilgjengelig for alle og enhver. De politiske dokumentene er listet opp i: *Tabell 2: Nordområdemeldinger og arktiske strategidokument*. Her vil jeg også belyse at for Svalbard så er det lagt inn supplerende sekundærlitteratur som belyser Svalbard-politikken som ellers ikke kom frem i de politiske dokumentene. Her har jeg vært kritisk og benyttet meg av kilder som er kvalitetssikret i form av at de er fagfellevurdert i tidsskrift relatert til enten søkeord eller tema for oppgaven (se kapittel 3.2 *Datainnsamling*). En av hypotesene, og som støtter seg godt opp mot problemstillingen ser på hvordan stormaktsrivalisering på den internasjonale arenaen har ført til økt interesse for Arktis, noe som helt klart setter et visst press på Norges posisjon og interesser i regionen. Hypotesen «*Global stormaktsrivalisering gjør det viktigere for Norge å hevde sine interesser og beskytte sin posisjon i den arktiske regionen*» vil forankres basert på funn fra dokumentanalysen og vil undersøke om Norge gjennom de ulike nordområdemeldingene, strategier og rapporter har utviklet seg i tråd med situasjonen i det

internasjonale bildet. Dette er noe som også har stor påvirkning på hvordan problemstillingen besvares i analysen. I tillegg henger dette sammen med hvordan problemstillingen sammen med hypotesene viser den faglige og metodiske veien for oppgaven (Thagaard, 2018, s. 46).

Den andre kildekritiske vurderingen som trekkes frem av Thagaard er å se på dokumentenes autentisitet, noe som tilsier hvor «ekte» dokumentene kan anses å være (Thagaard, 2018, s. 119). Dette er godt forankret i empirien, som stammer direkte fra den norske regjeringens nettsider, også kjent som grå publikasjoner³. Denne kvalitetssikringen av empirien tilfredsstillende også det tredje kravet om dokumentets troverdighet (Thagaard, 2018, s. 119). Et annet element ved oppgaven, som jeg bruker for å belyse oppgavens relevante aktører, er ved å beskrive de relevante stater og organisasjoners arktiske politikk. Dette er oppgavens kapittel 4: *Arktiske strategier og policy dokumenter* som kan ses på som en supplerende del til dokumentanalysen av nordområdemeldingene for å kartlegge det som dokumentene der ikke nødvendigvis dekker fullstendig. Politiske dokumenter dekker følgelig bare egne politiske satsingsområder og berører sjeldent hva andre bedriver med mindre interessene er kryssende.

En viktig redegjørelse er den såkalte innholdsanalysen, hvor dokumentanalysen kommer frem med de punktene som problemstillingene ønsker å se nærmere på. Med tanke på hvor omfattende disse nordområdemeldingene, rapportene og strategiene kan være, også med tanke på oppgavens begrensninger så er man nødt til å kategorisere ulike elementer man ønsker å se nærmere på. Slik kategorisering som passer til problemstillingen (innholdsanalyse) er en sentral prosess i dokumentanalyse (Bowen, 2009, s. 32). Som det kommer frem i kapittel 5.0 *Nordområdemeldinger og arktisk policy – Dokumentgjennomgang* har jeg fokusert på følgende kategorier som er gjennomgående for de analyserte dokumentene: Bakgrunn, satsinger og generelle mål – Russland – USA/NATO – Kina – EU – Arktisk samarbeid. Dette baseres utelukkende på grunn av stormaktenes fokus i denne oppgaven og teoriens nødvendighet i å bruke disse aktørene i samtlige sfærer.

3.2.3 Litteraturstudie

For å kunne svare på oppgaven i sin helhet er bruken av litteratur som innhentes etter visse kriterier viktig. Snyder (2019, s. 335) peker på at semi-systematisk litteraturstudie egner seg til det formål hvor en fullstendig systematisk litteraturstudie ikke er tidsmessig lønnsomt for denne oppgaven. Da denne typen litteraturstudie er det som er nærmest denne forskers valg av forskningsmetode (inkludert dokumentanalysen) er det også viktig å påpeke måten

³ Grå publikasjoner er statlige dokumenter (white papers), og krever at en er ekstra oppmerksom på den type empirisk materiale man er ute etter (Efron & Ravid, 2019, p. 59)

litteraturstudiet her ble gjort. Da datainnsamlingen ble gjort var målet først å få et bredt overblikk over tema jeg hadde valgt. Her benyttet jeg meg av de beskrevne datainnsamlingsmetodene (se *Datainnsamling*) og det er her det blir vanskelig å vite når en skal stoppe. Det som ble førende for å kunne starte oppgaven var som Boeije (2010, ss. 23-24) beskriver, at når jeg som forsker hadde et rikt utvalg av data og er på rett vei i henhold til forskningsprosjektet så er det helt akseptabelt å begynne. Et punkt som har vært førende i hvorfor litteraturstudie var nødvendig for oppgavens pålitelighet og for å faktisk kunne svares på ligger i det faktum at en dokumentanalyse alene er ikke nok her for å besvare problemstillingen eller å svare på hvordan situasjonen i Nordområdene/Arktis er (Bowen, 2009, s. 30). Dette var heller ikke hensikten, men dokumentanalysene i seg selv er viktig for oppgavens forståelse av Norge som arktisk stat, hvor supplerende litteratur gir de nødvendige perspektivene som gir oppgaven et kvalitativt løft.

3.3 Oppgavens styrker og svakheter

Det var en tanke å kun skulle bruke dokumentanalyse til å utvikle teoretisk forståelse for problemstillingen, såkalt grounded theory (Thagaard, 2018, s. 18), noe som hadde gitt oppgaven en ny dimensjon og utviklet noe nytt basert på en empiribasert tilnærming. Det som derimot var førende for prosjektets utforming var basert på faglig forankring og en god teoretisk forståelse som gjorde oppgavens tema forståelig allerede fra prosjektskissen var klar. Thagaard (2018, s. 160) peker på at man vurderer det man studerer basert på kunnskap om teori og det som eventuelt er nytt for området kommer frem gjennom tolkninger i analysen. Dette er den metodiske grunnantakelsen jeg har lent meg på i denne oppgaven. Et kjernepunkt som var viktig for meg i dette forskningsprosjektet var å kunne anvende en IR-teori som ikke bare var ensidig forklarende, men som så «hele» bildet og dermed måtte inneholde litt av alt. Dette var grunnen til at den engelske skolen ble passende da den tilfredsstillte oppgavens sjekklister på det som trengs av teoretiske typologiske elementer, hvor tanken om grounded theory fra dokumentanalysen ble kastet. For å visualisere hvorfor valget av teori passer her kan følgende forklaring fra Kauppi & Viotti (2019, p. 138) adapteres: Realismen vil nok anerkjenne måten den engelske skolen bruker anarki som utgangspunkt og vil i likhet med liberalismen være enig i hvor viktig det er å anvende Grotius' internasjonale lov for å forstå internasjonale relasjoner. Sosialkonstruktivismens verdensforståelse vil i mange tilfeller sammenfatte med måten det internasjonale samfunnet utvikles på med fokus på normer og samarbeid (Kauppi & Viotti, 2019, p. 138). Dermed, ved å se på Arktis vil den helt klart kunne matche de ulike oppfatningene de forskjellige teoriskolene har om den engelske skolen, spesielt for sfæren om det internasjonale samfunnet.

Når det kommer til validiteten så legger problemstillingen opp til at man kan dra slutninger direkte mot andre stater i Arktis eller andre steder hvor stormaktsrivalisering er reelt. Spesielt Norge som er en liten stat vil kunne føre til at andre stater som er i samme «størrelses»-situasjon vil se hvordan det påvirker Norge og med det kunne bruke Norges eksempel til å styrke egne områder. Problemstillingens svar/konklusjon er med det ikke generaliserbart, men det bør føre til at små/middels store stater vil kunne dra nytte av erfaringene andre stater i lignende situasjoner har erfart. Stormaktsrivalisering i en multipolar verden påvirker stater på ulike måter, men ønsker man samarbeid er sentralt å utnytte sammenfallende interesser som øker den utenrikspolitiske robustheten.

En selvrefleksjon som er direkte kritikk mot oppgavens metodevalg, er noe som har vært et tema i forskningsarbeidet. Jeg mener at oppgaven hadde vært tjent med å bruke intervju som en tilleggsmetode, da den kunne fått nøkkelinformasjon som en kanskje ikke enser i bearbeidelsen av dokumentene og empirien generelt. For eksempel, gjennom dokumentanalysen ble jeg nysgjerrig på en ytterligere forklaring på enkelte punkter da jeg følte at dokumentene ble for «nøytrale» og manglet klare holdninger mot for eksempel Kinesisk inngang til Arktis og hvordan geopolitiske konsekvenser påvirker realiseringen av målene i disse meldingene. Dette ble igjen noe som jeg tenkte over i potensielle kartlegging av intervjuobjekter, da det for eksempel er en liten sannsynlighet for at representanter fra UD ville sagt noe annet enn den informasjonen jeg allerede har hentet ut fra dokumentene. En annen kritikk er at det kan være for mange dokumenter som analyseres. Et mindre antall kunne fått frem tydeligere poeng som kunne vært fruktbare for analysens diskusjon. Som Bowen (2009, s. 30) peker på så kan informasjon som kommer frem i slike analyser få frem nye spørsmål og styrke den metodiske kvaliteten samt få den konkrete informasjonen man ønsker. Samtidig mener jeg at en mer systematisk litteraturstudie hadde gjort det mer oversiktlig for oppgavens helhetlige forståelse og lesers mulighet til å forstå denne forskers metoder for databehandling.

DEL II - Empiri

4. Arktiske strategier og policy dokumenter

I dette kapittelet vil jeg beskrive og hente ut essensen av de relevante stater og organisasjoners arktiske politikk. Disse inkluderer Norge, USA, Russland, Kina, Arktisk råd, EU samt en liten del om FNs rolle i Arktis med fokus på havretten, United Nations Convention on the Law Of the Sea (UNCLOS). For Norges del vil jeg gi en kort beskrivelse av politikken i Arktis, ettersom at en videre inngående dokumentanalyse av Norges arktiske politikk vil bli gjort i neste kapittel (5). De andre arktiske statene Canada, Finland, Sverige, Island og Danmark har en betydning for oppgavens innhold, men i mye mindre grad enn det som er oppgavens hovedaktører. Det er stormakter, deres tilnærming til Arktis og hvordan dette relaterer seg til og påvirker Norges posisjon og interesser som er hovedelementet i oppgavens deskriptive innhold og analyse.

4.1 Norge i Arktis

Gitt Norges geopolitiske lokasjon i Arktis og viktigheten det har hatt og har for industri, befolkning og relasjonsbygging, er Arktis (også kjent som Nordområdene) en essensiell del av Norges utenrikspolitikk (Jensen, 2015). Slik Long (2022, s. 28) påpeker, har geografisk posisjon alt å si. Som en arktisk stat har Norge ikke bare denne geografiske posisjonen på sin side, men også kapasiteten til å drive med en klar arktisk politikk. Som innledningen i de fleste diskusjoner om Arktis beveger den norske arktiske politikken seg på mye av de samme linjene; at den arktiske regionen er preget av stabilitet over lang tid, upåvirket av konflikter i andre deler av verden (Utenriksdepartementet, 2020, s. 22). Derimot, slik den såkalte «ommøbleringen» av det internasjonale situasjonsbildet med en mer multipolar verdensorden har blitt, har den norske arktiske politikken tatt stor høyde for at globale endringer vil kunne påvirke området og ha en stor betydning for Norges interesse og posisjon i Arktis.

Av generelle overordnede mål så har den norske nordområdemeldingen en klar holdning til at mål fra tidligere meldinger skal være bærekraftig slik at de danner et grunnlag for videreføring og utvikling av nye mål og strategier som kan vise til utvikling over tid (Utenriksdepartementet, 2020, s. 8). De overordnede målene fra siste nordområdemeldingen som kom i 2020; *Mennesker, muligheter og norske interesser i nord* (Utenriksdepartementet, 2020), som også tolkes å være gjeldene for Arktis inneholder følgende mål; Det skal være: fred, stabilitet og forutsigbarhet – internasjonalt samarbeid og rettsorden – helhetlig økosystembasert forvaltning – økt jobb- og verdiskapning – tettere samvirke mellom næringsliv og kunnskapsinstitusjoner – boattraktivitet og velferd (Utenriksdepartementet, 2020, s. 8). Norge påpeker i sin nordområdemelding at situasjonen når denne meldingen kommer kontra den som

var i 2011 er annerledes, hvor man må ta mer hensyn til regionale utviklingstrekk i nærområdene som følger av geopolitiske hendelser (Utenriksdepartementet, 2020, s. 10). Det pekes spesifikt på Russlands annektering av Krim i 2014, usikkerheten dette medfører med tanke på at Russland er nabolandet til Norge, er en av de største aktørene i Arktis og har de siste årene økt sin militære kapasitet (Utenriksdepartementet, 2020, s. 10). Selv om Norge viser en bestemt retorikk mot en stormakt som også er deres nabo har likevel Norge klare mål om at Arktis skal og bør være en region som blant annet er stabil og forutsigbar, en region som fostrer samarbeid, folkeretten skal gjelde og klima og miljø skal settes i fokus, for å nevne noen (Utenriksdepartementet, 2020, ss. 13-14).

4.2 USA i Arktis – en fraværende stormakt?

�r	Dokument
2010	National security strategy
2013	Department of defense (DoD): Arctic strategy
	National strategy for the Arctic region
	United States coast guard: Arctic strategy
2019	United States coast guard: Arctic strategic outlook
	Department of defense (DoD): Arctic strategy
2020	Department of the Air Force - Arctic Strategy
2021	U.S. Army – Regaining Arctic dominance
	Department of the Navy – A blue Arctic
2022	National strategy for the Arctic region
	National security strategy
	Department of defense: National Defense Strategy

Tabell 1: Statlige dokument, relatert til Arktis, som fokuserer på sikkerhetspolitikk, militær sikkerhet og stater i nyere tid (fom 2010)

USAs geografiske tilhørighet til Arktis ligger ved Alaska, helt nord ved den arktiske sirkelen og territorialfarvannet som omgir delstaten (Corgan, 2020, p. 152). USA har i lang tid hatt et tilbakeholdent fokus på Arktis. De er en arktisk stat, men har holdt seg mye til det uten å ha noen form for merkbar aktivitet i regionen, en noe ukjent strategi for en global supermakt (Corgan, 2020, pp. 152-153). På tross av dette, så er USA Norge viktigste NATO allierte i Arktis og derav er det viktig for Norge som arktisk stat og NATO alliert at USA har et fokus på Arktis som kan bidra til stabilitet i regionen (Utenriksdepartementet, 2020, s. 25). Selv om

USA har vært tilbakelevert har de i det siste tiåret hatt en økende politisk interesse for Arktis, noe ikke bare tabell 1 over kan vise til, men også hvordan Arktis tar mer plass i de politiske diskusjonene generelt. For eksempel så hadde «*National Security Strategy*» (NSS) fra 2010 et lite og overfladisk avsnitt om Arktis (The White House, 2010, s. 50) mens i den nyeste versjonen fra 2022 er den fortsatt kort, men USA tar et klart standpunkt på deres forhold til Arktis og sier klart i fra om deres bekymring mot økende stormaktsrivalisering i den hittil urørte regionen (The White House, 2022, ss. 44-45).

Av nyere dokumenter direkte rettet mot Arktis så publiserte USA i oktober 2022 et nytt nasjonalt strategi-dokument for Arktis under navnet: «*National strategy for the Arctic region*» (NSAR), en oppdatert versjon av dokumentet som sist ble sluppet i 2013. Denne strategien vil være førende for USA i Arktis de neste 10 årene, frem til 2032 (The White House, 2022, s. 3). Dokumentet tar for seg fire pilarer som er ment som statens fokusområder i regionen:

1. Sikkerhet: Utvikle kapabiliteter for å utvide arktisk aktivitet
2. Klimaendringer og miljøbeskyttelse: Bygge robusthet og være tilpasningsdyktig mens man reduserer klimautslipp.
3. Bærekraftig økonomisk utvikling. Forbedre levevilkår og utvide økonomisk horisont
4. Internasjonalt samarbeid og administrasjon: Bærekraftig arktisk institusjon og opprettholde internasjonal lov

I deres nye nasjonale strategi for Arktis er det verdt å merke seg at i diskusjonen rundt samarbeid så er USA klar på at de statene de skal fokusere og fortsette samarbeid med være de som anerkjenner internasjonal lov, dette vil da si at Russland er ekskludert fra listen. Dette støtter amerikanerne opp med er mye på grunn av ustabiliteten Russland har medført til den internasjonale politiske arenaen som følge av deres invasjon av Ukraina i 2022 (The White House, 2022, ss. 7-8). Pilar 1 og 4, som tar for seg sikkerhetspolitikk (1) og internasjonalt samarbeid og lov (4) er noe å trekke fram av stor relevans for denne oppgaven. På den sikkerhetspolitiske delen er USA klar på at de vil utvikle ytterligere militære og sivile kapabiliteter i regionen, dette for å kunne møte trusler, men også avverge de på sikt (The White House, 2022, ss. 7-8). En utvikling i forståelsen av situasjonsbildet er merkbart i de ulike satsingsområdene til USA. Samtidig som USA er klar på at de skal øke forsvaret av egne territorielle områder i Arktis er de også klar på at de skal ha en økende tilstedeværelse i den europeiske delen av Arktis. Dette skal gjøres gjennom å investere i den Amerikanske isbryterflåten, en høyst etterspurt ressurs (The White House, 2022, s. 9).

Samtidig som den nye arktiske strategien, kom den parallelt med den generelle nasjonale strategien; «*National Security Strategy*» (NSS), som også har et arktisk kapittel, en kort men

resolutt, tydelig og direkte strategi på hvordan USA vil at Arktis skal være; fredelig, stabilt og et område som dyrker samarbeid (The White House, 2022, s. 44). På tross av dette er USA klar på at det er en økende utfordring å forholde seg tilbakelent rundt den sikkerhetspolitiske usikkerheten Russland har medført etter invasjonen i Ukraina:

«Its aggressive behavior has raised geopolitical tensions in the Arctic, creating new risks of unintended conflict and hindering operations» ... «...we will deepen our cooperation with our Arctic allies and partners...despite the challenges to Arctic cooperation posed by Russia's war in Ukraine» (The White House, 2022, ss. 44-45).

Når det kommer til stormaktsrivalisering i strategidokumentet kommer det klart fram at Russisk aggresjon og militær oppbygging er av stor viktighet for hvordan USA går fram mot å vedlikeholde den regelbaserte ordenen. Samtidig er Kinas fremmarsj i den arktiske regionen merkbar og amerikanerne har et klart økende fokus på deres rival i Asia. Russlands ulovlige invasjon av Ukraina dekker det meste angående det Amerikansk-Russiske forholdet, mens Kina blir dratt mer frem som en utfordrer gjennom deres investeringer og satsinger i en rekke ledd som økonomi, diplomati, forskning og militær aktivitet (The White House, 2022, s. 6). Dette er ikke noe nytt i amerikansk strategisk holdning mot Kina, ei heller retorisk. I 2019 gikk daværende utenriksminister Mike Pompeo opp på talerstolen i Rovaniemi, Finland under et ministermøte i det Arktisk råd og hadde en tale som dreide mer mot en regional sikkerhetstrussel påført av Russland og Kina, enn om klima og andre relevante saker som det Arktisk råd skal drøfte⁴ (Corgan, 2020, p. 161).

Utvikling i holdningen amerikanerne har til Arktis generelt ser man en vesentlig endring fra Trump til Biden, hvor Arktis så vidt var nevnt i den daværende NSS fra 2017 (National Security Strategy, 2017, s. 40;Uljua, 2017). Det er helt tydelig at Arktis er mer på agendaen til USA og de viktige faktorene som klima, samarbeid, økonomi, Arktisk råd, stabilitet og sikkerhet er nøkkelpunkt i de arktiske strategiene. En merkbar endring i amerikansk holdning mot den arktiske regionens sikkerhet, stabilitet og forhold kan også vises til ved at samtlige militær grener har sin egne arktiske strategier (The department of the Air Force, 2020; The United States Army, 2021;United States Coast Guard, 2019;Department of the Navy, 2021). USA har en økende sikkerhetspolitisk interesse i Arktis og ut fra politikken som føres nå vil man kunne forvente å se en økt amerikansk tilstedeværelse i de arktiske områdene, både egne, men også Europeiske.

⁴ Arktisk råds mandat og funksjon skal diskuteres ytterligere i kapittel 4.5.1, 6, 6.1 og 7.

Når det kommer til Arktisk Råd har USA gjort sin del av det som kreves i rådets funksjon i regionen. Dette menes med den roterende formannskapsrollen som skjer hvert 2. år. USA har hatt to perioder i formannskapet; 1998-2000 og 2015-2017. Neste formannskap vil bli i 2031-2033 (Arctic Council, 2022). Av oppnåelse kan det vises til at USA var sterkt involvert i en enighet om forbedret samarbeid rundt internasjonal forskning i Arktis som kom i 2017 (Arctic Council, 2017).

4.3 Russland – Stormakten i Arktis

Russland kom med sin første politikk som nevnte Arktis allerede i 2001, og fokuserte mye på at regionen var et potensielt konfliktområde for stormakter (Hønneland, 2020, ss. 47-48). Siden den arktiske politikken kom i 2001 har Russland, og andre arktiske stater, kommet med flere arktiske strategidokument. Historisk sett har Russland vært en sentral aktør for å fremme arktisk politikk på et internasjonalt nivå. Tidligere president i Sovjetunionen Mikhail Gorbatsjov argumenterte allerede i 1987 at det var et ønske å gjøre Arktis til en «zone of peace» og en atomkraft/våpen-fri sone. Disse diskusjonene førte senere til dannelsen av det som i dag er kjent som det Arktisk råd (Fondahl, Espiritu, & Ivanova, 2019, s. 203). Russlands strategi for Arktis er en del av et større rammeverk som den generelle utenriks- og sikkerhetspolitikken står for, som igjen er påvirket av det politiske systemet som President Vladimir Putin har konstruert (Staun, 2017, p. 318). At Russland har en klar strategi for å satse på Arktis har de gjort klart en rekke ganger, hvor den mest tydelige kom frem da tidligere President Medvedev i 2009 sa følgende i det nasjonale sikkerhetsrådet:

«I want to especially underline that this is our duty, this is simply a direct debt (we owe) to those who have gone before us. We must firmly, and for the long-term future (of our country), secure the national interests of Russia in the Arctic» (Hønneland, 2020, s. 49).

I 2008 lanserte Russland «Basic Principles of Russian Federation State Policy in the Arctic through 2020 and Beyond» (Lagutina, 2021, s. 119). Denne var høyst fokusert på Russlands innenriks-politikk men hadde disse fire nøkkelpunktene: Sikre at Arktis forblir en sterk ressursbase som sikrer en helhetlig utvikling av landet (1), fortsette å sørge for at Arktis forblir en fredelig region med godt samarbeid (2), bevare det unike økosystemet i Arktis (3) og bruke den nordlige sjøruten (Northern Sea Route) som et felles nasjonal transport-infrastruktur middel (4) (Fondahl, Espiritu, & Ivanova, 2019, s. 205). NSR er en handels og skipsrute som strekker seg gjennom hele den Russiske kystlinjen og til Asia. Det er denne som er ventet å gjøre transporten og kostnadene til og fra Europa – Asia, kraftig redusert (Fondahl, Espiritu, & Ivanova, 2019, s. 209). Den generelle oppfatningen rundt denne strategien fra 2008 var at

Russland ville den arktiske sonen skulle innen 2020 stå for Russlands generelle ressursgrunnlag (Fondahl, Espiritu, & Ivanova, 2019, s. 205).

I 2013 kom en oppfølgingsstrategi: «Strategy for the Development of the Arctic Zone of the Russian Federation and Guaranteeing National Security to 2020» som dekket de fleste områdene som 2008-strategien lanserte (Hønneland, 2020, s. 48). I denne oppfølgingen av strategien fra 2008 blir både trusler og risiko mot utviklingen av den Russiske visjonen for Arktis redegjort samt at dokumentet belyser en mer konkret retning Russlands arktiske politikk burde ta (Fondahl, Espiritu, & Ivanova, 2019, s. 205). Den hadde med andre ord en mer detaljert plan for hvordan klare disse målene og hvilke mekanismer som måtte tas i bruk. Et annet viktig element i denne 2013-strategien var at sikkerhet ble hyppigere nevnt. Her var miljø sikkerhet satt i større fokus, mens militær sikkerhet og beskyttelse av Russlands arktiske grenser ble mindre prioritert, men man så et større fokus på sikkerhet i Russiske Arktis (Fondahl, Espiritu, & Ivanova, 2019, s. 205).

Året etter, i 2014 hadde Russland invadert og annektert Krim-halvøya på Ukrainsk territorium. Post-Krim tiden førte til reaksjoner som skulle ha geopolitiske konsekvenser for hvordan Russlands arktiske politikk kunne gjennomføres, i tillegg var rollen de hadde i Syria-konflikten en annen grunn for sanksjoner. Det ble innført økonomiske sanksjoner fra vestlige land, noe som hadde en direkte konsekvens for gjennomførbarheten til strategiene fra 2008 og 2013 (Fondahl, Espiritu, & Ivanova, 2019, s. 206). Det skal også nevnes at i samme år (2014) oppdaterte Russland sin militære policy og året etter (2015) oppdaterte de marinens policy. Dette er noe som dannet en klarere og tydeligere Russisk holdning til militær sikkerhet, hvor suverenitetshevdelse og beskyttelse av egne grenser blir dratt frem som klare prinsipielle mål (Fondahl, Espiritu, & Ivanova, 2019, ss. 207-208).

I mars 2020 lanserte Russland «Basic Principles of Russian Federation State Policy in the Arctic to 2035 (Lagutina, 2021, s. 119). Da «Basic Principles – 2008 & 2013» var utgått ble resultatene fra denne omgjort og fornyet, både for å passe inn i datidens verdensbilde, men også Russlands nye fokus innenfor både eget territorium samt hvordan de ønsker å forholde seg til Arktis generelt (Lagutina, 2021, ss. 118-119). Når det kommer til hvordan dokumentet skiller seg fra 2008 dokumentet så inneholder den seks konkrete punkt de skal jobbe med frem mot 2035; Sikre Russlands suverenitet og territoriale integritet (1), å bevare Arktis som en fredelig region med stabile og lønnsomme samarbeid (2), å garantere en høyere levestandard og velstand for menneskene i den Russisk arktiske sonen (3), å utvikle det Russiske Arktis til en strategisk ressursbase som skal føre til en hurtigere økonomisk vekst (4), å utvikle NSR til å bli en globalt

utfordrende nasjonal transportkorridor (5), å beskytte det arktiske miljøet og urbefolkningens områder innenfor det Russiske Arktis (6) (Klimenko, 2020;Lagutina, 2021, s. 119)

Et stort driv for Russlands arktiske politikk er videreutviklingen og integreringen av et forent nasjonalt kommunikasjons og transportsystem, hvor NSR blir fremhevet å ha en sentral rolle i å oppnå dette (Fondahl, Espiritu, & Ivanova, 2019, s. 209). Den klare planen til Russland er å gjøre dette til en global transport-korridor, noe strategien fra 2020 også kan vise til (Klimenko, Russia's new Arctic policy document signals continuity rather than change, 2020). Det kan også nevnes at Kina har spesielt store interesser for NSR i sin utvikling av det som er kjent som Polar Silk Road (PSR) som en del av Belt and Road Initiative (BRI) (Tillman, Yang, & Nielsson, 2018, s. 348). I oktober samme år lanserte Russland en oppdatert strategi under navnet: «Strategy for the Development of the Arctic Zone of the Russian Federation and Ensuring National Security to 2035» (Lagutina, 2021, s. 119).

Når det kommer til det sikkerhetspolitiske og militærpolitiske aspektet ved Russlands arktiske politikk, er det nye tilføringer å legge merke til. Der hvor kanskje andre vestlige stater stiller spørsmål ved Russlands økning av militære kapabiliteter i Arktis, både ved våpen og oppussing av gamle sovjetiske baser, svarer Russland med det samme. Russland gjør det klart at det er et økt konfliktpotensial i Arktis (Klimenko, 2020). Når det kommer til hvordan NATO involverer seg i Arktis, er dette noe som Russland adresserer som en konkret trussel i sin arktiske strategi, hvor trusselvurderinger også er med. Det kan også nevnes at USA (i likhet med NATO) sine aktiviteter blir beskrevet som trusler mot både militær og maritime doktriner (Baev, 2019, s. 26;Klimenko, 2020). Likevel er Russland også ganske klar på at Arktis bør være en region som er fredelig og innehar godt samarbeid mellom partnerlandene som opererer der (Lagutina, 2021, s. 128).

I arbeidet med Arktisk råd hadde Russland fra 2021-2023 formannskapet. Det er også verd å merke seg at Russlands invasjon i Ukraina førte til at Arktisk råd stod med en formannskaps-stat som møtte sanksjoner fra samtlige arktiske stater, hvor disse statene tidligere i 2022 kom med uttalelsen at de unngår å møte i flere av rådets møter, ei undergruppene heller (Office of the spokesperson, 2022). I lys av dette og erfaringene man så fra 2014, vil det være knyttet stor spenning til hvordan Russland forholder seg til sanksjonene og hvordan båndene til vesten blir kontra Asia.

4.4 Kina – «A near Arctic state»

Kina lanserte sitt arktiske politikk-dokument (white paper) den 26. Januar 2018, noe som var forventet etter at de ble innlemmet som observatør i Arktisk råd i mai 2013 (Lim, 2018, p. 2). I den beskriver Kina seg selv som en interessent og «near-Arctic state», noe de beskriver med at

de er den kontinentalstaten som ligger nærmest den arktiske sirkelen. Samtidig påvirkes Kina av det som skjer i Arktis og vice versa. Den naturlige tilstanden til Arktis påvirker Kinas klima og miljø, dermed påvirkes mange av Kinas interesser (The State Council information office of the PRC, 2018, s. 3).

«China's policy goals on the Arctic are: to understand, protect, develop and participate in the governance of the Arctic, so as to safeguard the common interests of all countries and the international community in the Arctic, and to promote sustainable development in the Arctic» (The State Council information office of the PRC, 2018, s. 4).

I deres arktiske politikk har Kina gjort rede for deres politiske mål og generelle prinsipper. Som sitatet over sier, har de et mål om å kunne forstå, beskytte, utvikle og delta i arktisk styring slik at de arktiske statene og det internasjonale samfunnets felles interesser er ivarettatt gjennom bærekraftig utvikling. For å **forstå** er Kina ute etter å utvikle kapasitet og kapabiliteter i vitenskapelig forskning rettet mot Arktis, dette for å kunne forstå klimasituasjonen som skjer i Arktis samt skape forutsetninger for å kunne beskytte, utvikle og styre Arktis (The State Council information office of the PRC, 2018, s. 4). For å **beskytte** vil Kina være en pådriver for å aktivt svare på klimaforandringene i Arktis, beskytte miljøet og det økologiske systemet. Her vil Kina bruke dette til å promotere egen klimatisk, miljømessig og økologisk robusthet. Samtidig påpeker Kina at de vil respektere den sosiale kulturen og historiske tradisjonen til urbefolkningen i den arktiske regionen (The State Council information office of the PRC, 2018, s. 4). For å **utvikle** Arktis vil Kina forbedre kapasiteten og kapabiliteten i bruken av anvendt arktisk teknologi samt styrke den innovative delen av det, utvikle bedre metoder for miljøvern, utnyttelse av ressurser og utvikle sjø og handelsrutene i Arktis. Kina har et mål om å bidra til sosioøkonomiske utviklingen av Arktis gjennom å utvikle bedre vilkår for lokalbefolkningen og etterstrebe for en felles utvikling (The State Council information office of the PRC, 2018, s. 4). Dette er noe som er høyst interessant ettersom Kina ikke har befolkning i Arktis om man ser bort fra deres «near Arctic state» påstand. I **deltakelsen** av arktisk styring vil Kina bidra med regulering og håndtering av hendelser og aktiviteter relatert til den arktiske regionen gjennom gitte lovverk og de mekanismene som kontrollerer de. Kina poengterer at på det internasjonale planet så er de forpliktet til å følge internasjonal lov gjennom FN-Pakten, havretten (UNCLOS), traktater som omhandler klimaforandringer & miljø og reglene for den internasjonale maritime organisasjonen (IMO) (The State Council information office of the PRC, 2018, s. 4). I deltakelsen på det sikkerhetspolitiske planet er Kina med på å møte tradisjonelle og utradisjonelle sikkerhetstrusler gjennom globale, regionale, multilaterale og bilaterale mekanismer samt å være en bidragsyter i å bygge og vedlikeholde et

rettferdig, fornuftig og velorganisert arktisk styringssystem (The State Council information office of the PRC, 2018, s. 4).

I tråd med overnevnte punkt av politiske satsingsmål presiserer Kina tydelig at for å realisere disse, og når de faktisk realiserer de så skal det gjøres gjennom fire generelle prinsipper; respekt, samarbeid, vinn-vinn og bærekraft (The State Council information office of the PRC, 2018, s. 4). **Respekt** er noe Kina verdsetter høyt og ved deltakelse i arktiske saker bør dette være gjensidig, dette med vektlegging av de nevnte internasjonale organene som opererer med lover og regler i regionen, FN-Pakten, havretten og generell internasjonal lov. Kina peker på at alle stater involvert i Arktis skal anerkjenne suvereniteten, de suverene rettighetene og jurisdiksjonen dette medfører for de som er arktiske stater så vel som at ikke-arktiske staters aktivitet i området anerkjennes på lik måte når det er forankret innenfor de samme lovgitte mekanismene som gir en rett til å drive aktivitet i regionen (The State Council information office of the PRC, 2018, s. 5). Dette beveger seg videre på leddet med **samarbeid**, som Kina peker på er noe alle involverte aktører i Arktis regionen skal ta en del av, hvor samarbeid rundt klimaforandringer, forskning, miljøvern, utvikling av sjøveier, utvinning av ressurser og kulturelle aktiviteter (The State Council information office of the PRC, 2018, s. 5). På sikt og ved å generelt ha et samarbeid basert på respekt fører det til det Kina kaller **vinn-vinn resultat**, hvor Kina mener at stabilt samarbeid fører til felles goder og utvikling i alle aktuelle områder i Arktis. Et slikt samarbeid skal føre til at de felles godene er delt mellom de arktiske og ikke-arktiske statene så vel som andre, ikke-statlige organisasjoner. Det skal så godt det lar seg gjøre, være gjort med den hensikt å tjene lokal- og urbefolkning i Arktis sine beste interesser (The State Council information office of the PRC, 2018, s. 5). Det fundamentale målet til Kina ligger i prinsippet om **bærekraft**. Kina mener det skal jobbes for en generell bærekraftig utvikling som skal skje gjennom et videre arbeid og utvikling av miljøvern, ressursutvinning og menneskelig aktivitet i den arktiske regionen. I dette legger Kina også vekt på at det trengs en bedre koordinering med økologisk beskyttelse, økonomisk vekst og sosial-utvikling (The State Council information office of the PRC, 2018, s. 5).

Kina gjør det klart flere ganger i sin arktiske policy at de har ingen skjult agenda i Arktis, hvor de heller oppfordrer til samarbeid og anerkjenner den etablerte orden som kan sies å være staters suverenitet, Arktisk råd, FN-Pakten, havretten og generell internasjonal lov (The State Council information office of the PRC, 2018, s. 10). Kinas hovedprioritet når de deltar i arktiske saker er ordrett «...*scientific research*...» (The State Council information office of the PRC, 2018, s. 5), altså forskning, i den skalaen som avsnittet over kan være et eksempel på hva slik forskning vil innebære.

4.5 Internasjonale organisasjoner i Arktis

Det er ikke uvanlig med internasjonal aktivitet i den arktiske regionen og ekskludert statene i seg selv har man flere organisasjoner som har store interesser for det som skjer i Arktis. Disse interessene strekker seg fra å omhandle alt fra klima, miljøvern, økonomi & handel, sosialt og sikkerhetspolitisk. I dette kapittelet vil jeg, basert på problemstillingens tema, ta for meg de relevante organisasjonene som berører staters samhandling i Arktis og de som har en strategisk sikkerhetspolitisk interesse der.

4.5.1 Arktisk råd

Arktisk råd er et konsensus-basert, sirkumpolart-mellomstatlig forum som jobber for å bedre samarbeid, koordinasjon og interaksjon mellom de arktiske statene, urbefolkningen og andre arktiske beboere når det kommer til temaer som bærekraftig utvikling og miljøvern i Arktis. Rådet ble etablert 19. September 1996 når de åtte arktiske statene Norge, Sverige, Danmark (Grønland), Finland, Island, USA, Canada og Russland signerte Ottawa ærkleringen, som var en videreførelse av «Arctic Environmental Protection Strategy» (AEPS) fra 1991 (Arctic Council, 2022). Det er disse åtte arktiske statene som styrer rådets formannskap og politikk, og disse har land-territorier innenfor den arktiske sirkelen. Deretter har man seks permanente medlemmer som er seks ulike organisasjoner som representerer den arktiske urbefolkningen. Det er også seks temabaserte arbeidsgrupper som dekker de viktigste fokusområdene for Arktisk råd. Til slutt finner man observatørene, og disse er en gruppe med alt fra ikke-arktiske stater til ikke-statlige organisasjoner. Kina er blant disse observatør-statene (Arctic Council, 2022). Hvordan rådet jobber er ut fra en formannskapsmodell på tre ledd: ministernivå, embetsmannsnivå og arbeidsgruppenivå og har et etablert sekretariat i Tromsø (Rottem, Soltvedt, & Prip, 2020, ss. 288-289).

Arktisk råd har på lik linje med andre aktører sin visjon for Arktis. Dette gjøres gjennom den daglige driften i rådet, men også gjennom den strategiske planen, sist fra 2021 som setter Arktisk råds strategier frem mot 2030 (Arctic Council, 2021, s. 6). Likevel er det verdt å bemerke seg at rådet har en særdeles spesiell holdning til det oppgaven her for eksempel dreier seg om, nemlig det sikkerhetspolitiske. Arktisk råd er nemlig bestemt til å være et sirkumpolart forum som ikke skal diskutere militær sikkerhet. Dette er nedfelt i Ottawa-traktaten (Arctic Council, 2022). Hva de enkelte stater har som sine strategiske satsingsområder er en annen ting, men Arktisk råd har likevel en ambisjon om at Arktis skal være en region som er fredfull, stabil og innehar et konstruktivt samarbeid. En generell styrking av dette er også noe av det den strategiske planen har som et av sine syv mål, hvor de også poengterer at dette er for å kunne imøtekomme økende utfordringer og muligheter i Arktis (Arctic Council, 2021, s. 22).

Arktisk Fem (Arctic Five/5) kan også nevnes. Disse fem er de arktiske kyststatene som grenser til Nordishavet/Polhavet (Arctic Ocean); Norge, USA, Russland, Canada og Danmark. De arktiske fem er ikke institusjonalisert, altså det er ikke regelstyrt, men samarbeid er nedfelt i Ilulissat erklæringen fra 2008 (Østhagen, 2021, s. 80). Her bestemte disse fem at havretten er den korrekte formen for å sette jurisdiksjon av polhavet. Dette har også møtt motstand blant de andre arktiske statene som ikke er medlemmer i de arktiske fem (Island, Finland og Sverige), noe som setter spørsmål til legitimiteten til de arktiske fem når det kommer til internasjonal politikk i Arktis (Hønneland, 2020, s. 19). Det som er verdt å bemerke seg her er at samtlige land blant de arktiske fem utenom Russland er NATO-land (Hønneland, 2020, s. 19).

4.5.2 Den Europeiske Union (EU)

Den Europeiske Union (EU) har som regional organisasjon en naturlig interesse i den arktiske regionen. EU er i Arktis, både av egeninteresse, men også gjennom sine medlemsland, Sverige, Danmark og Finland, samt to EØS-land, Norge og Island (European Union, 2016, s. 38). Gjennom den globale strategien fra 2016 og den arktiske strategien fra 2021 finner man EUs arktiske mål og strategier. Oppsummert så har EU en fundamental interesse i det multilaterale samarbeidet i Arktis i tråd med å holde regionen trygg, bærekraftig, fredfull og velstående (European Commission, 2021, s. 1).

EUs arktiske politikk har tre kjerneområder som underbygges av til sammen åtte fokusmål (European Commission, 2021, ss. 2-15). I det første kjerneområdet vil EU styrke sitt arktiske engasjement gjennom å; bidra til å fortsatt beholde den fredfulle og konstruktive dialogen samt samarbeidet som er førende i Arktis, på tross av det EU påpeker er, i en tid hvor det geopolitiske landskapet er i endring. Dette vil EU gjøre gjennom å løfte arktiske saker i ulike fora, intensivere regionalt samarbeid og utvikle strategiske fremsynthet for å kunne møte den økende sikkerhetsutfordringen (European Commission, 2021, s. 2). På det andre kjerneområdet så vil EU styrke sitt arktiske engasjement gjennom å; adressere økologiske, sosiale, økonomiske og politiske utfordringer som en konsekvens av klimaendringene. Gjennom dette ønsker EU å få et Arktis som er mer robust, noe de peker på er ønskelig skal skje gjennom miljø-lovgivning, felles tiltak mot karbonbrenning og smelting av permafrosten samt at fossile brensel skal bli under bakken (European Commission, 2021, s. 2). Denne miljølovgivningen har også blitt argumentert å ikke være i de arktiske staters beste interesser, Norge spesielt (Steinveg, 2021, ss. 197-198).

Samtidig som at EU holder fast ved at de arktiske statene har hovedansvaret for å takle de utfordringer som skjer innenfor deres arktiske områder, påpeker EU at flere utfordringer krysser grenser og går ofte forbi nasjonale begrensninger, noe som gjør at et multilateralt

samarbeidsorgan som EU bør tas med i dypere Europeisk-Arktis diskusjoner (European Commission, 2021, s. 1). EU påpeker også på at en stadig økende interesse i arktiske ressurser og transportruter kan potensielt gjøre regionen ustabil og føre til geopolitiske spenninger som på sikt kan skade EUs interesser (European Commission, 2021, ss. 1-2).

I diskusjonen rundt sikkerhetspolitikk og stormakters påvirkning på den arktiske regionen har EUs arktiske politikk en klar holdning rundt dette. EU nevner at de følger den militære oppbyggingen langs den Russiske regionen i Arktis samt suverenitetshevdelse i Arktis farvann og luftrom (European Commission, 2021, s. 3). Samtidig er EU orientert om Kinas fremtreden i Arktis, hvor de blir hyppigst nevnt i diskusjoner rundt kritisk infrastruktur, bygging av sjøkabler, globale handelsruter (PSR), cyber og misinformasjon (European Commission, 2021, s. 3). Dette er også noe EUs globale strategi peker på hvor de har ambisjoner om å ha et tetter bånd med Kina gjennom å utjevne spillerommet: «... *The EU will deepen trade and investment with China, seeking a level playing field...*» (European Union, 2016, s. 38). Slik strategisk virksomhet er en del av EUs langtidspan, nedfelt i EUs strategiske kompass⁵. I EUs strategiske kompass bygger de videre på den militære sikkerheten og det sikkerhetspolitiske ved at de i en uoverskuelig fremtid er nødt til å være en fremoverlent aktør som fremmer fred, men også forebygger ved hjelp av en styrking i militær kapasitet som kan møte trusler av forskjellige kapabiliteter, slik som for eksempel hybride trusler (European Union, 2022).

4.5.3 De Forente Nasjoner (FN)

FNs rolle i Arktis kommer mer eller mindre til synlighet gjennom havretten, UNCLOS og til dels grad i FN's kontinentalsokkelkommisjon (CLCS). Dette er på grunn av at Arktis ikke har det man vil kalle «fastland», men hele det synlige isflaket er frossent vann, og dermed rår havretten i hele den arktiske regionen, altså polhavet. Potensielt kan dette føre til potensielle disputer mellom arktiske stater som kan ha krav på disse områdene, derav opprettelsen av havretten, slik at dette samarbeidet om å løse slike disputer kan løses på en fredelig måte som i best mulig hensikt kan tilfredsstillende alle berørte parter (The Arctic Institute, 2016, s. 2). Av alle stater som er relevante i diskusjonen rundt Arktis skal det også nevnes at USA ikke har ratifisert avtalen, men de har signert den (The Arctic Institute, 2016, s. 6).

⁵ EUs strategiske kompass er en langtidspan som setter klare mål og forventninger EU har til seg selv og sine medlemsland hvor ambisjonen er å styrke EUs kollektive forsvar og sikkerhetspolitikk innen 2030. For mer informasjon om selve arbeidet rundt det strategiske kompasset er det tilgjengelig på EUs egne sider (European Union, 2022).

5. Nordområdemeldinger og arktisk policy – Dokumentgjennomgang

I dette kapitlet gjøres en dokumentanalyse som gjennomgår Norges nordområdemeldinger, strategier og rapporter⁶ (se tabell 2) fra 2011 til 2020. I tillegg vil det benyttes såkalte støttedokument, et typisk eksempel på dette vil være en melding til stortinget. Metodekapitlet beskrev prosessen rundt innhenting av datamateriale hvor blant annet søkeords-kriterier og utvelgelse av relevant empiri ble gjort rede for. Følgelig vil dette kapitlet fokusere på deler av elementer i Nordområdemeldingene og arktiske strategidokument av særlig relevans for problemstillingen Dette vil tabell 2 vise til hvor enkelte nordområde-dokumenter ikke blir behandlet basert på oppgavens rammer. Tabellen viser kompleksiteten og omfanget av nordområdemeldingene som kunne vært en relevans før 2011. Selv om meldingene, strategiene og rapportene i sin helhet er viktig for den totale rammen av hvordan se på den arktiske regionen er det sentralt for oppgavens rammeverk at elementer som berører tema og problemstilling blir dratt frem. Derfor vil denne analysen struktureres hvor ulike nøkkel-ord blir kategorisert som for eks «USA, Russland, Kina, Arktisk samarbeid». I tillegg skal det påpekes at skal man forstå Norge sikkerhetspolitiske mål og satsinger så må en se, slik Wegge (2023, s. 13) peker på, de historiske erfaringene i sammenheng med geografiske forhold. Jeg har også i utformingen av dette tatt inspirasjon fra Østhagens analyse i artikkelen «*Norways Arctic policy: still high North, low tension*» (Østhagen, 2021, s. 82).

ÅR	DOKUMENT
2003*	Mot Nord – utfordringer og muligheter i nordområdene
2005*	Muligheter og utfordringer i Nord
2006*	Regjeringens nordområdestrategi
2006*	Barents 2020: Et virkemiddel for en framtidsrettet nordområdepolitikk
2009*	Nye byggesteiner i Nord – neste trinn i regjeringens nordområdestrategi
2010*	Nordområdesatsingen: Status oktober 2010
2011	Nordområdene: Visjon og virkemidler
2014	Nordkloden
2017	Nordområdestrategi – mellom geopolitikk og samfunnsutvikling
2020	Regjeringens nordområdepolitikk: Mennesker, muligheter og norske interesser i nord

Tabell 2: Nordområdemeldinger og arktiske strategidokument

⁶ Slik oppgaven legger det opp til er det fremdeles denne forfatters forståelse av Arktis som vil være gjeldende selv om ordet «Nordområdene» eller «High North» blir benyttet i dette kapitlet. Se kapittel 1.2.1.

*Blir ikke behandlet i dokumentanalysen grunnet oppgavens valgte begrensning i lys av tema og problemstilling.

5.1. Nordområdene: Visjon og virkemidler (2011)

Norges sikkerhetspolitiske satsinger og mål:

I 2011 meldingen, som kom under regjering Stoltenberg II, presenteres det et stort utenrikspolitisk fokus som danner hovedvekten av meldingen (Utenriksdepartementet, 2011, s. 9). Det skal nevnes at denne meldingen er nokså omfattende så analysen er derfor lengre. I del 1 av meldingen presenteres det en 20-årig lang satsing som forklarer hvordan de siste to tiårene har vært for Norge. Her er det oppfølging av de to forrige meldingene og dets støttedokumenter. Del 2 tar for seg det som kan kalles det rene sikkerhetspolitiske i meldingen, hvor Norges sikkerhet- og utenrikspolitiske sider i nord blir gjennomgått. Del 3 tar for seg de mer verdiskapende aktivitetene som er en del av nordområdemeldingen (Utenriksdepartementet, 2011, s. 9).

I del 1 fokuseres det på tiden fra 1990 til 2010, hvor man fra midten av det første tiåret på 2000-tallet har ført Nordområdepolitikk med jevne mellomrom. Regjeringen peker på at i løpet av tiden som har gått, så er det syv kjerneområder som stikker seg frem som helt sentrale i utviklingen nordområdepolitikken har i dag (Utenriksdepartementet, 2011, s. 10). Disse kan i praksis forstås fra tidligere meldinger og utviklingen fram til 2011-meldingen. Regjeringen ser at det er viktig med «*Fordypning og fornyelse av samarbeidet med Russland*» hvor utviklingstrekk sammen med erfaringer vektlegges når samarbeidet skal videreføres, både bilateralt og multilateralt (Utenriksdepartementet, 2011, s. 11).

Andre utviklingstrekk i nordområdene dreier seg på at det er en økende trend og interesse rundt den arktiske regionen hvor flere aktører og stater former sine egne arktiske strategier. Derfor peker regjeringen på at det er viktig å ha «*Utvikling av et bredt nordområdediplomati*» i møte med disse (Utenriksdepartementet, 2011, s. 11). Samtidig som dette ser regjeringen at det kommer nye samarbeid og fora som dekker ulike områder av den arktiske regionen, både bilateralt og multilateralt, altså «*Et nettverk av samarbeid tar form*» (Utenriksdepartementet, 2011, s. 13). Områder som «*Den nordlige dimensjon*» pekes på som viktig å dra frem ettersom det har ført til at EU har økt sitt engasjement hvor de blant annet har blitt observatør i Barentsrådet (Utenriksdepartementet, 2011, s. 13). For Norges egen del peker regjeringen på at det har vært «*Gjennomslag for havrettens prinsipper*» hvor Norges jurisdiksjon i eget hav, Barentshavet og Polhavet har blitt avklart gjennom dialoger i FN rundt

havretten og anerkjennelse av Illulissaterklæringens bestemmelser (Utenriksdepartementet, 2011, ss. 12-13).

Klimaendringene påvirker Arktis i stor grad og fører blant annet til ressurstilgang samtidig som at issmeltingen fører til endringer ellers i verden. Nordområdene er stort og omfattende på mange felt, hvor regjeringen peker på at «*Kunnskap om alarmerende klimaendringer*» er viktig for å kunne knytte det opp mot problemstillinger som berøres av disse endringene (Utenriksdepartementet, 2011, ss. 11-12). Ressurstilgangen fører til forvaltningsspørsmål og det fører også til at man ser en region som har store uoppdagede gass- og oljefelt. Derfor ser regjeringen at «*Helhetlig havforvaltning har sikret ressursene*» sammen med «*Konturene av en olje- og gassregion*» (Utenriksdepartementet, 2011, s. 12).

For fremtiden legger regjeringen, i meldingen, en plan for hvordan tiden **2011-2030** kan se ut. Det er i Norges generelle interesse at de setter seg i en posisjon hvor de styrker en langsiktig satsing for tilrettelegging av verdiskapning i nord (Utenriksdepartementet, 2011, s. 13). Fra tiden før 2011 mener regjeringen at grunnlaget, som gjennom godt politisk arbeid har ført til fred og stabilitet, er satt for å kunne fokusere ytterligere på syv områder (Utenriksdepartementet, 2011, ss. 13-14). På den første; «*En ny energiregion i Europa*» ligger fokuset på ytterligere utvikle petroleumsvirksomheten i Barentshavet. Energisikkerhet er et nøkkelord her, og videreutviklingen her har betydning i både et utenrikspolitisk og økonomisk perspektiv (Utenriksdepartementet, 2011, s. 14). Dette fører til at regjeringen ønsker å ha «2) *En ny industriæra i nord*» hvor slike hensyn tas med å utvikle kunnskap og industri som også gagnar lokalsamfunnene i nord (Utenriksdepartementet, 2011, s. 15). Punktene 3, 4, og 5 fletter mye over i hverandre, med fokus på en helhetlig havforvaltning som skal skje gjennom styrket samarbeid med blant annet Arktisk råd, men også Russland direkte. Videre vil Polhavets issmelting føre til økt interesse, og har en helt strategisk økt betydning for Norges kystlinje på lang sikt. Meldingen påpeker her at det også medfører geopolitisk betydning hvor land som Kina følger nøye med på utviklingen (Utenriksdepartementet, 2011, ss. 15-16). Dermed, for å kunne inneha de verktøyene for å møte blant annet disse ser regjeringen et stort potensial for å bruke Nordområdene som «*En global kunnskapsbank for miljø, klima og samfunn*» (Utenriksdepartementet, 2011, s. 16).

Punkt 6: «*Sterkt og nyskapende samarbeid i nord*» viser til en fortsatt sterk satsing på samarbeid og videreutviklingen av dette (Utenriksdepartementet, 2011, s. 16). Her belyses arenaer som Arktisk råd, Barentsrådet og Nordlig Dimensjonen som de viktigste samarbeidsorganene regjeringen ønsker å satse på. For å skape forståelse, enighet og unngå konflikter ser regjeringen på multilateralt samarbeid, med blant annet fortsettelse med å ha åpne

dialoger med ikke-arktiske stater og andre aktører utenfor den arktiske regionen. Det eksemplifiseres blant annet til at samarbeid mellom akademia og kunnskapsmiljøer har ført til politiske forhandlinger mellom stater som har resultert i tilfredsstillende løsninger (Utenriksdepartementet, 2011, s. 16). Tatt det sistnevnte i betraktning så følger punkt 7: «*Nytt geopolitisk sentrum i nord*» opp med å påpeke at det rettes stadig mer oppmerksomhet mot de arktiske strøkene (Utenriksdepartementet, 2011, s. 17). Med Russland handler det om å fortsette samarbeidet, med atomvåpenstyrken i bakhodet. Gjennom Norge har NATO fått tilbake fokuset på nærområdene, et klart sikkerhetspolitisk middel for å skape stabilitet og trygghet, både for Norge og NATOS allierte (Utenriksdepartementet, 2011, s. 17). Tilkomsten hvor nye aktører kommer til den arktiske regionen legges merke til, og regjeringen er klar på at de skal ønskes velkommen, spesielt i fora som Arktisk råd. Dette vil også føre til en strategisk endring i situasjonsbildet, og regjeringen påpeker at hendelser er viktig å forberede seg på, samtidig som Norge må prioritere den fortsatte holdningen til å hevde suverenitet i henhold til vedtatt praksis om dette (Utenriksdepartementet, 2011, ss. 17-18).

Alle disse punktene har hver sin tyngde og betydning ovenfor satsingsområdene regjeringen presenterer i det andre delkapitlet. De sikkerhetspolitiske punktene som satses mest på i forhold til påvirkning av posisjon og handlingsrom er fem punkt. Disse punktene tar for seg suverenitetshevdelse, styrking av samarbeid med Russland, styrke samarbeid og dialog med arktiske stater og relevante aktører, styrke samarbeidet i de mellomstatlige foraene og fortsette å belyse viktigheten av havrettens betydning (Utenriksdepartementet, 2011, ss. 21-24). Regjeringen påpeker i tillegg til dette at bakgrunnen for de valgte satsingsområdene preges av stabilitet og samarbeid, men at det må tas hensyn til andre aktører, derav det geopolitiske fokuset som gjennomsyrrer mye av satsingsområdene (Utenriksdepartementet, 2011, ss. 30-31). Totalvurderingen regjeringen poengterer dette med legges i viktigheten med å ha gode samarbeidsstrukturer, slik at stater og aktører med motstridende interesser vil ha et mye mindre potensiale for å lykkes med sine egne agendaer i den arktiske regionen (Utenriksdepartementet, 2011, ss. 32-33).

I del II er fokuset på å være en «*Ansvarlig aktør i nord*» (Utenriksdepartementet, 2011, s. 56). Her er folkerettslig rammeverk, sikkerhet & forsvar og samarbeid i nord de områdene hvor regjeringen mener Norge har et ansvar for å være en seriøs Arktis stat (Utenriksdepartementet, 2011, ss. 55, 63, 68). Delen her kan ses i sterk sammenheng med del I, og har mange punkter som overlapper hverandre. Rent sikkerhetspolitisk, sammen med det ovennevnte fra del I, så viser regjeringen til hvor viktig blant annet forsvarets rolle er i nord (Utenriksdepartementet, 2011, s. 64). Dette er for å fortsatt kunne hevde suverenitet i områdene

som har vært under tidligere jurisdiksjon-tvister mot utenlandske aktører (Utenriksdepartementet, 2011, s. 64). Samtidig er det økt nordisk samarbeid som dekker flere områder, nedfelt i solidaritetserklæringen fra april 2011 (Utenriksdepartementet, 2011, s. 65). NATOs rolle er en viktig sikkerhetspolitisk brikke i denne meldingen. Regjeringen forklarer at NATO deltar aktivt i Norges nordområde-aktivitet som også nå er en del av NATOs strategiske konsept (Utenriksdepartementet, 2011, s. 65). Dette påpekes også å ikke være ment som en aggresjonsmanøver mot Russland, men heller en stabilitetsfaktor for å sikre trygghet i den arktiske regionen (Utenriksdepartementet, 2011, s. 65). Samtidig skal samarbeidet med Russland være av gjensidig respekt hvor begge land har et samarbeid som blant annet innebærer militære, kystvakt og grensevakt. Søk & redning (som involverer flere arktiske stater) og «Incidents at Sea-avtalen» er eksempler meldingen drar frem som praktiseres (Utenriksdepartementet, 2011, ss. 66, 101-102). I meldingens kapittel om sikkerhet og forsvar kommer det frem at det må benyttes det utvidede sikkerhetsbegrepet som legges til den generelle sikkerhetspolitikken når man omtaler nordområdene i denne sammenhengen (Utenriksdepartementet, 2011, s. 63). Dette betyr at tema som militær og sikkerhet får flere tilføyinger slik at det utvidede begrepet inneholder territoriell, økologisk, økonomisk, sosial og politisk sikkerhet (Utenriksdepartementet, 2011, s. 63).

I del III rettes fokuset mot «Økt aktivitet i nord. Muligheter og utfordringer» (Utenriksdepartementet, 2011, s. 89). Her skisserer regjeringen hvilke utfordringer og muligheter Norge møter i spørsmål relatert til forvaltning og ressursutnyttelse sammen med å styrke næringslivet tilstrekkelig den arktiske regionen (Utenriksdepartementet, 2011, ss. 89-131).

Russland: Russlands rolle i nordområdemeldingen er slik som de foregående. En fortsettelse av å prioritere forholdet med Russland og styrke dette er av stor viktighet for Norge og nordområdepolitikken i sin helhet (Utenriksdepartementet, 2011, s. 69). I tillegg bruker regjeringen en mer resultatorientert omtale i deler av meldingen. Dette presenteres i «resultater» og «prioriteringer videre» hvor Norge-Russland samarbeidet belyses (Utenriksdepartementet, 2011, s. 23). Selv med en utvikling som gir Norge på sikt har Russland interesser i den arktiske regionen som Norge må følge med på, spesielt rundt havområdene i Arktis hvor kjernevåpen og med det Nordflåten kommer inn (Utenriksdepartementet, 2011, ss. 31, 66). Det militære samarbeidet (pluss grense- og kystvakt) med Russland er viktig for Norge og vise-versa i tillitsbyggingen mellom de to (Utenriksdepartementet, 2011, s. 66).

USA: Selv med en manglende storsatsing i den arktiske regionen har fremdeles USA en geopolitisk interesse i regionen, noe regjeringen påpeker må følges. Dette legges spesielt vekt på når diskusjoner rundt kjernevåpen og politikken som USA og Russland bedriver (Utenriksdepartementet, 2011, s. 31). Det fremmes også resultat som viser at USA har et økende engasjement i Arktis, med fokus på forskning, Ilulissaterklæringen og en arktisk policy som de slapp i 2009 (Utenriksdepartementet, 2011, ss. 20, 24, 50). Andre områder omfatter deltakelse i arbeidsgrupper sammen med andre aktive arktiske stater (Utenriksdepartementet, 2011, s. 100). I likhet med tidligere meldinger brukes NATO sammen med USA. I denne meldingen blir NATO-medlemskapet (og med det støtten fra USA) fremhevet i diskusjonen om Russland og brukes her som en sikkerhetspolitisk trygghet som regjeringen tar med seg når det gjelder sikkerhet innenfor eget territorium og områdene rundt (Utenriksdepartementet, 2011, s. 11).

Kina: Det er en klar utvikling i hvordan Kina involveres i denne meldingen. De nevnes i diskusjoner rundt utviklingen av nye sjøveier, noe som Kina selv påpekes å være veldig opptatt av (Utenriksdepartementet, 2011, s. 16). Regjeringen er selv klar på at nordområde-dialogene med Kina og andre asiatiske land må fortsette slik at interessene kommer i møte med Arktiske staters egne posisjoner og interesser (Utenriksdepartementet, 2011, ss. 24, 31-33). Dette gjelder spesielt ettersom Kina har søkt om fast observatørplass i Arktisk råd (Utenriksdepartementet, 2011, s. 78). Videre nevnes de i spørsmål relatert til forskning og ressursutvinning.

EU: EUs omtale i meldingen tyder på at regjeringen ser på de som en verdifull aktør. Gjennom den Nordlige Dimensjon, observatørrollen i Barentsrådet og at EU (og flere EU-land) har utviklet arktisk politikk og strategier er det positivt for Norge med ytterligere multilateralt samarbeid (Utenriksdepartementet, 2011, ss. 11, 13). EUs interesse i Arktis nevnes å dekke flere områder; forskning, miljø, fiske, ressurser, sjøtransport, klima og næringsliv (Utenriksdepartementet, 2011, s. 31).

Arktisk samarbeid: I generelt arktisk samarbeid og en måte å styrke Norges posisjon i Arktis på, kommer det frem at regjeringen bestiller en frontfigur i Norge som invitere ikke-arktiske stater og aktører til kanaler som foster til tettere samarbeid (Utenriksdepartementet, 2011, s. 16). Dette argumenterer regjeringen i «resultat» og «prioriteringer videre» delen hvor det blant annet påpekes at innsatsen har ført til at Arktisk råds permanente sekretariat skal være i Tromsø (Utenriksdepartementet, 2011, s. 24). Arktisk råd fortsette å være en viktig arena for regjering/er/en som ser at en styrking gjennom årene har ført til at det har dannet seg flere ulike

internasjonale arenaer som tar for seg arktiske spørsmål (Utenriksdepartementet, 2011, s. 78). For Barentssamarbeidet gjelder det samme fokuset, hvor Norge innehar formannskapet fra 2011-2013. Det er et ønske fra regjeringen at Barentsregionen integreres tettere på høyere plan i europeiske, internasjonale og globale virksomheter (Utenriksdepartementet, 2011, s. 84). For den Nordlige Dimensjon er det viktig for regjeringen at samarbeidet med EU (og relevante EU-land) og Russland videreutvikles (Utenriksdepartementet, 2011, ss. 86-87). Nordisk ministerråd, en viktig del av det Nordiske samarbeidet er den arenaen som tillater utenriks- og sikkerhetspolitiske bidrag da samarbeidet her er dreid mot hva formannskapsstaten fokuserer på. Norge innehar dette i 2012 og regjeringen kan allerede i meldingen fortelle at dette blir tema for året som kommer (Utenriksdepartementet, 2011, ss. 87-88).

Perspektivet «Høye nord, lav spenning» er viktig for regjeringen at anerkjennes i det arktiske miljøet og de utenifra, dette for at samarbeidsarenaene skal kunne fungere på best mulig måte og unngå konflikter (Utenriksdepartementet, 2011, ss. 32-33). Her kan det også trekkes frem at regjeringen ønsker å løfte nordområde-temaet i ulike parlamentariske sammensettinger som er viktige for Arktis, blant annet hos NATO (Utenriksdepartementet, 2011, s. 49). Totalt sett er arktisk samarbeid i ulike fora og råd fortsatt høyt på regjeringens liste. De vil fortsette videreutviklingen og styrkingen av Arktisk råd, Barentsrådet og Nordlig Dimensjon da det er disse arenaene som både løser problemstillingene som ofte dukker opp (ekskludert militær sikkerhet) (Utenriksdepartementet, 2011, s. 16).

5.2. Nordkloden - Rapport (2014)

«Nordområdene er Norges viktigste utenrikspolitiske interesseområde» - Erna Solberg
(Utenriksdepartementet, 2014, s. 3).

Norges sikkerhetspolitiske satsinger og mål:

I 2014 rapporten kalt «Nordkloden», som kom under regjering Solberg rapporteres det på status i nordområdene og hvilke områder som skal satses på videre. Det presiseres at tidligere arbeid fra de forrige regjeringene blir bygd videre på, hvor regjeringen skisserer planen sin for fremtiden i nord (Utenriksdepartementet, 2014, s. 3). Regjeringen presenterer fem områder som de ønsker å satse på i tiden fremover: *Internasjonalt samarbeid, Næringsliv, Kunnskap, Infrastruktur og Miljøvern, sikkerhet og beredskap* (Utenriksdepartementet, 2014, s. 3). I analysen av denne rapporten vil området som omhandler internasjonalt samarbeid være i fokus.

Arktis har blitt en større prioritet for de arktiske statene og rapporten trekker frem at en positiv utvikling vises gjennom at nettopp disse statene utarbeidet arktiske strategier (Utenriksdepartementet, 2014, s. 11). Det som gjør rapporten her unik i forhold til tidligere

meldinger, strategier eller rapporter om den arktiske regionen er at nå har den et nytt sikkerhetspolitisk lys basert på de endringene som har skjedd i Europa den siste tiden (Utenriksdepartementet, 2014, s. 3). Russland står for denne endringen. I tråd med dette og det som er sentralt i rapporten, internasjonalt samarbeid, er Norge på generelt plan klar på, sammen med resten av Europa og allierte, at Russlands aktivitet i Ukraina bryter med folkeretten og de normer og kjøreregler som eksisterer på den internasjonale arenaen (Utenriksdepartementet, 2014, s. 16). Som nevnt tidligere er det fremdeles samarbeid med Russland og regjeringen er helt klare på at samarbeid med Russland i nord er i Norges interesse, så lenge de er felles (Utenriksdepartementet, 2014, s. 16).

Samtidig poengterer rapporten at Norge spiller en sentral rolle i hvordan Arktis utvikler seg, selv om Norge er en liten nasjon om man ser på befolkning (Utenriksdepartementet, 2014, s. 14). Her viser rapporten til flere kilder som forteller om viktigheten Norge har i den arktiske regionen og hvorfor de har det, sammenlignet med for eks USA (Utenriksdepartementet, 2014, s. 14). Sammen med de sitatene som rapporten bruker fra internasjonale personer med ansvarsposisjoner (se delen om «Arktisk samarbeid») er dette med på å belyse det regjeringen legger mest vekt på i rapporten, internasjonalt samarbeid. I tillegg til å fortsette med en forutsigbar og konsekvent suverenitetshevdelse innenfor Norges nordlige område, er regjeringens formål at ordningene for samarbeid i nord videreføres med forutsigbarhet og samarbeid på regjeringnivå, slik at den arktiske regionen har en fredelig og bærekraftig utvikling (Utenriksdepartementet, 2014, s. 16).

I forbindelse med den sikkerhetspolitiske biten er tilstedeværelse det rapporten legger mest vekt på. Norges militære nærvær sammen med de allierte sørger for «... *sikkerhet, stabilitet og forutsigbarhet*» (Utenriksdepartementet, 2014, s. 16). Her blir NATO dratt frem som en stor årsak for alliert virksomhet i den arktiske regionen, hvor Norge er et sentralt bindeledd for NATOs operative funksjon i regionen (Utenriksdepartementet, 2014, s. 16). I spørsmål rundt egen sikkerhet og samarbeid med allierte kommer punktet om «**Videreutvikling av militært samarbeid**» som sier at Norge fortsetter med det militære utviklingssamarbeidet med sine allierte og nordiske naboer, her med fokus på øvelser slik som Cold Response (Utenriksdepartementet, 2014, s. 19).

I denne rapporten, helt avslutningsvis, vises det til hvor viktig nordområdene har blitt siden 2010. Tallene er hentet fra regjeringens statsbudsjetter og selv om de ikke direkte forteller om hva som satses på er det en tidsutvikling som forteller om et fokus på nordområdene som er verdt å merke seg (Utenriksdepartementet, 2014, s. 71).

Russland: En del av denne meldings karakter om Russland brukes om Russlands annektering av Krim i Ukraina. Tatt sistnevnte i betraktning så bruker regjeringen en del av rapporten til å kommentere dette, både hvor alvorlig de ser på det, men også hvor viktig det er og fortsatt ikke skrinlegge alt samarbeid (Utenriksdepartementet, 2014, s. 11). Russland er en av Norges nærmeste naboer i den arktiske regionen og situasjonen i Krim har en geopolitisk påvirkning på samarbeid i nord. Primært legges det stor vekt på å fremme respekt for folkerett og internasjonalt samarbeid da dette er verdier som følgelig kan overføres til den arktiske regionen (Utenriksdepartementet, 2014, s. 11). Havretten brukes også som et klart eksempel på hvor samarbeid bør fortsette der det kan. Her trekkes oppnådde resultater, som bedre sikkerhet til sjøs, økning i torskekvoter og atomsikkerhet (Utenriksdepartementet, 2014, s. 11). Dette kan trekkes direkte til Barentssamarbeid som i rapporten nevnes som en arena som er mer relevant enn noen gang før. Det ble tross alt opprettet på bakgrunn av endringer i det politiske landskapet (Utenriksdepartementet, 2014, ss. 11-12).

USA: USAs rolle i rapporten er repetitiv fra tidligere meldinger og strategier. Det som stikker seg ut er satsingene regjeringen legger, som går på statlig forbedring, hvor «*Opptapping av samarbeidet med USA om nordområdespørsmål*» skal prioriteres med hovedfokus på at USA skal inneha formannskapet i Arktisk råd fra 2015-2017 (Utenriksdepartementet, 2014, s. 18). Flere bidrag i rapporten legger seg på områder som forskning, kunnskapsprosjekt (Utenriksdepartementet, 2014, ss. 39, 44). Samtidig er det en forståelse for at NATOs tilstedeværelse vil kunne bety amerikansk involvering, så dette er noe analysen tar med i USAs rolle for rapporten.

Kina: Kina har i denne strategien blitt observatør i Arktisk råd. Utenom dette blir Kina beskrevet som å være en stat som involverer seg basert på globale årsaker som klima, ressurser og økt internasjonalt samarbeid (Utenriksdepartementet, 2014, ss. 11, 39).

EU: EU er en observatør i Arktisk råd, og rapporten legger fokus på at de deltar i arktisk samarbeid mens fra Norges side er det en satsing om å øke nordområdediplomatiet med EU og delta i regional politikktutforming (Utenriksdepartementet, 2014, ss. 18-19).

Arktisk samarbeid: I Arktisk råd, hvor rapporter viser til at stadig flere vil bli observatører, for eksempel EU (Utenriksdepartementet, 2014, s. 12). Her viser også regjeringen til at selv om det er en anspent geopolitisk situasjon som Russland er involvert i, så er det ikke noe «kappløp»

om regionen og ressursene der, hvor ulike aspekter som omhandler den arktiske regionen blir overholdt av statene det gjelder (Utenriksdepartementet, 2014, s. 12). I tillegg viser rapporten til at Norge, i tillegg til å jobbe med de arktiske statene, har et fokus på å inkludere observatørstatene i det Arktisk råd slik at de også får gitt sitt bidrag samtidig at de danner seg en forståelse for hvor Norge står i internasjonale spørsmål (Utenriksdepartementet, 2014, s. 16).

En ulik input som skiller seg litt fra hvordan de andre dokumentene om Arktis har vært, er å vise til hva andre mener om den arktiske regionen. Her viser regjeringen til ulike lederskikkelser på den internasjonale arena sine uttalelser om Arktis. Her blir blant annet FNs leder av klimapanelet sitert, sammen med land som USA, Frankrike og Sør-Korea sine utenriksministere (Utenriksdepartementet, 2014, s. 15). Ved at blant annet Sør-Korea engasjerer seg i arktiske spørsmål sier det også noe om det som er nevnt tidligere med at asiatiske land nå øker sitt fokus mot Arktis (Utenriksdepartementet, 2014, s. 11).

Regjeringen avslutter delen om internasjonalt samarbeid i rapporten med en oppføring av tiltak for å styrke nettopp internasjonalt samarbeid i nord. For arktisk samarbeid er det et ønske med «*Styrking av nordområdediplomatiet*» gjennom dialoger med en rekke land, men også hvor politiske profiler besøker nordområdene (Utenriksdepartementet, 2014, s. 18).

5.3 Nordområdestrategi – mellom geopolitikk og samfunnsutvikling (2017)

Norges sikkerhetspolitiske satsinger og mål:

I 2017 meldingen, som kom under regjering Solberg presenteres «Nordområdestrategien», en fortsettelse på de foregående meldinger, strategier og rapporter som har omhandlet den arktiske regionen (Utenriksdepartementet, 2017, s. 3). Strategien lister opp fem satsingsområder; «*Internasjonalt samarbeid, næringsutvikling, kunnskap, infrastruktur, miljøvern-sikkerhet og beredskap*», identisk med Nordkloden-strategien fra 2014 (Utenriksdepartementet, 2017, s. 6). I likhet med 2014-rapporten blir internasjonalt samarbeid dratt frem som et satsingsområde og vil derfor være den delen som blir ytterligere analysert. Det som kan være verdt å merke seg er at denne nordområdepolitikken tar med seg de overordnede målene fra nordområdemeldingen i 2011 «*Visjon og virkemidler*» (Utenriksdepartementet, 2017, s. 13).

Noen av disse overordnede målene som kan være verdt å se på er «*Fred, stabilitet og forutsigbarhet*» og «*Internasjonalt samarbeid og rettsorden*» (Utenriksdepartementet, 2017, s. 13). Disse målene ser man allerede er godt integrert i både denne, men også tidligere nordområde-dokumenter presentert i analysen som helhet. Strategien belyser at Norges beste interesser ivaretas ved aktiv deltakelse i multilaterale fora i tillegg til å ha bilaterale avtaler med andre land (Utenriksdepartementet, 2017, s. 15). Regjeringen peker i strategien på at en viktig

del av å sikre Norges posisjon som en sterk og aktiv arktisk stat er ved å ha nære bånd mellom mennesker og de lokale/regionale myndighetene (Utenriksdepartementet, 2017, s. 15). I strategiens oversikt over det rent sikkerhetspolitiske i nord redegjøres det for hvordan Norge sikrer sin suverenitet, territorielle integritet og politiske handlefrihet (Utenriksdepartementet, 2017, s. 19). NATO preger viktigheten av sikkerhet og er en viktig aktør å lene seg på for Norge. Andre elementer er nøkkelinvesteringer for å styrke beredskapen og å gjøre tiltak i samsvar med Forsvarets langtidsplan (LTP) (Utenriksdepartementet, 2017, ss. 19-20)

Russland: Det er fremdeles en usikkerhet rundt Russland. Deres handlinger på Krim i Ukraina har påvirket både det sikkerhets- og forsvarspolitiske bildet (Utenriksdepartementet, 2017, s. 20). Regjeringen påpeker også den siste tidens turbulens i forholdet mellom Russland og Vesten må adresseres, særdeles det at på tross av dette så opprettholdes deler av samarbeidet på enkelte områder, noe som gagnar begge parter. Eksempler på dette kan være fiskeriforvaltning, søk & redning og energidialog (Utenriksdepartementet, 2017, ss. 18-19). Et annet sentralt element som setter premissene for hvor viktig norsk sikkerhetspolitikk i nord har vært og fortsatt er, blir beskrevet å være basert på den militære aktiviteten på Kola-halvøya (Utenriksdepartementet, 2017, s. 20). Regjeringen peker i strategien på at Russlands økning i militære egenskaper i nord påvirker det sikkerhetspolitiske bildet i form av avskrekking mot NATO og dets allierte. Her blir forutsigbarhet og samarbeid trukket frem som virkemidler for å unngå ytterligere unødvendig eskalering, selv om mye av det militære samarbeidet med Russland er stanset (Utenriksdepartementet, 2017, s. 20).

USA: Regjeringen er helt klar på at Norges sikkerhets-garantist på generelt grunnlag er NATO, også i nord. Foruten en viktighetspåpekning av USA innenfor de som har monopol på ulike markeder er USA lite benyttet i denne meldingen (Utenriksdepartementet, 2017, s. 29).

Kina: Kina har i denne meldingen en rolle hvor regjeringen ønsker å involvere de i Oslo-avtalen som omhandler fiske i internasjonale områder av polhavet som ikke er regulert (Utenriksdepartementet, 2017, s. 23). I likhet med USA er de nevnt som markeds-monopolist det er viktig å ha relasjoner til (Utenriksdepartementet, 2017, s. 29).

EU: EU la frem sin helhetlige arktiske politikk i 2016 hvor de vil øke sin tilstedeværelse i Arktis, hvor områder som miljø og klima, bærekraftig utvikling og internasjonalt samarbeid er av størst prioritet (Utenriksdepartementet, 2017, s. 21). Regjeringen er klar på at de ønsker slikt

internasjonalt samarbeid velkommen og peker på at arktiske spørsmål kan løses best ved nettopp internasjonalt samarbeid (Utenriksdepartementet, 2017, s. 21). Regjeringen bruker også strategien til å sende et klart signal til EU om hvilke to budskap Norge vil føre i dialogen med EU; Havrettens viktighet som styringsregime i Arktis og det skal være «en god balanse mellom bærekraftig bruk og vern» (Utenriksdepartementet, 2017, s. 21).

Arktisk samarbeid: I redegjørelsen for regjeringens fokus på internasjonalt samarbeid i denne strategien listes det opp tre mål:

«(1) Opprettholde Arktis som en fredelig, forutsigbar og stabil region basert på internasjonalt samarbeid og respekt for folkerettslige prinsipper... (2) Samarbeid internasjonalt om grenseoverskridende utfordringer knyttet til klimaendringer, miljø, ressursforvaltning, helse og sikkerhet... (3) Styrke bærekraftig utvikling og vekst i nord gjennom internasjonalt samarbeid» (Utenriksdepartementet, 2017, s. 15).

Tatt havretten i betraktning er dette et område som er en kjerneinteresse for Norge i den arktiske regionen. Regjeringen er klar på at det oppstår disputer hvor havrettens retningslinjer eller Norges suverenitetshevdelse i områder som for eksempel Fiskevernesonen utenfor Svalbard, blir utfordret (Utenriksdepartementet, 2017, s. 22). Det internasjonale samarbeidet kan i slik sammenheng forstås som et dyptgående virkemiddel for at Norge skaper forutsigbarhet ovenfor andre aktører med interesse som berører Norge i den arktiske regionen (Utenriksdepartementet, 2017, ss. 22-23). Eksempelvis trekkes Oslo-erklæringen frem som et middel for å styrke havrettens betydning og forvaltningen av den (Utenriksdepartementet, 2017, s. 23).

5.4 Regjeringens nordområdepolitikk: Mennesker, muligheter og norske interesser i nord (2020)

Norges sikkerhetspolitiske satsinger og mål:

2020 meldingen, som kom under regjering Solberg, er til nå det nyeste dokumentet på Norges nordområde/arktiske politikk. Budskapene som kom fra 2011-meldingen og 2017-strategien blir videreført mens satsingsområdene på de to forrige meldingene fra 2014 og 2017 er de som denne meldingen bygger videre på (Utenriksdepartementet, 2020, ss. 8-9). I retrospekt viser meldingen til hva man har erfart siden 2011, noe tidligere meldinger også har basert mye av sitt grunnlag for det som utgjør rammene (Utenriksdepartementet, 2020, s. 10). Det som kan nevnes i denne sammenhengen er at meldingen ser på de globale trendene som kan påvirke den arktiske regionen, og det påpekes at Norge siden 2011 står i et mer utfordrende utenriks- og

sikkerhetspolitisk scenario (Utenriksdepartementet, 2020, s. 10). Det er mer stormaktsrivalisering og tiden meldingen kommer i er helt unik i forhold til andre situasjoner de tidligere dokumentet av samme slag har kommet på. Dette kan man også se ved at denne meldingen har egne dedikerte kapitler for hver stormakt (USA, Russland og Kina) og viktige sikkerhetspolitiske institusjoner som NATO (Utenriksdepartementet, 2020, ss. 25-32). I det sikkerhetspolitiske retrospektet peker meldingen på en arktisk region som er preget av fred og stabilitet. Mye av dette på grunn av innsatsen til de arktiske statene hvor Norge har posisjonert seg som en av de største pådriverne for dette i de multilaterale samarbeidsorganene som forvalter politikken i regionen (Utenriksdepartementet, 2020, s. 10).

Før meldingen går inn i selve hoved-essensen presenterer regjeringen «*Hovedlinjene i norsk nordområdepolitikk i årene framover*» (Utenriksdepartementet, 2020, s. 13). Her trekker regjeringen frem at det må være en tydelig nordområdepolitikk, grunnet en mer krevende politisk situasjon i nord som blant annet krever et sterkt og troverdig forsvar som fungerer sammen med allierte i nord (Utenriksdepartementet, 2020, s. 13). Det legges større vekt på de situasjonene som preges av interessemotsetninger, en stor forskjell for de samarbeidsorganer/avtaler som har lagt føringer for regionen i flere tiår (Utenriksdepartementet, 2020, s. 13).

I kapittelet som omhandler sikkerhet- og utenrikspolitikk i nordområdene, som utgjør hovedvekten i denne meldingens, redegjør regjeringen for de ulike segmentene innenfor området som er viktig for å ivareta Norges posisjon og fremme landets interesser mot andre aktører (Utenriksdepartementet, 2020, s. 18). Selv om Arktis blir beskrevet som en fredelig og stabil region peker regjeringen på at regionen har vært preget av en forverring i den sikkerhets- og utenrikspolitiske utviklingen. Dette er noe som preger Norge, som er et lite land med utsatt posisjon, hvor interessen ligger i å ha en sterk internasjonal orden med godt samarbeid (Utenriksdepartementet, 2020, s. 18). Det er også sådan viktig fra Norges side at den geopolitiske situasjonen følges med på i tråd med den allerede bevisstheten over den russiske militære utviklingen (Utenriksdepartementet, 2020, s. 19). I tillegg legges det vekt på den generelle interessen flere aktører har for Arktis, hvor Kina blir nevnt som en av de med økende interesse (Utenriksdepartementet, 2020, s. 19). Regjeringen legger vekt på at det er viktig å erkjenne viktigheten av geopolitikkens påvirkning og det å inneha både kunnskap og forståelse for hvorfor ting skjer, hvor dette i det brede spekteret har påvirkning på alt fra sikkerhetspolitikk, næringspolitikk, handel, økonomi og samfunnet innenfor Norges arktiske region (Utenriksdepartementet, 2020, s. 19). Skipsfarten vil med smelting av polisen blir mer og mer aktuell, og energispørsmål som man har erfart fra tidligere meldinger vedrørende

sikkerhetspolitikken, blir mer og mer sentrale i det internasjonale arktiske bildet (Utenriksdepartementet, 2020, s. 19).

I tråd med nevnte situasjonsforståelse bruker regjeringen mye tid på å delta i multilaterale samarbeid (Arktisk råd, Barents, ND og ulike EU-program) som for å fremme norske interesser samtidig som man befester sin posisjon som en seriøs Arktis stat. Her blir blant annet nordområdediplomati jobbet med samt en bred deltakelse i diskusjoner som omhandler klimaendringer, hvor Norge i 2020 styrket sine klimamål under FNs Parisavtale (Utenriksdepartementet, 2020, ss. 18-20). Videre kommer meldingen inn på hvordan det folkerettslige spiller inn, hvor havretten og de spillereglene som gjelder i den arktiske regionen. Regjeringen er klar på at det er i Norges interesse at det er et fredelig samarbeid i Arktis med avklarte regler som gir stabilitet og forutsigbarhet, til nytte for alle stater (Utenriksdepartementet, 2020, s. 20). Regjeringen understreker også tydelig i meldingen at det fundamentale elementet i et trygt og forutsigbart forhold med kyststatene i Arktis er havretten. Å anerkjenne eget ansvar i området med de gitte spillereglene for felles ansvar vil også vise til eksterne stater og aktører at man er seriøse i sin arktiske politikk (Utenriksdepartementet, 2020, s. 20). Dette er noe 2017 meldingen løftet og som mest sannsynlig påpekes nå også på grunn av situasjoner oppstått. Arbeidet med dette gjøres gjennom en rekke traktater, praksiser og fora (både bilaterale og multilaterale), hvor Norge er deltaker i samtlige, men også blandet slik som i den blandete norsk-russiske fiskerikommisjonen (Utenriksdepartementet, 2020, s. 20). Et utdrag fra meldingen som påpeker viktigheten av å presentere Norges synspunkt til alle eksterne stater og aktører beskriver det på en god måte: *«Det er ikke alltid slik at andre, inkludert tradisjonelle nære samarbeidspartnere, har de samme perspektivene på Arktis og nordområdene som oss»* (Utenriksdepartementet, 2020, s. 19).

Hva sikkerhetspolitikk angår, så beskrives dette i 2020 meldingen med å redegjøre for Nordområdenes strategiske betydning samt de stater og aktører som har en stor sikkerhetspolitisk påvirkning på Norges posisjon og interesser (Utenriksdepartementet, 2020, s. 22). Som nevnt tidligere er regjeringen bevisst på at det har vært en stabil periode i den arktiske regionen, men som nå på grunn av geopolitiske situasjoner og smeltingen av isen i Polhavet fører til at flere snur seg til Arktis (Utenriksdepartementet, 2020, s. 22). Dette fører regjeringen videre med å påpeke viktigheten av internasjonalt samarbeid i Arktis. Det sikkerhets- og forsvarspolitiske samarbeidet med NATO beskrives å være både velfungerende, men også krevende. Dette knyttes direkte til Russland gjennom Russlands økte militære aktivitet i nord (Kola-Halvøya) og annekteringen av Krim i Ukraina (Utenriksdepartementet, 2020, s. 23). Dette fører til økt spenning i den arktiske regionen og sikkerhetsgarantier fra

allierte er viktig for Norges forsvars- og sikkerhetspolitikk. På samme tid er regjeringen bevisst på hvilke signaler dette sender og jobber aktivt for å opprettholde et lavt spenningsnivå (Utenriksdepartementet, 2020, ss. 23-24). Derfor er kunnskap og samarbeid noe meldingen inneholder mye av, både i den sikkerhetspolitiske diskusjonen, men det gjennomsyrrer også meldingen i sin helhet.

Klimaendringene spiller også en rolle i hvordan den arktiske regionen forvaltes. Med issmeltingen vil det bli økt skipstrafikk og nye ruter åpner seg. Regjeringen belyser på hvilke måter dette har sikkerhetspolitiske utfordringer hvor det enda ikke er gitt at det er bare negativt, men en hurtig situasjonsforståelse med tiden vil være noe som er nyttig (Utenriksdepartementet, 2020, s. 24). Med dette får man også Kina som er sterkt involvert sammen med Russlands i utviklingen av Nordøstpassasjen. Regjeringen viser til at en diskusjon om denne sjøveien berører flere segmenter med økonomi, jurisdiksjon, miljø og politisk (Utenriksdepartementet, 2020, s. 24). Sammensatte trusler er noe regjeringen adresserer som en sentral utvikling i hvordan det «sikkerhetspolitiske trusselbildet» ser ut (Utenriksdepartementet, 2020, s. 24). Flere stater og aktører bruker flere komponenter i forsøk på å svekke statens evne til å fungere, hvor det ofte skapes usikkerhet i hvor og hvem som står bak. Regjeringen drar fram eksempler som digitale angrep, propaganda, sabotasje og bruk av flerparts-aktører i oppkjøp av infrastruktur (Utenriksdepartementet, 2020, s. 24). Derfor er regjeringen helt klare i denne delen på at samarbeid internasjonalt, men også nasjonalt (PST, NSM) er av stor prioritet, og helt avgjørende for å kunne møte slike sammensatte trusler for å ivareta Norges sikkerhet (Utenriksdepartementet, 2020, ss. 24-25). Her kan også satsingen på Forsvaret i nord vise til hvor i det forsvars- og sikkerhetspolitiske spekteret Norge satser tungt (Utenriksdepartementet, 2020, s. 107).

Totalt sett har regjeringen en mer sikkerhetspolitisk preget nordområdemelding som setter stater og aktører høyere på agendaen enn tidligere meldinger viser til. Dette kan vises med det overnevnte i tillegg til regjeringens ønsker for Arktis (Utenriksdepartementet, 2020, ss. 34-35). Det er her flere punkter å trekke fram som viser hvor viktig Norges posisjon og interesser i Arktis er for regjeringen.

Russland: Regjeringen er tydelig på at Russlands aktiviteter i nord er kjernekomponenter i hvordan det norske sikkerhetspolitiske situasjonsbildet har sett ut og ser ut nå (Utenriksdepartementet, 2020, s. 24). Regjeringens russlandspolitikk er gjenklangene fra tidligere av og reflekterer hva Norges helhetlige ambisjon med stater i Arktis er: « ... skal ivareta både norske interesser bilateralt og våre sikkerhetspolitiske behov»

(Utenriksdepartementet, 2020, s. 26). Bilateralt peker regjeringen på at Norge og Russland har de siste tre tiårene hatt et bredt samarbeid på en rekke områder. Slik forfatteren oppfatter dette kan nesten samtlige kapitler i for eksempel denne meldingen være klare eksempel på hvor mange områder som omfattes av det brede samarbeidet (Utenriksdepartementet, 2020, s. 26). Noe som kan trekkes fram er det regjeringen peker på med atomsikkerhetsarbeidet Norge og Russland har, som har bidratt til å skape trygghet i nord (Utenriksdepartementet, 2020, s. 27). På tross av en historie med bredt samarbeid setter Norge stabilitet og det folkerettslige rammeverket høyt på agendaen, hvor regjeringen har stoppet det militære samarbeidet med Russland i lys av hendelsene i Ukraina fra 2014. Det eneste unntaket er de samarbeid som har stor betydning for det dagligdage med fokus på sikkerhet, kommunikasjon og sivile (Utenriksdepartementet, 2020, s. 26). Videre viser regjeringen til at samarbeid på multilateralt nivå er godt og viser til flere segmenter av politikken som har hatt godt utbytte av dette. Slike fora er Arktisk råd, Barentsrådet og Nordlig dimensjon (Utenriksdepartementet, 2020, s. 27). Oppsummert er regjeringen klar på at det grenseoverskridende samarbeidet utgjør en stor rolle i å holde spenningsnivået der begge stater ønsker å ha den (Utenriksdepartementet, 2020, s. 28).

USA: USA har i den arktiske regionen har vært lite omfattende fra tidligere meldinger, men regjeringen viser til en økt sikkerhetspolitisk interesse fra amerikanerne, hvor det vektlegges med deltakelse i internasjonale øvelser i Arktis og flere politiske dokument som med fokus på Arktis (Utenriksdepartementet, 2020, s. 25). En del av USAs økte engasjement i Arktis er også gjennom besøk fra statlige nøkkelpersoner, en sentral del av regjeringens mangeårige strategi om å inkludere blant annet amerikanerne mer (Utenriksdepartementet, 2020, s. 25). Så skal også stormaktsrivaliseringen ha sin del av USAs økte oppmerksomhet til Arktis. Med Kinas økende interesse og Russlands militære utvikling og modernisering av deres arktiske region er dette årsaker USA ikke ser bort fra (Utenriksdepartementet, 2020, s. 25). Regjeringen er fullt klar over denne utviklingen og understreker at de vil fortsette med arbeidet med å fremme internasjonal rett i Arktis og skape en balanse gjennom det multilaterale samarbeidet som preger regionen (Utenriksdepartementet, 2020, s. 26). Dette er også en kjent strategi og posisjon Norge har presisert gjennom flere meldinger, rapporter og strategier.

Som nevnt tidligere i denne meldingen har den et nytt element med å ha dedikerte deler til de stater og aktører som er relevant for Norges interesse og posisjon i den arktiske region. **NATOs** rolle med Norge i nord blir beskrevet å være helt avgjørende (Utenriksdepartementet, 2020, s. 25). Her peker regjeringen på artikkel 5's betydning. I beskrivelsen av NATOs betydning i nord viser regjeringen også til hvor viktig Norge har vært i arbeidet med å belyse

nord som en arena som trenger økt oppmerksomhet. Dette vises også med at NATOs ansvarsområde nå går helt til Nordpolen (Utenriksdepartementet, 2020, s. 25). Med NATOs økte oppmerksomhet i den arktiske regionen blir også USA mer involvert, noe opprettelsen av NATOs felleskommando i Norfolk i USA er et eksempel på som meldingen påpeker som viktig for trygg alliert virksomhet i nord (Utenriksdepartementet, 2020, s. 25).

Kina: Kina har i de siste meldingene fått stadig mer oppmerksomhet. Det fremstår tydelig i denne meldingen at det er en økt kinesisk ambisjon om å være en del av det som skjer i den arktiske regionen, hvor publiseringen av landets første arktiske strategi fra 2018 er av de nyeste tilskuddene (Utenriksdepartementet, 2020, s. 31). Kina ble innlemmet som observatør i Arktisk råd i 2013 hvor klima, forskning, økonomi og skipsfart ble beskrevet som hovedområdene i satsingen (Utenriksdepartementet, 2020, s. 31). Regjeringen viser til at de forholder seg positive til Kinesisk deltakelse i arktiske spørsmål, spesielt i områder som klima ettersom Kina er et av de største utslippslandene (Utenriksdepartementet, 2020, s. 32). Deretter peker regjeringen også på det som er en av hovedinteressene fra Kinesisk side, sjøveien. Som en del av den globale satsingen til Kina er Arktis og sjøveien den gir (PSR), en stor del av Kinas «Belt and Road Initiative» (Utenriksdepartementet, 2020, s. 31). Dette adresserer regjeringen kort, men påpeker at dialog og bilateralt samarbeid med Kina er viktig for å fremme norske interesser i Arktis og posisjon i nordområdene (Utenriksdepartementet, 2020, s. 32). Dette er en klar utvikling fra tidligere meldinger som viser at regjeringen følger tett med på de eksterne land og aktører som viser sin interesse for Arktis.

EU: En aktør som har hatt økende oppmerksomhet mot Arktis siden 2008 er EU. Regjeringen beskriver at EU-interessen baseres på flere faktorer; de har medlemsland som er direkte tilknyttet regionen, det som skjer i Arktis påvirker EU og de deler felles interesser hvor det trekkes frem klima og sikkerhetspolitikk (Utenriksdepartementet, 2020, s. 31). Dette kan også påpekes i lys av analysens omfang ved at EU ikke har vært nevnt i den grad tidligere, noe som tyder på en mye større erkjennelse fra norske myndigheters side om hvor mer dagsaktuelt Arktis er for mange og som dermed er en del av den utenrikspolitiske satsingen. Meldingen viser til at EU vil i løpet av 2021 komme med vedtak om EUs arktiske politikk (se kapittel 4.5.2) (Utenriksdepartementet, 2020, s. 31). I tråd med dette legger regjeringen til at EUs arktiske politikk blir styrket ved at medlemsland som Finland, Sverige og Danmark som også er arktiske stater kan bidra inn med råd og pekepinner på hvordan EU burde forholde seg til Arktis (Utenriksdepartementet, 2020, s. 31). Det påpekes at deltakelse for Norge i EU-prosjekt i Arktis

er viktig for å opprettholde et godt samarbeid med EU, hvor de territoriale samarbeidsprogrammene «Nordlig Periferi og Arktis» og Nordlig Dimensjon trekkes frem som de arenaene som regjeringen vil satse på i EU-samarbeidet i nord (Utenriksdepartementet, 2020, s. 31).

Arktisk samarbeid: Med fokus på et nordisk samarbeid innenfor både forsvarspolitik og sikkerhetspolitikk peker regjeringen på en utvikling fra økonomi til å nå være mer dreid mot sikkerhetspolitikk (Utenriksdepartementet, 2020, s. 29). Med NATO i bakhodet presiserer regjeringen i meldingen på at et nordisk samarbeid er et supplement til hvordan NATOs virke er i den arktiske regionen samtidig som at Sverige og Finland er viktig for Norges sikkerhetspolitiske EU-samarbeid (Utenriksdepartementet, 2020, s. 29). Dette samarbeid har ført til dannelsen av «Nordic Defence Cooperation» (NORDEFECO) som har bidratt til flere felles øvelser og et større sikkerhetspolitisk fokus som regjering vil fortsette med (Utenriksdepartementet, 2020, s. 29).

Deretter kommer meldingen videre inn på de ulike samarbeidsarenaene med **Barentssamarbeidet** og **Arktisk råd**. Gjennom Barentssamarbeidet forklarer regjeringen at det har stor verdi, ikke bare for Norge men for alle involverte i at det fører til forutsigbarhet og gode forhold på tvers av landegrenser (Utenriksdepartementet, 2020, s. 29). Samarbeidet beskrives å dekke en rekke felt, hvor det blant annet diskuteres beredskap og sikkerhet, sammen med flere andre som økonomi, folk-til-folk og forskning. Regjeringen beskriver samarbeid et som nyttig for å sette Barents-relaterte spørsmål på dagsorden (Utenriksdepartementet, 2020, ss. 29-30). I Arktisk råd beskriver regjeringen et konstruktivt samarbeid som omfatter de fleste arktisk-relaterte spørsmål, utenom sikkerhetspolitikk. Dette har dermed ført til at rådet i seg selv ikke berøres av sikkerhetspolitiske svingninger som ellers utenom rådet, påvirker den arktiske regionen (Utenriksdepartementet, 2020, s. 30).

Forsvarsrelatert i arktisk samarbeid bruker regjeringen også i diskusjonen rundt Forsvarets betydning i nord sammen med basepolitikken som Norge praktiserer gjennom NATO-medlemskapet (Utenriksdepartementet, 2020, s. 24). Aktiviteten med øvelser hvor allierte deltar er blitt en solidaritetserklæring innad i NATO-alliansen og regjeringen er klar på at dette viktig for å skape en sikkerhetspolitisk balanse, hvor forutsigbarhet spiller en stor rolle (Utenriksdepartementet, 2020, s. 24).

5.5 Svalbard

Svalbard er i Norges tilfelle så unik at den har en egen politikk. I Svalbards-politikken som Norge også nevner gjennom samtlige nordområdemeldinger, rapporter og strategier tegnes det

et bilde av Svalbard og områdene rundt som norske myndigheter er og har vært veldig opptatt av skal fremstå som et sted hvor suverenitetshevdelse gjøres i henhold til de gitte spilleregler. Fra tidlig av, så viste allerede Bondevik-regjeringen i 2003-meldingen til en kontinuitet helt fra 70-tallet på faste overordnede mål med noen få justeringer, hvor neste melding vil bli lansert i løpet av 2024 (Utenriksdepartementet, 2003, s. 22:Justis- og beredskapsdepartementet, 2023). Målene for Norges Svalbardpolitikk har ligget fast og oppdateres i sin helhet rundt etter en tiårsperiode, hvor oppdaterte dokument legges ut mellom denne perioden (Justis- og beredskapsdepartementet, 2016, s. 11).

Hoved-målene i Svalbardpolitikken er det bred oppslutning rundt og meldingen viser til at situasjonen på Svalbard og i nordområdene generelt er preget av stabilitet og godt samarbeid (Justis- og beredskapsdepartementet, 2016, s. 23). Skal man se Svalbard-politikken i lys av dokumentanalysens gitte rammer kan det pekes på hvilke formål Svalbard har i forhold til det sikkerhetspolitiske og stormaktene. Meldingen henviser til Svalbardstraktaten som er det førende dokumentet på praksisen som føres i og rundt Svalbard. Artikkel 9 i Svalbardtraktaten forteller at Svalbard ikke skal brukes i det som omtales som «krigsøyemed» og betyr i praksis at det ikke skal være militære installasjoner eller aktivitet på Svalbard som har krigsformål (Justis- og beredskapsdepartementet, 2016, s. 21). Likevel finnes det sikkerhetspolitiske unntak, hvor NATOs artikkel 5 om kollektivt forsvar slår inn, og forsvarstiltak er altså lov (Justis- og beredskapsdepartementet, 2016, s. 21).

Det unike med Svalbard er at det ikke noe dispuTT om suvereniteten til øygruppa, men de maritime havområdene utenfor (Østhagen, 2021, s. 79). Fra 2006-strategien refereres det til Svalbardstraktaten og Norges håndtering av den. Der kommer det fram at Norges tolkning ut fra geografisk «virke» blir det sagt klart: «... *traktaten i samsvar med sin ordlyd bare kommer til anvendelse på øyene og i territorialfarvannet*» (Utenriksdepartementet, 2006, s. 14). Dette har blitt videre presisert i senere meldinger (Utenriksdepartementet, 2017, s. 22). Her kan det vises til at Norge har posisjonert seg på en direkte måte, spesielt mot EU hvor de senest som i 2021 reagerte kraftig på det de kalte en unilateral avgjørelse av EU som strider mot norsk suverenitetshevdelse i fiskevernesonen utenfor Svalbard. Dette ble fremstilt i et direkte skriv til EU (Royal Norwegian Ministry of Foreign Affairs, 2021). Skal man se på stormaktene så er det ingen særegne situasjoner som omtales i disse dokumentene og det er helt klart at samarbeid på ulike arenaer som forvaltning, næringsliv, folk-til-folk og forskning er satset på fra spesielt Norsk-Russisk side. Fra litteraturen kan det pekes på Russlands forståelse av Svalbardtraktaten, spesielt artikkel 9 mot Norges forståelse av den (Mysager & Løvenskiold, 2023, ss. 180-183). Andre motstridende interesser som tilfaller oppgavens tema og ramme blir omtalt i analysen.

DEL III: Analyse – diskusjon

Oppgavens analyse er strukturert rundt den engelske skolens sfærer: det internasjonale systemet og det internasjonale samfunnet, og har et spesielt fokus på den arktiske regionen og Norges posisjon og handlingsrom. Først ser jeg på hvordan den internasjonale arenaen (det internasjonale systemet) som preges av stormakter vil påvirke den arktiske regionen og med det Norge som småstat. USAs posisjon som global hegemon i den liberale verdensordenen, Kinas vekst og Russlands stormakts-tap er hovedpunktene, og Norges posisjon og handlingsrom diskuteres opp mot disse punktene. Disse interessene og handlingsrommene vil fokusere på sikkerhet, internasjonal rett, bi- og multilaterale forhold og økonomiske interesser. Deretter følger en analyse av Norges handlingsrom i det internasjonale samfunnet, hvor det først diskuteres hvorvidt Arktisk råd bør endres, deretter EU som arktisk aktør, før jeg bruker idealfiguren for det internasjonale samfunnet for å se på hvordan Arktis kan styrke seg som et internasjonalt regionalt samfunn som innehar tilstrekkelig funksjonsgrad i de ulike institusjonene. På denne måten kan den håndtere geopolitiske konsekvenser og styrke handlingsrommet Norge har som en av de sentrale arktiske statene.

6. Det internasjonale systemet – arenaen som påvirker

Som det har blitt nevnt i denne oppgaven har det internasjonale systemet gått fra å være et bipolart, til et unipolart og nå multipolart system. USA og Sovjetunionens bipolare system ble erstattet av et nærmest unipolart system med USAs liberale verdensorden som førende motvekt for å være i et anarkisk system, til å nå være det mange vil se på som et multipolart verdenssystem med tre klare stormakter i USA, Russland og Kina. Stormaktsrivaliseringen har økt, og det er nå et mer anspent geopolitisk forhold mellom USA - Russland, og USA - Kina (Saxena, 2020). Russlands krig mot Ukraina har svekket landets posisjon som stormakt, men Russland fortsetter sin anti-vestlige retorikk samt den militære oppbyggingen rundt Kola-halvøya. Kina har vært i stadig vekst og er for alvor inne i den internasjonale arenaen som en seriøs stormakt (Saxena, 2020). USA overvåker denne utviklingen og adresserte seneste i 2022 at Russland og Kina er to av deres største rivaler. Dette medfører usikkerhet globalt så vel som regionalt, også i Arktis (The White House, 2022, s. 6). Den geopolitiske situasjonen er også med på å strukturere små staters mulighet for å påvirke systemet og ikke bare bli påvirket, slik det ofte fremstår i et system basert på makt.

I den engelske skolen har det blitt skildret at små stater, innenfor et realisme-perspektiv, om man måler maktkapabiliteter, har i denne sfæren og systemet lite å si. Ser man på små mot store stater om man måler militær makt så er dette en nærmest udiskutabel realitet. Påvirkning

kan derimot finne sted i spesifikke tilfeller. Når det kommer til nettopp små staters muligheter til innflytelse og påvirkning i det internasjonale systemet, vil det primært kunne gjøres på tre ulike måter. Spesifikk-ressurs-makt (int.system), derivativ makt (int.system) og kollektiv-makt (int.samfunn) (Long, 2022, s. 61). Disse kategoriene er spesielt rettet mot stormakter (men også internasjonale organisasjoner/samfunn som EU), ettersom det stort sett er disse små stater må samhandle med for å kunne påvirke det internasjonale systemet og samfunnet. Spesifikk-ressurs-makt handler om at en småstat har en type ressurs som verdifulle handelsvarer, strategisk plassering eller spesielle militære kapabiliteter (Long, 2022, s. 62). Derivativ makt går ut på at små stater overtaler/forhandler frem avtaler som gjør at større stater gjør handlinger som fremmer de små statenes interesser (Long, 2022, s. 63). Kollektiv makt er små staters samlede påvirkningskraft, og kan komme frem på ulike måter, gjennom institusjonalisme, småstats koalisjon eller formålsbasert støtte for en enkelt stats sak (Long, 2022, ss. 64-65).

For Norge så er disse tre kategoriene relevant å adressere i lys av hvordan de i Arktis påvirkes av stormaktenes interesse og rivalisering på den internasjonale arenaen. Norge er en sentral aktør i arktisk politikk og disse kategoriene gjør at små stater, selv med et asymmetrisk forhold til sentrale stater i regionen, kan påvirke det. På den ene siden har Norge en klar politikk på at USA (og NATO) er en nøkkelspiller for norsk sikkerhet i Arktis, mens med Russland avbalanserer de maktforholdet med først og fremst NATO, men også med å være en pådriver for multilateralisme og økende samarbeid i organisasjoner som FN, Arktisk råd, Barentssamarbeidet og andre bilaterale samarbeidsavtaler (Østhagen, 2021, s. 77). Dette er gjentakende og reflekteres i de fleste arktiske dokumenter som norsk regjering har lansert med seneste melding fra 2020 (Utenriksdepartementet, 2020, s. 25).

For det internasjonale systemet er det også viktig å se hvilke komponenter som relatert til hverandre vil kunne påvirke systemet og videre mot det internasjonale samfunnet. Hva NATO angår, i relasjon til Russland, aktualiseres dette når medlemskapene til Finland og Sverige nå blir en realitet. Slik Solli & Solvang (2022) påpeker, så vil medlemskapene til Sverige og Finland i NATO kunne endre hvordan Norge, retorisk og politisk, bruker Arktis, med fokus på det sikkerhetspolitiske og totalforsvaret. Dette er en interessant diskusjon, gitt Norges fokus på avskrekking i nordområdemeldingene (Utenriksdepartementet, 2020, ss. 26-28). Spørsmålet er hvordan de nordiske landenes modeller for arktisk politikk vil utformes når de er med i samme sikkerhetspolitiske allianse (Solli & Solvang, 2022). I tråd med dette bør diskusjonen rundt sikkerhetsdilemmaet adresseres, ettersom, i tråd med den engelske skolens forståelse av stater innenfor det internasjonale systemet, og hvordan dette er en del av den kalkulerte risikoen stater kan befinne seg i. Heier (2018, s. 270) poengterte i sin artikkel før

Russlands fullskala krig mot Ukraina at inviteringen av nye allierte, i dette tilfellet Sverige og Finland i NATO, kan skape en unødvendig maktrivalisering med økt militarisering i nærheten av motpartens grenser. Åtland (2014, s. 2) påpeker at andre mektige aktører kan utnytte svakhetene til de arktiske statene, dersom de ikke styrker sine militære/sikkerhetspolitiske kapabiliteter i regionen. På den andre siden, om statene styrker sine kapabiliteter så kan det tolkes feil fra mektige aktører i regionen, for eksempel Russland.

Som Kopra (2022, s. 3) poengterer, er det diskusjonen om det internasjonale samfunnet som bør prioriteres når den engelske skolen skal analyseres. Deler av denne prioriteringen utfordres av denne oppgaven, i lys av hvordan geopolitiske konsekvenser på systemnivå kan påvirke regionale områder som Arktis. Det internasjonale systemet sklir over til et internasjonalt samfunn, men dette baseres på hvordan stater i det internasjonale systemet, altså stormakter, har definert de internasjonale kjørereglene. For stormaktsrivaliseringen på den internasjonale arenaen er det en rekke anliggende av betydning når en ser på hvordan det kan medføre geopolitiske spill-over effekter til den arktiske regionen, også med tanke på hvilke interesser stormaktene har i regionen. Dermed blir det interessant å analysere disse med fokus på scenarier og hvordan Norges handlingsrom påvirkes av stormaktenes interesser.

6.1. USAs liberale verdensorden – må spille på lag med flere

Mye kan tyde på at USAs liberale, unipolare verdensorden er i endring. Demokratiens tidsalder blir utfordret av autoritære stater, og vi er inne i en makt-fordelings fase i form av en kommende multipolar verdensorden (Brands, 2022). I den siste *National Defence Strategy* (The White House, 2022, s. 4) anerkjenner USA at det er to aktuelle stormakter, noe som står i kontrast til tidligere strategier som omtaler de som «revisjonistiske stater». En rekke faktorer tilsier at Norge har hatt godt av en USA-ledet internasjonal orden. Disse inkluderer ideologiske likhetstrekk og sikkerhetsgarantien gjennom alliansetilhørighet samt en rekke andre områder. Nordområdemeldingene analysert i denne oppgaven vektlegger sterkt Norges alliansetilhørighet i NATO. I denne allianse er den bilaterale relasjonen med USA sentral, og Norge har deltatt i ulike USA-ledet operasjoner, som utsendingen av spesialstyrker til Afghanistan like etter terrorangrepene 11. September 2001, Libya-aksjonene og bidragene mot IS i 2014 (Heier, 2018, ss. 273-274). Slike «out-of-area» operasjoner har preget mye av NATOs daglige virke siden slutten på den kalde krigen (Tamnes, 2015, s. 388). Med økt fokus på 2% kravet av BNP, «Nærområdeinitiativet» fra 2008, og Krim-krisen i 2014 ble det derimot en endring og NATO begynte å se innenfor egne geografiske områder (NATO, 2022; Utenriksdepartementet, 2009).

Likevel, Norge er en småstat og som Tamnes (2015, s. 390) påpeker, trenger Norge militær alliert støtte dersom landet skulle bli angrepet. Sverige og Finlands medlemskap i NATO vil styrke den nordiske forsvarsevnen, og de nordiske statene har allerede et godt etablert arbeid som kan flettes sammen med denne styrkingen i NATO (Solli & Solvang, 2022). Tamnes (2015, s. 390) belyser også hvordan den Asiatiske usikkerheten spiller en rolle for hvordan stormaktenes interesser påvirker det internasjonale systemet. Skulle det bli en situasjon med Kina angående Taiwan eller noe som oppstår i Sør-Kinahavet vil dette bety to ting: USA må prioritere styrkene til Asia og Europa må fokusere på å beskytte seg selv (Tamnes, 2015, s. 390). Samtidig er det usikkerheter knyttet til USAs fremtidige styring av den liberale verdensorden. Lederskapet i USA har lenge vist seg å være en nøkkelfaktor blant annet for euroatlantisk sikkerhetssamarbeid, noe som tilspisset seg under Donald Trumps presidentskap fra 2016-2020, hvor man hadde en amerikansk president som var skeptisk til EU (Knutsen & Tvebråten, 2021, s. 29). Her skal det også poengteres at den nasjonale sikkerhetsstrategien som Trump-administrasjonen publiserte i 2017 hadde ikke nevneverdig fokus på verken EU eller Arktis (The White House, 2017).

Et sentralt spørsmål før presidentvalget i USA i 2024 er dermed hva som vil skje dersom Trump kommer til makten på ny, og hvilke konsekvenser dette kan medføre for EU og de europeiske statene. Endringer i både amerikansk innenrikspolitikk og utviklinger i Asia vil kunne påvirke både Norges sikkerhet og handlingsrom for å fremme sine interesser. Dette er også noe som Alexander Beadle⁷ (2023, s. 2) påpeker i sin rapport av potensielle framtidige sikkerhetspolitiske scenarier for Norge. Etter Russlands krig mot Ukraina gjorde USAs president Joe Biden det tydelig at NATO vil ha en sikkerhetsgaranti i USA, men uroligheten uavhengig av Bidens presisering, er at en potensiell situasjon i Asia og endring i det amerikanske politiske landskapet vil utvilsomt være noe Norge må ta hensyn til (Beadle, 2023, ss. 2-3). Dette signalet har også betydning for Norge og amerikansk tilstedeværelse i nord.

Ikenberry (2018, s. 17) argumenterte for at det var slutt på den liberale, unipolare internasjonale ordenen. Dette kan i stor grad sies å stemme med dagen situasjon. På den andre siden, har det internasjonale systemet vært i endring siden 2018, og spesielt Russlands krig mot Ukraina har vist at den liberale internasjonale ordenen er sterkere enn først antatt (Flockhart & Korosteleva, 2022, s. 478). Fra den engelske skolen er det flere punkt som tyder på at en slik orden vil bestå på en eller annen måte. Her fokuseres det på solidariske trekk som demokrati,

⁷ Rapporten (NOU 2023: 14) er en del av Forsvarskommisjonens samlingsrapport til Stortinget som gjelder hvilke retninger og avgjørelser Norge burde ta for å styrke det forsvars- og sikkerhetspolitiske de kommende 10-20 årene (Forsvarsdepartementet, 2023).

internasjonal lov og ytring-, presse- og religionsfrihet (Flockhart & Korosteleva, 2022, s. 469). Systemet er fremdeles i endring, noe som betyr at det er flere faktorer som kan påvirke de ulike ordenene.

6.2 Kinas vekst

Kinas president Xi's visjon for landet er å gjøre Kina mektig igjen (Allison, 2018, s. 107). Kina har en ambisjon om å være en global makt, hvor første prioritet er å ha «Asiatisk» overlegenhet, med Kina som det mektigste landet på kontinentet (Brands, 2022). Kinas vekst har blitt omtalt som geo-økonomisk, basert på at Kina ikke bare innehar globale militære kapabiliteter, men også økonomiske kapabiliteter/instrumenter. Dermed inngår alt fra handel, investering, cyber og bistand som elementer i Kinas geopolitiske plan (Allison, 2018, ss. 20-21). USA følger også med på Kinas økte globale engasjement, og interesser i Arktis. Et eksempel på dette kom fra Mike Pompeo under hans tale for Arktis råds ministermøte i Rovaniemi i 2019 som ga en nokså klar tone for hvordan USA (på den tiden under president Trump) forholdt seg til Kinas globale fremvekst. Dette er også en refleksjon av USA under Trump som viste liten interesse for Arktis, med mindre det gjaldt stormaktene, spesielt Kina (Rottem & Østhagen, 2020, s. 470).

Kinas vekst i det internasjonale systemet kan også medføre geopolitiske konsekvenser for den arktiske regionen, og for Norges interesser og handlingsrom. Det er fortsatt noe usikkerhet knyttet til hvordan Kina posisjonerer seg til Russlands krig i Ukraina med et fokus på retninger det kan ta. Likevel er det trolig nok ikke ønskelig fra Kinesisk side at Russland skulle gå på et tap, dersom det skulle skade visjonen og gjennomføringen av BRI, den nye silkeveien (Flockhart & Korosteleva, 2022, s. 477). På den andre siden kan Taiwan bli en del av Kinas «vei til storhet» (Allison, 2018, s. 109). Slik er Kinas vekst, i lys av imperialistiske tanker, preget av et ønske fra Kinesisk side om at Taiwan skal bli integrert i Kina, noe USA ikke er interessert i (The White House, 2022, s. 15). Fra den engelske skolens systembaserte teori og fokus på realisme i denne sfæren, kan en her dra inn maktoverførings begrepet (Thucydides felle) vis-a-vis USA-Kina (Kauppi & Viotti, 2019, pp. 51-52). Fokus på Kina i et framtidsscenario for Norge blir også påpekt fra Beadle (2023, s. 2) som et viktig moment som kan påvirke USAs tilstedeværelse i Europa, uten at dette er noen umiddelbar fare.

Kina er en stormakt med naturlige interesser i det internasjonale systemet, også i det arktiske internasjonale samfunnet. Klima, miljø og urfolksrettigheter er tema som preger samarbeidet i regionen og det kan argumenteres for at Kina er en naturlig part i disse diskusjonene. Kina har argumentet for hvorfor de ser på seg selv som en «nær arktisk stat» og hvorfor de burde være involvert i arktiske diskusjoner (Bennett, 2015, ss. 654-655; The State Council information office of the PRC, 2018, s. 4). Norges myndigheter ønsker Kina

velkommen i det Kina adresserer av arktiske satsingsområder (Utenriksdepartementet, 2020, ss. 31-32). Samtidig er norske myndigheter også oppmerksom på Kinas ambisjon om å være en sentral stormakt på den internasjonale arenaen. Dette blir tydelig dersom man ser på utviklingen fra den norske arktiske strategien publisert i 2017 til nordområdemeldingen fra 2020. Andre norske offentlige dokumenter som belyser Kinas stormaktsambisjoner er PSTs Trusselvurdering (Politiets Sikkerhetstjeneste, 2023, s. 12) og Etterretningstjenestens Fokusrapport (Etterretningstjenesten, 2023). Snur man på det, har Kina vært kritisk til enkelte arktiske saker. Eksempelvis så kom Kina, under Arctic Circle Assembly i 2022, med uforventede meldinger om at de ikke anerkjente at Norge tok over formannskapet i Arktisk råd i mai 2023 så lenge Russland var utestengt, noe de mente ikke var legitimt (Jonassen, 2022). Omtrent ett år etter, når Norge var i prosessen med å ta over stafettspinnen fra Russland hadde Kina endret holdning. Kina stilte seg nå mer positiv til Norges overtakelse og var ivrig på å få frem at de hadde en god tone med Russland og kunne spille en konstruktiv rolle for Norge i vedlikeholdet av samarbeid innenfor Arktisk råd (Edwardsen, 2023).

6.3 Russland – fortsatt en arktisk stormakt?

Tross Russlands feilslåtte kampstrategi med å hurtig ta over Ukraina, har landet fremdeles stormaktsambisjoner (Wegge, 2023, s. 14). Eksempelvis om de Russiske styrkene svekkes i Ukraina så ligger de militære atom-installasjonene på Kola-halvøya, et argument som i følge Wegge (2023, s. 14) fortsatt gir Russland status som stormakt. Dette er noe denne forfatteren vil presisere er viktig for oppgavens helhetlige forståelse i bruken av begrepet «multipolaritet». En av Putins stormakts-visjoner har vært å skape en Eurasisk orden, noe han varslet interessen for tilbake til 2007 (Flockhart & Korosteleva, 2022, s. 471). Et sentralt spørsmål er hvordan denne ordenen blir seende ut og eventuelt påvirke det internasjonale systemet, men også Norges posisjon som naboland til Russland. Makt vil være nøkkelordet for denne ordenen og være basert på streng kontroll av informasjon og frykt, hvor målet er å forme et «nytt Russland» (Flockhart & Korosteleva, 2022, ss. 471, 475). Putin har demonstrert villigheten til å oppnå denne visjonen og innehar en skremmende andreslagsevne om ting ikke skulle gå hans vei (Wegge, 2023, s. 14).

Tamnes (2015, s. 390) påpekte allerede i 2015 på at invasjonen av Krim i Ukraina varslet en slutt på den «dype freden». Slutten på denne dype freden påvirker den internasjonale arenaen og hvordan Norge omtaler sin nabo i nord. 2014, 2017 og 2020-meldingene har alle klare synspunkt og reaksjoner på at Russland aggresjon mot Ukraina ikke er i henhold til folkeretten eller generelle internasjonale regler og normer (Utenriksdepartementet, 2014, s. 10; Utenriksdepartementet, 2017, s. 20; Utenriksdepartementet, 2020, s. 10). Samtidig har det

vært, og er fremdels, i Norges interesser å forvalte relasjonene til Russland på en god måte, uansett hvor krevende situasjonene er (Tamnes, 2015, s. 391). Dette er blant annet en viktig faktor for at et ideelt arktisk samfunn skal kunne fungere optimalt (se kapittel 7).

I sin skissering av ulike sikkerhetspolitiske scenarier peker Beadle (2023, s. 3) på at Norge burde være observant på hvilke ringvirkninger et potensielt maktskifte i Russland betyr for Norges posisjon og handlingsrom. Som de fleste autoritære statsledere er tradisjonen å sitte til livs ende eller avskaffelse, og skulle sistnevnte inntreffe, eller at Putin trer av som følger av feilvalgt taktikk i Ukraina eller at Eurasia ordenen feiler, kan det utløse sikkerhetspolitiske usikkerheter på hva man kan forvente i fremtidens Russland (Beadle, 2023, ss. 3-4;Flockhart & Korosteleva, 2022, s. 477). Russland er ikke bare avhengig av hvordan prosesser internt utarter, men trenger statlig støtte, spesielt i internasjonale organisasjoner. At Russland fortsatt har politiske støttespillere rundt om i verden kan ses på fra ulike FN-avstemminger, noe som kan indikere hvilke stater som indirekte anerkjenner Russlands stormaktspolitikk. I FNs generalforsamling har det blitt gjennomført forsøk på å få gjennom en rekke resolusjoner som påvirker Russland. En av disse, kalt: «*Aggression against Ukraine: resolution/adopted by the General Assembly*» er et eksempel på dette (United Nations, 2022). Totalavstemmingen her var på 193 land, hvor 141 land stemte JA og 5 land stemte NEI (resten var nøytral, andre årsaker); Belarus, Nord-Korea, Eritrea, Russland og Syria (United Nations, 2022).

Et annet viktig punkt som er hyppig nevnt rundt sikkerhetspolitiske usikkerheter rundt Russland er med sammensatte trusler (hybride trusler) som kommer frem gjennom å sammensette ulike virkemidler (Caspari & Nicolaysen, 2023, ss. 204-205). Norge og Russland har felles interesser og samarbeid på en rekke områder, og dette er områder som er direkte sårbare for Norges posisjon i Arktis, spesielt når det er en stormakt på andre siden av forhandlingsbordet (Caspari & Nicolaysen, 2023, s. 211). Et eksempel som var alvorlig for Norges del var datainnbruddet/IT-angrepet mot Stortinget i 2020, hvor PSTs avsluttende bemerkelser var at hackergruppen som stod bak kunne knyttes til Russisk etterretningstjeneste (Shala, 2020). Andre eksempler som kan brukes som virkemiddel er nevnte dataangrep, desinformasjon, GPS-jamming og vold mot politiske skikkelser (Caspari & Nicolaysen, 2023, s. 206). Dette er noe som nordområdemeldingene tar mer og mer hensyn til (Utenriksdepartementet, 2020, s. 24).

Ta dokumentanalysen i betraktning ser man et skifte i det sikkerhetspolitiske budskapet fra 2011-meldingen til 2014-rapporten. Der hvor man før så potensialet for økt samarbeid og en integrering av Russland i vestlige institusjoner ble dette endret med Russlands annekteringen av Krim i 2014 (Utenriksdepartementet, 2014, s. 11). Annekteringen hadde geopolitiske

konsekvenser og viser på systemnivå hvor fort ting kan snu i lys av hvordan stormaktenes interesser har på helt andre områder. Geopolitiske spill-over effekter har med det en klar påvirkning på Norges posisjon og interesser i Arktis, selv om man i det hele og store ønsker å fortsette dag-til-dag virksomheten. En vinkling på hvordan ivareta Russland på tross av situasjonen i dag kan spores tilbake til tidligere Norsk-Russisk samarbeid etter den kalde krigen. Barents-euforien som dominerte i kjølvannet av den kalde krigen, som kan tolkes som en håndstrekning fra vestlige land til Russland i håp om økt demokratisering, var et reelt forsøk som en kan ta lærdom fra (Hønneland, 2010, s. 846). Fra denne kom også BEAR avtalen, som også var et norsk initiativ, hvor en her kan hente tilbake hvordan små stater kan påvirke stormaktene (Hønneland, 2020, s. 127). Målet for denne avtalen var, fra norsk side, å bygge en kryssende nordisk identitet mellom blant annet Norge og Russland som skulle føre til en mindre anspent stemning mellom de to statene (Hønneland, 2020, ss. 160-161). Drar man den tankegangen med seg til dagens situasjon kan det relateres. For det vil komme en tid der Russland skal tilbake i de ulike internasjonale foraene/organisasjonene, hvor revitalisering og åpenhet, potensielt, vil være det som trengs for å ikke bare styrke egen posisjon og handlingsrom, men skape et forutsigbart internasjonalt system som innehar flere internasjonale samfunn/ordener med gode samarbeidsforhold.

6.4 Systemet oppsummert

Oppsummert så er stormaktenes interesser i Arktis og deres politikk i det internasjonale systemet grunnlag for å forvente geopolitiske konsekvenser og spillover-effekter i den multipolare ordenen man nå ser konturene av. Hvordan Arktis direkte blir seende ut om en lengre tidsperiode er vanskelig å spå, men påvirkningen de tre stormaktene har på den arktiske regionen er utvilsomt stor. Basert på dette kan en argumentere at begrepet «Arktisk eksepsjonalisme» ikke lenger er gyldig (Saxena, 2020).

Slik det internasjonale systemet formes av stormakter kan en tenke tilbake til den kalde krigens lærdommer for å forstå hvordan en situasjon i Arktis vil utarte. Da USA og Sovjetunionen helt klart var i et sikkerhetsdilemma og avhengige av hverandres avgjørelser er dette mulig å nå se i sammenheng med det multipolare verdenssystemet (Kopra, 2022, s. 3). Det er nærmest å forvente at en stormaktsrivalisering mellom USA – Kina og USA – Russland vil føre til at systemet preges av hverandres avgjørelser, som dermed også former hvordan det internasjonale samfunnet fungerer. Hvem som har rivaliseringen vil nok etter alt å dømme føre til en «strategisk spillover-effekt» hvor hendelser via stormaktsrivalisering ett sted vil påvirke det andre, slik Arktis fort han bli et offer for (Kopra, 2022, s. 3:Saxena, 2020).

Fra et teoretisk perspektiv på Arktis i den internasjonale arenaen: Arktis vil bli påvirket av en økende stormaktsrivalisering, mye fordi at Kina etter alt å dømme blir en aktør som påvirker globalt og dermed regionalt, spesielt med fokuset deres på Arktis. Samtidig er Russland og Kina mer samarbeidsvillig på mange områder, noe som berører det globale bildet, dermed også det regionale. USA og Russlands forhold er per nå ikke det beste og at dette bipolare system-forholdet vil følge med videre er et vesentlig aktuelt argument. På denne måten kan systemet påvirkes av den simple strofen: «Store stater gjør det de kan mens små stater gjør det de må» (Saxena, 2020). For Norges del følger de tett med og påpeker i 2020-meldingen at det er viktig for de å ha en god dialog med Kina i utviklingen av deres ambisjoner for sjøveien og generell arktisk politikk (Utenriksdepartementet, 2020, ss. 31-32). Dette kan også være et eksempel på at Norge, som er en småstat, må spille stormaktsspillet innenfor det internasjonale systemet, ikke fordi de kan, men fordi de må. Derfor blir bruk av et arktisk internasjonalt samfunn viktig for å fremme interesser og ivareta Norges posisjon og handlingsrom.

7. Det internasjonale samfunnet – Norges handlingsrom

I redegjørelsen for det internasjonale samfunnet ble det skissert hvordan Arktis passer inn, både som et internasjonalt regionalt samfunn, men spesielt ut fra Flockharts (2016, ss. 15-16) figur for det ideelle internasjonale samfunnet. Spørsmålet som kommer frem i denne sfæren, med punkter fra norsk politikk på Arktis er hvordan Norges handlingsrom kan se ut her, også med tanke på geopolitisk påvirkning fra stormaktenes globale rivalisering og interesse i Arktis. Som det har blitt påpekt er det viktig å diskutere hvordan det internasjonale systemet flyter over til å bli et internasjonalt samfunn. Det betyr derimot ikke at det internasjonale systemet ikke er relevant, tvert imot. Som vist over, hvor man ser viktigheten av å se på hvordan stater opererer mot hverandre i et anarkisk internasjonalt system som under for eksempel den kalde krigen er det viktig å anerkjenne denne realiteten, også for det man i denne oppgaven vil se for Arktis og det internasjonale systemet det er en del av. Geopolitiske drivkrefter spiller en større rolle i en verden som blir mer globalisert, hvor en hendelse påvirker noe på et helt annet sted. I tillegg er det viktig å se på de tre stormaktene. Det er uansett helt klart at USA, Kina og Russland anerkjenner hverandres rolle som globale stor-/supermakter. Det er disse som påvirker dagsorden i verdenspolitikken, og dette må det internasjonale systemet av stater finne seg i, håndtere og forsøke å gjøre noe med. Som teorien forklarer så er målet for det internasjonale samfunnet å skape et regelbasert institusjonelt rammeverk som suverene stater danner sammen, altså orden, hvor det oppstår synergier som en enkelt stat alene ikke kan oppnå (Kauppi & Viotti, 2019, p. 126;Kopra, 2022, s. 3).

7.1 Arktisk råd – på tide med en forandring?

Arktis råd har i løpet av mange år, siden opprettelsen i 1996 bidratt til at den arktiske regionen har blitt kjent som «eksepsjonell», hvor rådet og dets medlemmer har klart å holde regionen fri for geopolitisk påvirkning og sikkerhetspolitiske spillover-effekter (Exner-Pirot & Murray, 2017, p. 47). Dette har også vært basert på en av de store kjennetegnene rådet har hatt som prinsipp siden dag én: det skal ikke være et fora som diskuterer militær sikkerhet (Klimenko, 2019, s. 11). Forsøk på å etablere noe som tilsvare dette ble forsøkt fra Canada i 2012 med møter blant forsvarsministere fra de ulike arktiske statene. Dette ble derimot raskt avbrutt etter Russlands invasjon av Krim i 2014 (Klimenko, 2019, s. 13). Ettersom at Arktisk råd også er konsensusbasert hvor vedtatte praksiser bare er etiske retningslinjer vil det bety at arktiske stater bruker rådet slik de vil (Wilson, 2016, s. 57). En interessant tanke som danner seg, er dermed om rådet vil styrkes om diskusjonen rundt militær sikkerhet blir en del av Arktisk råds dag-til-dag virksomhet.

I diskusjonen rundt sikkerhetspolitikk og usikkerhet i Arktis trekkes den aggressive talen til Pompeo i 2019 stadig frem, som skisserte stor sikkerhetspolitisk usikkerhet til Russland og Kina i Arktis, selv om begge stater har arktisk-politikk på å holde regionen fredfull (Klimenko, 2019, s. 11). Når det diskuteres rundt stormaktenes interesse i Arktis så er det fornuftig å anta at det vil være diskusjoner om hvordan Arktis styres og bør styres. Styringsvirksomheten er i dag gjort primært gjennom arktiske sirkumpolare fora, slik som Arktisk råd, men også havretten, kjent som UNCLOS. Arktis råd har i dag opp til tre lovpålagte avtaler, nevneverdig innenfor søk & redning, olje-utslipp og forskning (Klimenko, 2019, s. 11). Sikkerhets-basert har Arktis i tillegg fora som Northern Chiefs of Defence Forum og Arctic Security Forces Roundtable (ASFR) (Østhagen, 2017, s. 244).

Utenom dette er det statene selv sine områder som berøres og følgelig vil egen politikk være relevant å se på i tråd med regionale situasjoner og geopolitiske hendelser som kan påvirke regionen. Arktisk råd har i dag suspendert store deler Russisk samarbeid og setter dermed en risiko medført at de ikke lenger har et type forum å ha dialog med Russland på. Som nevnt er det heller ikke noe forum for å diskutere militær sikkerhet, noe Arktisk råd er veldig klar på (Sacks & Abel, 2022). En interessant vinkling som Arktisk råd kan påvirkes av, og med det Norge, er hvordan en pågående stormaktsrivalisering får i den grad geopolitiske konsekvenser fører til at diskusjonen om militær sikkerhet i Arktis må bli satt på agendaen. Dette er et anspent tema for regionen som har, slik Wegge (2020, s. 362) poengterer, nydt en lang periode med fredelig mellomstatlig arbeid. Norge påpeker dette i egne nordområdemeldinger, hvor det konkret pekes på at geopolitiske forhold og stormaktsrivalisering er aktuelle tematikker for

Arktis, tross nåværende stabilitet og godt samarbeid (Utenriksdepartementet, 2020, s. 11). En derimot kritisk analyse av måten den siste nordområdemeldingen (2020, ss. 10, 11 & 23) diskuterer militær sikkerhet på gir et styrket argument for å anta at militær- og sikkerhetspolitikk burde aktualiseres for Arktisk råd. Dette kan også føre til at risikoen for å havne i et sikkerhetsdilemma blir forminsknet. Heier (2018, s. 270) belyser viktigheten av å være kritisk til hvordan invitering av allierte kan føre til at nevnte sikkerhetsdilemma blir en uheldig realitet. En styrking av NATO i nord vil som påpekt tidligere i oppgaven føre til potensielle større spenninger med Russland, hvor det å etablere et militært sikkerhetsråd innenfor Arktisk råds rammer kan føre til en demper på den sikkerhetspolitiske uroen.

Long (2022, s. 64) peker på at for små stater så er den beste måten å møte stormaktene gjennom en kollektiv makt-anskaffelse som små stater gjør sammen, ofte gjennom institusjoner som kombinerer regler og strategier. Med dette menes det at små stater har større sjans for å lykkes gjennom formelle internasjonale organisasjoner som for eksempel FN og NATO på globalt nivå. Likevel tilbyr globale organ som FN i noen tilfeller for lite gjennomslag for små stater, hvor Long (2022, s. 64) forklarer at regionale organisasjoner fungerer bedre hvor små stater kan få gjennomslag for sin politikk. Derfor er det interessant for denne diskusjonen å se på hva det kan bety for små, men også mellomstore stater å kunne påvirke den arktiske regionen på en annen måte enn i nevnte FN. I mai 2023 har Norge tatt over formannskapet i Arktisk råd og der er det listet opp en rekke satsingsområder som går om hverandre med allerede etablerte nordområdemeldinger, en forventet handling i en usikker sikkerhetspolitisk tid (Utenriksdepartementet, 2023, s. 4; Utenriksdepartementet, 2020, ss. 13-14). Denne måten å styre på er et bevis på hvordan Arktis som et regionalt internasjonalt samfunn fasiliterer for små staters medlemskap og styring sammen og opp mot stormakter. Samtidig, om man tenker direkte fortjeneste og sikkerhet i regionen kan det argumenteres at det er bedre, og heldig, at det er akkurat Norge som styrer formannskapet de to neste årene, enn at det hadde vært USA. I lys av turbulens i stormaktenes relasjoner kunne et slikt USA-ledet formannskap vært bekymringsverdig for de arktiske statene og rådet generelt. I slikt tilfeller kommer samtlige nordområdemeldinger godt frem for hvorfor akkurat Norge er passende i den posisjonen nå. Slik dokumentene forklarer har Norge et asymmetrisk og multilateralt fokus, hvor det på ene siden er USA som er sikkerhetsgarantisten for Norge i Arktis, men med Russland er ivaretagelsen av et konstruktivt forhold i ulike multi- og bilaterale fora og samarbeid viktig for å styrke norske interesser og handlingsrom (Utenriksdepartementet, 2020, s. 25; Østhagen, 2021, s. 77). For Norges del er det viktig å se på hvilke institusjonelle verdier en styrking av Arktisk råd vil gi, med særlig fokus på små staters fortjeneste av det.

7.2 EU i nord – en samspillende aktør

En viktig poengtering når det kommer til EUs arbeid og Norges posisjon, er at EU vedtar sin politikk med Norge på utsiden, utelukkende basert på at Norge ikke er EU-medlem. Norges rolle som EØS-land, arktisk stat og fokuset de skisseres rundt multilateralisme viser at de har naturlige interesser for EU-engasjement. EU er likevel en fremtredende organisasjon som har medlemsland innenfor den arktiske regionen (Danmark, Finland og Sverige), og partnere (Norge og Island). Som vist i kapittel 4.5.2 har EU utarbeidet egne arktiske strategier og har seriøse interesser i regionen hvor de deltar i en rekke forum som Arktisk råd, BEAC og Nordlig Dimensjon (European Commission, 2021, s. 4). EUs rolle i Arktis har blitt antatt å være av mindre politisk vitenskapelig karakter og mer av politisk geografisk karakter, dette baseres på at EU fremstår som en geopolitisk aktør som ønsker å involvere seg i det som skjer i og rundt dets respektive geografiske rammer (Raspotnik & Østhagen, 2021, s. 1150). Historisk sett har EU som et underliggende identitets-fundament at det aldri skal være krig igjen i Europa. Følgelig kan det dermed forstås at det er en interesse fra et internasjonalt regionalt samfunn å integreres i området rundt det respektive funksjonsområder. EU har vært klar på at spesielt klima, sikkerhet og energi er av stor interesse, hvor blant annet ren-energi er noe EU argumenterer er i både i Arktis og EUs beste fellesinteresser (European Commission, 2021, s. 9).

For Norges del, utdypet i nordområdemeldingene er det en positivitet knyttet til EUs involvering i nord med fokus på ND. Primært faller dette på hvordan EU og Russland kan møtes og på den måten skape et stort samarbeidsgrunnlag i regionen som også tjener Norges posisjon som medlemsland. Dette er en gjentakende bemerkelse i meldingene, strategiene og rapportene fra dokumentanalysen (Utenriksdepartementet, 2011, s. 86;2014, s. 19;2017, s. 15;2020, s. 31). Samtidig, som påpekt over, så har ikke Norge tilgang til de formelle institusjonelle mekanismene i EU, hvor forholdene til Tyskland og Storbritannia brukes for å styrke Norges handlingsrom og posisjon innad i EU-systemet (Long, 2022, ss. 75-76). Dette kan dermed vise til at Norge som småstat prøver å sette eget preg innenfor et annet internasjonalt samfunn for å få frem egen agenda, som kan tolkes som at det kan styrke Norges posisjon i den arktiske regionen og EU-regionen. I tråd med dette har også Norge vist at de er villig til å være en seriøs aktør, også ovenfor sine samarbeidspartnere. Snøkrabben-saken, hvor EU, i norske øyne, brukte det som ble påpekt å være en unilateral avgjørelse basert på tidligere praksis hvor Storbritannia fremdeles var med i EU. Norge var klar på at dette brøt med norsk suverenitet og brøt med den forankrede havretten (Royal Norwegian Ministry of Foreign Affairs, 2021).

Uavhengig av EUs ambisjoner og strategi for Arktis så er det, i lys av den engelske skolens fokus på orden i det anarkiske internasjonale systemet, viktig å bruke internasjonale regionale samfunn, slik som EU og den arktiske regionen kan være et eksempel på. Eksempelvis er ND, som 2011-meldingen dro frem som en bidragsyter til EUs inntog til blant annet Barentsrådet, er et av slike tiltak Norge har bidratt med for å inkludere andre regionale aktører til å samarbeide på tvers av internasjonale samfunn, innenfor det internasjonale systemet. Dette er et viktig punkt for en småstat som Norge å bygge videre på, spesielt i tilfellet hvor de er en aktiv arktisk stat som også er integrert i EU gjennom EØS-samarbeidet. EU blir beskrevet som et internasjonalt regionalt samfunn, og vil helt riktig måtte finne seg i å være bundet til å samhandle med den arktiske regionen i et såkalt regionalt system (internasjonalt system, se figur 2.1) (Raspotnik & Østhagen, 2021, s. 1166).

På det sikkerhetspolitiske plan er det knyttet noe spenning til hvordan EUs sikkerhetspolitiske samarbeid med NATO blir seende ut, noe som danner et nytt situasjonsbilde for USA i hvordan de kan tenke prioriteringer fremover. Tar man sceneriene skissert i kapittel 6.1 og 6.2 vil det være grunnlag for å se for seg at et sterkt europeisk sikkerhetsapparat kan føre til ytterligere sikkerhetsgarantier, både i Europa, Arktis og med det for Norge. Ekspertene har pekt på at USA må være observante på hvordan Kina blant annet kan utnytte Russlands tap av geopolitisk makt og store økonomiske svekkelser som følger av krigen mot Ukraina (NUPI, 2023, s. 43). Dermed tilføyer eksemplet over til å være noe som bør være på EUs sikkerhetspolitiske agenda i et potensielt sterkere NATO(USA)-samarbeid for fremtiden. EUs strategiske kompass har poengtert et slikt viktig fokus og retning (European Union, 2022, s. 5).

7.3 Et ideelt arktisk samfunn

Basert på overnevnte diskusjoner danner det seg et interessant tema med hva som kan gjøre Arktis til et robust internasjonalt regionalt samfunn som kan fasilitere for de arktiske statenes og stormaktenes interesse uten at regionen blir et offer for stormaktsrivalisering. En endring i arktisk virksomhet er dermed noe som burde diskuteres ytterligere. Spesielt med tanke på hvordan de andre syv arktiske nasjonene har reagert på Russlands krig mot Ukraina og med flere aktører som melder om økende arktisk interesse, blant dem Kina (Kopra, 2022, s. 8; Wilson, 2016, s. 63). Her hentes *Figur 2* tilbake. Long (2022, s. 65) påpeker at normer og institusjoner er sterke virkemidler mot en stormakt som innehar store militære kapabiliteter. For Norge sin del, er det dermed viktig å være en pådriver og bidragsyter for at det arktiske internasjonale samfunnet innehar en sterk makt-komponent med en synlig identitet og som styrkes av robuste primær- og sekundærinstitusjoner.

Når det kommer til **makt** er det helt essensielt for Norges posisjon og handlingsrom at den arktiske regionens makt-komponent er i de arktiske statenes favør. Dette tar tilbake kollektivmakt diskusjonen som små stater tar i bruk mot stormakter. Som det ble vist i kapittel 2.2, med hva som kjennetegner dagens Arktis, må de eksisterende makt-innehaverne tas hensyn til. Spesielt Russland, men også USA er militær-maktene i den arktiske regionen og er nok ikke i stand alene til å forme den arktiske regionen i sitt bilde. Argumentet rundt en innføring av fora for militær sikkerhet blir dermed et viktig moment å innhente for den arktiske regionen som ikke lenger kan beskrives ut fra den eksepsjonelle konteksten den ofte har blitt omtalt i. Makt-komponenten har videre et fokus på hvilke mykmaktsfaktorer som binder medlemsstater sammen. De fleste bi- og multilaterale samarbeidsorgan i Arktis er basert på mykmakt, noe som blant annet Arktisk råd baseres på (Smieszek, 2019, s. 123; Wilson, 2016, s. 58). Kopra (2022, s. 8) peker på at de ulike mellomstatlige forumene og konferansene, og en økt anspent stemning mellom de andre arktiske statene og Russland fører til at man burde se på mulighetene for å skape nye regionale normer og regler. Dette adresseres senere i kapittelet.

Dette bringer diskusjonen over til **identitet**, hvor den arktiske ordenens selvbevissthet, kjerneverdier og visjon kommer frem gjennom felles praksis og delte normer (Flockhart, 2016, s. 15). Den arktiske identiteten har lenge basert seg på den konfliktfrie måten regionen har blitt styrt på, et argument som denne oppgaven har utfordret i lys av oppgavens fokus på stormakter, geopolitiske hendelser og argumentene som ble gjort i kapittel 7.1. Det som bør påpekes i dette tilfellet er at siden den arktiske regionen ikke innehar bare én organisasjons som presenteres gjennom de ulike primær- eller sekundærinstitusjon er det nødvendig å poengtere at den arktiske identiteten består av flere deler. De ulike arktiske samarbeidsformene, alt fra Arktisk råd, A5, Barentssamarbeidet, ACA og AF osv ... bidrar til å sørge for at den arktiske regionen består av suverene arktiske stater som blir anerkjent for sin posisjon og rolle som forvalter i regionen (Kopra, 2022, s. 8). Identiteten til den arktiske regionen burde dermed bygges videre på basert på det som allerede foreligger. A5 har blant annet gjennom Ilulissat erklæringen, sørget for at de er i en særegen posisjon til å håndtere klima og miljø-relaterte spørsmål hvor de har tatt på seg en forvalteringsrolle i polhavet (Kopra, 2022, s. 9). Et element som signaliserer en felles identitet er måten Arktis tar hensyn til urbefolkningen, noe som kommer frem gjennom Arktisk råds seks permanente deltakere i form urbefolkningsorganisasjoner (Kopra, 2022, ss. 10-11). Et argument som kan adresseres i vurderingen av det som kan gi sterkere identitetsfaktorer, er om urbefolkningsorganisasjonene får en tydeligere rolle i foraene, spesielt i Arktisk råd hvor de ikke har stemmerett (Kopra, 2022, s. 11). For Norges del signaliserer seneste nordområdemelding at den viktigste identiteten er den som viser til at det er fredelig

samarbeid og at alle potensielle tvister blir løst ut fra det folkerettslige rammeverket (Utenriksdepartementet, 2020, s. 20). Oppsummert vil nok en ideell arktisk identitet bære preg av at de arktiske statenes suverenitet anerkjennes og at det er en felles oppfatning at fredelig samarbeid med konstruktiv dialog gjennom foraene er det beste for å oppnå de målene som settes. En annen sentral identitetsfaktor kan være at de arktiske statene bidrar til at regionen er preget av stormaktssamarbeid fremfor rivalisering.

Når det kommer til hvordan **primærinstitusjonene** ideelt sett burde være karakterisert er det en rekke klare punkt å ta med. Diplomati, internasjonal lov (er også et element i sekundærinstitusjonen) og hvordan krig/konflikt blir håndtert er kjerneelementer (Flockhart, 2016, s. 15). Som det ble påpekt i utdypningen om primærinstitusjonens kjennetegn for Arktis var blant annet Arktisk råds kjerneverdi om å ikke diskutere militær sikkerhet sentralt (Arctic Council, 2022). Med tanke på at oppgaven har utfordret denne primære institusjonsegenskapen vil innføringen av militær sikkerhet i Arktisk råd føre til at regionen utvikler seg til å være mer robust i et område som blir stadig mer påvirket av geopolitiske spenninger. Tatt sistnevnte i betraktning for det sikkerhetspolitiske bildet, så er dette noe som kan utfordre stabiliteten for de arktiske statene og aktørene der. På den ene siden har de arktiske statene utenom Russland en god sikkerhetsgaranti i NATO, spesielt når Sverige og Finland kommer med, men samtidig har Russland vist en negativitet til dette og har kommentert at regionen blir mer anspent som følger av dette (NUPI, 2023, s. 31). For Norges del gjelder det å styrke de multilaterale samarbeidsorganene som omhandler sikkerhet og bidrar til økt samarbeid, hvor blant annet Barentssamarbeidet vil bli en viktig arena å utvikle videre.

Havretten er noe de arktiske statene holder som primærfunksjon i arktisk engasjement og identitet, hvor de har et godt samarbeid med egne suverene rettigheter i forvaltningen av det meste av polhavet (Kopra, 2022, s. 8; Rottem & Østhagen, 2020, s. 471). Dette er noe de arktiske statene har belyst selv flere ganger, og det bidrar til å holde regionen stabil (Rottem & Østhagen, 2020, s. 471). En annen primærfunksjon går ut på hvordan den smeltende isen baner vei for at skipstrafikk og handel blir en drivende faktor for den arktiske regionen (så vel som fiske, olje og gass-muligheter) (Kopra, 2022, ss. 9-10). Det er via dette punktet at Kinas inntog i arktiske relasjoner gjennom PSR kommer frem, som vil sørge for en stor aktivitetsøkning i den arktiske regionen, noe som også involverer Norge i det oppgaven har definert som en geoøkonomisk-situasjon (NUPI, 2023, s. 48). De videre nordområdemeldingene vil måtte skissere en tydeligere holdning, hvor Norge må posisjonere seg i henhold til utviklingen dette tar, samtidig med å balansere det med egne nasjonale mål og forholdet til USA.

For **sekundærinstitusjonene** som utformer det systematiske og lovmessige strukturen på det som er det ideelle arktiske samfunnet, er det et utvidet fokus på internasjonal lov og hva som konstituerer den arktiske regionen (Flockhart, 2016, s. 16). I tråd med primærfunksjonens fokus på internasjonal lov, som overlapper med denne komponenten, så vil det å styrke forholdene mellom de ulike foraene i den arktiske regionen være viktig. Spesielt de arktiske statene, men også aktørene involvert bør utvikle å skape klare retningslinjer for hvordan samarbeid i de ulike foraene er. Dette bygger på Kopras (2022, s. 8) belysende argument om at slike fora kan supplere hverandre, men også bli en konkurranse-arena hvor det er kamp om hvilke fora som skal være førende for å diskutere arktisk styring. Når det kommer til internasjonal lov så er det som nevnt ikke en arktisk traktat, hvor den arktiske regionen inngår i et komplekst rammeverk av ulike internasjonale traktater med UNCLOS og FNs klimaregime samt en rekke regionale avtaler (Kopra, 2022, s. 8). Involveringen av blant annet urbefolkningsorganisasjoner i Arktisk råd legger til et verdenssamfunn-element i hvordan den arktiske regionen er konstituert. Sekundære institusjoner kan dermed ses på som arenaen hvor stater og ikke-statlige aktører, som urbefolkningsorganisasjoner, møtes på felles grunnlag av interesser og anerkjennelse av hverandres rett (Kopra, 2022, s. 12). Som primærinstitusjonen nevner så overlapper disse to komponenten noe, spesielt med fokus på internasjonal lov som både kan gjelde hvordan stater bruker den, men også hvordan den arktiske regionen er konstituert. En avgjørende faktor for hvor ideell et arktisk internasjonalt samfunn blir er hvordan den eventuelt legitimeres.

Skulle det derimot oppstå en situasjon som omhandler en mer robust konstituering vil nok Arktisk råd, slik Wilson (2016, s. 57) påpeker kunne styrkes gjennom å være traktatsbasert gjennom to forklaringsfaktorer. For det første ville det føre til et sterkt fundament som hadde gitt rådet lovgivende myndighet. For det andre ville slik lovgivende myndighet gjort at stater som velge å ratifisere seg til rådets traktat vært underlagt traktatens bestemmelser (Wilson, 2016, s. 57). Det kan også nevnes at EU har i enkelte saker etterspurt en form for arktisk traktat (Raspotnik & Østhagen, 2021, s. 1162). For Norge byr dett på en unik mulighet hvor de i dette tilfellet kan fortsatt sørge for at sekretariatet til Arktisk råd fremdeles er i Tromsø, noe som gjør at Norge stiller seg i en fasiliteter-rolle for arktisk styring og styrker Norges posisjon som en seriøs arktisk stat. Dette vil nok være en tidkrevende prosess, både med omstrukturering og overtaling av de arktiske statene. A5 har signalisert at en ytterligere forsterkning av arktisk styring ikke er nødvendig, og sannsynligheten vil i nåværende tidspunkt være liten basert på den ansente situasjonen vis-a-vis Russland (Wilson, 2016, s. 57). I lys av de eksisterende strukturene vil det det, for Norges del som småstat, være viktig å ivareta de etablerte

samarbeidskanalene og samtidig bidra til at de satte målene for arktisk samarbeid blir ivaretatt, noe som blant annet formannskapsrollen i Arktisk råd vil bli en arena for (Utenriksdepartementet, 2023).

Avslutningsvis vil denne ideelle utformingen av det arktiske internasjonale samfunnet baseres på mange av de allerede eksisterende komponentene, dette fordi det gagnar Norge som arktisk stat, men også basert på at det sikrer den arktiske regionen fra å bli et styringsorgan for stormaktene, hvor mykamktfaktorer blir beskrevet som mest ideelle. Det som derimot gir ekstra elementer for hvordan det kan endres baseres på den geopolitiske utviklingen og stadig økende oppmerksomhetene den arktiske regionen får fra det multipolare verdenssystemet. Fordelene Norge får med et ideelt arktisk samfunn kommer best gjennom posisjonen til å kunne opptre som fasilitator for økt amerikansk engasjement, konstruktivt og fredelig samarbeid med Russland og et respektivt forhold til Kina. Dette vil styrke Norges handlingsrom både i det internasjonale samfunnet, men også i systemet. Bruken av EU viser også til at Norge kan ta på seg rollen som «arktisk brobygger».

9. Avslutning og konklusjon

Hvordan påvirker stormaktenes interesser i Arktis Norges posisjon og handlingsrom?

Den arktiske regionen har lenge blitt betraktet som eksepsjonell basert på det grunnlag at det har bevart fredelig samarbeid og unngått geopolitiske spillover-effekter som kunne resultert i voldelige konflikter. Dette ser man også gjennom de ulike nordområdemeldingene som påpeker hvor fruktig den konfliktfrie regionen har vært for det internasjonale handlingsrommet i Arktis. Dette er derimot noe jeg har utfordret i denne oppgaven med fokus på stormaktenes interesser som avgjørende på hvordan den arktiske regionens sikkerhetspolitiske bilde blir seende ut fremover. Amerikanerne har økt sin interesse for den arktiske regionen gjennom årene, men har samtidig hatt en direkte retorikk mot hva de mener om blant annet Kinas inntog, noe som brygger på et sikkerhetspolitisk uromoment for hvordan stormaktsrivaliseringen utarter, ikke bare for den arktiske regionen, men også det internasjonale systemet. Kinas engasjement i Arktis stammer fra en økt visjon om å gjøre Kina stor igjen, noe som gjøres gjennom blant annet å kalle seg en «nær-arktisk stat» og samtidig satse tungt på å få gjennom sin visjon for den nye silkeveien, Polar Silk Road. Dette er også noe de gjør sammen med Russland som vil få ha store deler av denne gjennom sine territorialfarvann. Russland har ført til det største uromomentet når man diskuterer stormaktsrivalisering og påvirkningskraft mot andre stater.

Invasjonen av Krim i 2014 og den påfølgende fullskala krigen mot Ukraina i 2022 har ført til at man nå står i en sikkerhetspolitisk usikker tid. Russland er en arktisk stat og har påpekt en rekke ganger hvor viktig det er for dem at den arktiske regionen innehar et godt fredelig samarbeid. Samtidig er det et faktum at Russlands strategiske militære evne i form av de atomdrevne militære fartøyene befinner seg i Arktis, på Kola-halvøya. Med suspenderingen av en rekke samarbeid i ulike arktiske fora og samarbeid, et brudd med et ideelt internasjonalt samfunn i Arktis, er det fortsatt uklart hvilken utgang krigen mot Ukraina får og hvorvidt Russland vil inkluderes i de ulike samarbeidsorganene igjen.

Norge, som har et asymmetrisk forhold til henholdsvis USA og Russland, og som ser Kinas økte engasjement i Arktis, er i en posisjon hvor både interesser og handlingsrom blir påvirket av stormaktenes interesser. De ulike nordområdemeldingene, mer spesifikt de fra 2011, 2014, 2017 og 2020 viser til en rekke områder som har preget norske interesser i nordområdene over et tiår. Oppgavens analyse har vist hvordan disse områdene innebærer et økt fokus på samarbeid i både direkte relasjoner til arktiske stater og aktører og bi- og multilaterale samarbeidsorganer. Norge anerkjenner at den smeltende polisen fører til geopolitiske utviklinger som vil påvirke Norges posisjon og handlingsrom, og vise-versa med tanke på Russlands handlinger i Ukraina og Kinas inntog i Arktis. Utviklingen som ses gjennom nordområdemeldingene, er at konstruktivt samarbeid og åpenhet betyr mye for å fortsatt ha en region som i store deler av tiden siden den kalde krigen har hatt luksusen av å bli omtalt som eksepsjonell. Norge viser også at de som småstat er villig til å stå for det de mener er rett i sine respektive områder. Ovenfor EU, som Norge har involvert i arktiske dialoger og samarbeid, har snøkrabbe-saken dratt frem hvordan en småstat kan bruke spesifikk-ressurs-makt samt enkelte kapabiliteter i form av diplomati og internasjonal lov. Nordlig Dimensjon har vært avgjørende for norsk inkludering av et annet internasjonalt regionalt samfunn.

Overnevnte punkter og oppgavens analyse viser, som et svar på første hypotese, at det er et større handlingsrom for Norge, og små stater generelt innenfor det internasjonale samfunnet enn innenfor det internasjonale systemet. Beskrivelsen av at et ideelt internasjonalt samfunn burde inneha mykmakts-faktorer som det er organisert i dag, kombinert med forståelsen som danner seg gjennom dokumentanalysen av nordområdemeldingene, viser det at det ikke er nødvendig å foreta en stor systematisk endring av den arktiske regionen. Det jeg derimot har argumentert i oppgaven er at innføringen av militær sikkerhet, vil være et nødvendig tillegg for å styrke det multilaterale samarbeidet og gjøre regionen mer robust når en nå er i et multipolart internasjonalt system. På denne måten, og som et konkret svar på den andre hypotesen så vil global stormaktsrivalisering gjøre det enda viktigere for Norge å hevde

sine interesser og beskytte sin posisjon i den arktiske regionen. På slik måte belyses problemstillingens svar med at stormaktenes interesser i Arktis, og rivaliseringen, påvirker Norges posisjon og handlingsrom, hvor Norge er nødt til å satse ytterligere på samarbeid i regionen. Norge og resten av de arktiske statene høster god politisk innflytelse av hvordan regionen er forvaltet, forankret i UNCLOS og en rekke regionale avtaler. En potensiell innføring av en arktisk traktat vil by på en teknisk og kompleks utvikling for Arktis og dette er neppe noe de arktiske statene vil stille seg positive til. Derimot vil det være helt nødvendig å orientere seg i hvordan det internasjonale systemet formes av stormaktene og inneha en situasjonsforståelse på hvordan ting kan eskalere fremover som vil kunne påvirke de internasjonale samfunnene. Kollektivt stiller de små og mellomstore statene sterkt, og dette er Norge særdeles avhengig av. I tillegg skal Russland en dag tilbake til den internasjonale arenaen, noe Norge har vært med på før og kan posisjonere seg til å være i igjen.

9.1 Fremtidig forskning

Denne oppgaven har åpnet en rekke nye problemstillinger som gir et klart inntrykk av at det er flere interessante forskningsobjekt. Det har vært en utfordring å forske på et område som er under kontinuerlig utvikling hvor nytt materiale blir produsert og hendelser skjer. Med tanke på hvordan utfallet av Russlands krig mot Ukraina blir, som fremdeles er uklart, er det naturligvis interessant å forske mer rundt dette og hvordan det har påvirket europeisk og arktisk sikkerhet, og styrket eller svekket den liberale internasjonale ordenen. Arktisk råd får stadig flere observatører og internasjonaliseringen av regionen har for alvor tatt til. Norges formannskap i Arktisk råd de neste to årene (2023-2025) vil etter endt periode være en spennende casestudie for å se hvordan Norge videre bruker USA, håndterer en situasjon hvor et fortsatt Russland er satt kraftig tilbake mens stormakten Kina øker sin interesse for regionen.

For denne oppgavens del vil den kunne oppdateres kontinuerlig. Ved å sette inn nyere nordområdemeldinger fra Norge og kjøre komparative analyser opp mot andre arktiske og ikke-arktiske stater og aktørers arktiske policy dokumenter vil denne oppgaven kunne reproduseres i nyere format.

Litteraturliste

- Allison, G. (2018). *Destined for war: Can america and china escape thucydides' trap?* London: Scribe Publications.
- Arctic Council. (2017, Mai 11). *Agreement on Enhancing International Arctic Scientific Cooperation*. Hentet November 15, 2022 fra Arctic Council Archive: <https://oaarchive.arctic-council.org/handle/11374/1916>
- Arctic Council. (2021, Mai 20). *Arctic Council Strategic Plan*. Hentet November 8, 2022 fra AC Archive Home: <https://oaarchive.arctic-council.org/bitstream/handle/11374/2601/ac-strategic-plan%20web.pdf?sequence=8&isAllowed=y>
- Arctic Council. (2022). *ABOUT THE ARCTIC COUNCIL* . Hentet fra Arctic Council: <https://arctic-council.org/about/>
- Arctic Council. (2022). *The United States*. Hentet fra Arctic Council: <https://www.arctic-council.org/about/states/the-united-states/>
- Arctic Monitoring & Assessment Programme. (2023). *Geographical coverage*. Hentet fra AMAP - About: <https://www.amap.no/about/geographical-coverage>
- Åtland, K. (2014). Interstate Relations in the Arctic: An Emerging Security Dilemma? *Comparative Strategy*, 33(2), ss. 145-166. Hentet fra <https://doi.org/10.1080/01495933.2014.897121>
- Baev, P. K. (2019). Threat Assessments and Strategic Objectives in Russia's Arctic Policy. *The Journal of Slavic Military Studies*, 32(1), ss. 25-40. Hentet fra <https://doi.org/10.1080/13518046.2019.1552662>
- Beadle, A. W. (2023, Mai 03). *Tre nye strategiske sjokk for norsk forsvarsplanlegging*. Hentet Mai 04, 2023 fra Forsvarskommisjonen av 2021 — Forsvar for fred og frihet: <https://files.nettsteder.regjeringen.no/wpuploads01/sites/495/2022/09/Tre-nye-strategiske-sjokk-for-norsk-forsvarsplanlegging-Beadle.pdf>
- Bennett, M. M. (2015). How China Sees the Arctic: Reading Between Extraregional and Intraregional Narratives. *Geopolitics*, 20(3), ss. 645-668. Hentet fra <https://doi.org/10.1080/14650045.2015.1017757>

- Boeije, H. (2010). *Analysis in qualitative research*. Los Angeles: SAGE.
- Bowen, G. A. (2009). Document Analysis as a Qualitative Research Method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), ss. 27-40. Hentet fra <https://doi.org/10.3316/QRJ0902027>
- Brands, H. (2022, Januar 25). *America's War for Global Order Is a Marathon*. Hentet April 14, 2023 fra Foreign Policy: <https://foreignpolicy.com/2022/01/25/americas-war-for-global-order-is-a-marathon/>
- Buzan, B. (2001). The English School: An underexploited resource in IR. *Review of International Studies*, 27(3), pp. 471-488. Retrieved from <https://doi.org/10.1080/09557571.2020.1785132>
- Buzan, B. (2020). Three ideas for taking the English school forward. *Cambridge Review of International Affairs*, 33(4), ss. 499-501. Hentet fra <https://doi.org/10.1080/09557571.2020.1785132>
- Caspari, B. C., & Nicolaysen, V. (2023). Sammensatte trusler og forsvaret av Nord-Norge: Hvordan kan sammensatt virkemiddelbruk avdekkes i Troms og Finnmark? I N. Wegge, *Sikkerhetspolitikk og militærmakt i Arktis* (ss. 203-230). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Corgan, M. T. (2020). US security policy in the American Arctic. In G. H. Gjørsv, H. S. Aggrey, & H. Sam-Aggrey, *Routledge Handbook of Arctic Security* (pp. 152-164). Oxon: Routledge. Retrieved from <https://doi.org/10.4324/9781315265797-13>
- Department of the Navy. (2021, Januar). *A blue Arctic*. Hentet November 14, 2022 fra Press Releases: <https://media.defense.gov/2021/Jan/05/2002560338/-1/-1/0/ARCTIC%20BLUEPRINT%202021%20FINAL.PDF/ARCTIC%20BLUEPRINT%202021%20FINAL.PDF>
- Edvardsen, A. (2023, April 28). *China Wants to Support Norway in Restoring the Arctic Council*. Hentet Mai 05, 2023 fra High North News: <https://www.highnorthnews.com/en/china-wants-support-norway-restoring-arctic-council>
- Efron, S. E., & Ravid, R. (2019). *Writing the literature review - A Practical Guide*. Retrieved Desember 05, 2022, from ProQuest Ebook Central: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/nord/detail.action?docID=5522670>

- Etterretningstjenesten. (2023, Mars 14). *Fokus 2023*. Hentet April 03, 2023 fra Etterretningstjenesten - Publikasjoner:
<https://www.etterretningstjenesten.no/publikasjoner/fokus/innhold/Kina>
- European Commission. (2021, Oktober 13). *Joint Communication on a stronger EU engagement for a peaceful, sustainable and prosperous Arctic*. Hentet November 8, 2022 fra European Union External Action: https://www.eeas.europa.eu/eeas/joint-communication-stronger-eu-engagement-peaceful-sustainable-and-prosperous-arctic_en
- European Union. (2016, Juni 8). *A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy*. Hentet November 8, 2022 fra European Union External Action: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/eugs_review_web_0.pdf
- European Union. (2022, Mars). *A Strategic Compass for Security and Defence*. Hentet November 8, 2022 fra European Union External Action: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/strategic_compass_en3_web.pdf
- Exner-Pirot, H., & Murray, R. (2017, October 2). Regional Order in the Arctic: Negotiated Exceptionalism. *Politik*, pp. 47-64. Retrieved from <https://doi.org/10.7146/politik.v20i3.97153>
- Flockhart, T. (2016, Mars 23). The coming multi-order world. *Contemporary Security Policy*, 37(1), ss. 3-30. Hentet fra <https://doi.org/10.1080/13523260.2016.1150053>
- Flockhart, T., & Korosteleva, E. A. (2022, Juni 24). War in Ukraine: Putin and the multi-order world. *Contemporary Security Policy*, 43(3), ss. 466-481. Hentet fra <https://doi.org/10.1080/13523260.2022.2091591>
- Fondahl, G., Espiritu, A. A., & Ivanova, A. (2019). Russia's Arctic Regions and Policies. I K. S. Coates, & C. Holroyd, *The Palgrave Handbook of Arctic Policy and Politics* (ss. 195-216). Cham: Springer International Publishing. Hentet fra https://doi.org/10.1007/978-3-030-20557-7_13
- Forsvarsdepartementet. (2023, Mai 03). *NOU 2023: 14 "Forsvarskommisjonen av 2021 — Forsvar for fred og frihet"*. Hentet Mai 05, 2023 fra Regjeringen - Dokumenter: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2023-14/id2974821/>

- Hønneland, G. (2010). East-west collaboration in the European north: Structures and Perceptions. *International journal*, 65(4), ss. 837-850. Hentet fra <https://doi.org/10.1177/002070201006500414>
- Hønneland, G. (2020). *Russia and the Arctic - Environment, identity and foreign policy* (Vol. 2). London: I.B. Tauris.
- Heier, T. (2018). Avoiding War: How Should Northern Europe Respond to the US-Russian Rivalry? *Arctic Review on Law and Politics*, 9, ss. 267-286. Hentet fra <https://doi.org/10.23865/arctic.v9.1218>
- Ikenberry, G. J. (2018, Januar). The end of liberal international order? *International affairs*, 94(1), ss. 7-23. Hentet fra <https://doi.org/10.1093/ia/iix241>
- Jensen, L. C. (2015). *International Relations in the Arctic : Norway and the Struggle for Power in the New North*. Hentet Oktober 14, 2022 fra ProQuest Ebook Central: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/nord/detail.action?docID=4444015>
- Jonassen, T. (2022, Oktober 18). *Arctic Circle Assembly 2022 China: "Will Not Acknowledge Arctic Council Without Russia"*. Hentet Mai 05, 2023 fra High North News: <https://www.highnorthnews.com/en/china-will-not-acknowledge-arctic-council-without-russia>
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2016). *Meld. St. 32 (2015–2016) - Svalbard*. Hentet Februar 20, 2023 fra Regjeringen - Meldinger til stortinget: <https://www.regjeringen.no/contentassets/379f96b0ed574503b47765f0a15622ce/no/pdfs/stm201520160032000dddpdfs.pdf>
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2023). *Regjeringen starter arbeid med ny stortingsmelding om Svalbard*. Hentet Februar 20, 2023 fra Regjeringen - Pressemeldinger: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/regjeringen-starter-arbeid-med-ny-stortingsmelding-om-svalbard2/id2959629/>
- Kauppi, M. V., & Viotti, P. R. (2019). *International Relations Theory*. Lanham: Rowman and Littlefield.
- Klimenko, E. (2019). *THE GEOPOLITICS OF A CHANGING ARCTIC*. Hentet Mai 01, 2023 fra JSTOR: <http://www.jstor.org/stable/resrep20067>

- Klimenko, E. (2020, April 6). *Russia's new Arctic policy document signals continuity rather than change*. Hentet November 18, 2022 fra SIPRI - STOCKHOLM INTERNATIONAL PEACE RESEARCH INSTITUTE:
<https://www.sipri.org/commentary/essay/2020/russias-new-arctic-policy-document-signals-continuity-rather-change>
- Knutsen, B. O., & Tvebråten, K. (2021, Januar 19). Hvorfor så ambivalent? USAs politikk overfor EUs forsvarsambisjoner. *Internasjonal Politikk*, 79(1), ss. 25-38. Hentet Mai 04, 2023 fra Tidsskriftet: <https://doi.org/10.23865/intpol.v79.2518>
- Kopra, S. (2022, November 24). The Arctic from the perspective of the English School of International Relations: A novel research agenda. *The Polar Journal*, 12(2), ss. 261-280. Hentet fra <https://doi.org/10.1080/2154896X.2022.2137088>
- Lagutina, M. (2021, Juni 3). Russia's Arctic policies: concepts, domestic and international priorities. *The Polar Journal*, 11(1), ss. 118-135. Hentet fra <https://doi.org/10.1080/2154896X.2021.1932262>
- Lim, K. S. (2018). *China's Arctic Policy & the Polar Silk Road Vision*. Retrieved September 10, 2022, from Arctic Yearbook:
https://arcticyearbook.com/images/yearbook/2018/Scholarly_Papers/24_AY2018_Kong.pdf
- Long, T. (2022). *A small state's guide to influence in world politics*. Oxford: Oxford University Press.
- Miles, M. B., Huberman, A., & Saldaña, J. (2020). *Qualitative data analysis : a methods sourcebook*. Los Angeles, California: SAGE.
- Mysager, S., & Løvenskiold, K. F. (2023). Svalbard og spørsmålet om norsk militær tilstedeværelse. I N. Wegge, *Sikkerhetspolitikk og militærmakt i Arktis* (ss. 175-202). Oslo: Cappelen Damm Akademisk .
- NATO. (2014, September 05). *Wales Summit Declaration*. Hentet Mai 05, 2023 fra NATO - Press release: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_112964.htm
- NATO. (2022, September 1). *NATO-Russia Council*. Hentet Desember 13, 2022 fra NATO: Russia-NATO relations: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50091.htm

- Northern Dimension. (2023). *About ND*. Hentet Februar 27, 2023 fra Northern Dimension:
<https://northerndimension.info/about-northern-dimension/>
- NUPI. (2023, Februar 17). *Navigating Breakup: Security realities of freezing politics and thawing landscapes in the Arctic*. NUPI. Norwegian Institute of International Affairs (NUPI) og Wilson Center. Hentet Februar 20, 2023 fra
<https://www.nupi.no/en/publications/cristin-pub/navigating-breakup-security-realities-of-freezing-politics-and-thawing-landscapes-in-the-arctic>
- Office of the spokesperson. (2022, Mars 3). *Joint Statement on Arctic Council Cooperation Following Russia's Invasion of Ukraine*. Hentet November 14, 2022 fra Press Release:
<https://www.state.gov/joint-statement-on-arctic-council-cooperation-following-russias-invasion-of-ukraine/>
- Pedersen, T., & Skagestad, O. G. (2020). En nordområdepolitikk om alt – eller ingenting? *Internasjonal politikk*, 78(4), ss. 490-499. Hentet fra
<https://doi.org/10.23865/intpol.v78.2384>
- Politiets Sikkerhetstjeneste. (2023, Februar 13). *PSTs nasjonale trusselvurdering 2023*. Hentet Februar 28, 2023 fra PST - Nasjonal trusselvurdering:
https://www.pst.no/globalassets/ntv/2023/ntv_2023_nor_web.pdf
- Rasputnik, A., & Østhagen, A. (2021). What about the Arctic? The European Union's Geopolitical Quest for Northern Space. *Geopolitics*, 26(4), ss. 1150-1174. Hentet fra
<https://doi.org/10.1080/14650045.2019.1670643>
- Rottem, S. V., & Østhagen, A. (2020). Stormaktpolitikk og økt spenning? Kunsten å skille mellom is og bart i Arktis. *Internasjonal Politikk*, 78(4), ss. 466-477. Hentet fra
<https://doi.org/10.23865/intpol.v78.2379>
- Rottem, S. V., Soltvedt, I. F., & Prip, C. (2020). Arktisk råd i spennet mellom forskning, forvaltning og politikk. *Internasjonal politikk*, 78(3), ss. 284-310. Hentet fra
<https://doi.org/10.23865/intpol.v78.1504>
- Royal Norwegian Ministry of Foreign Affairs. (2021, Mai 4). Hentet Februar 20, 2023 fra Regjeringen:
<https://www.regjeringen.no/contentassets/83930993ec23456092199fcc9ed9de51/note-til-eu-torsk-og-snokrabbe.pdf>

- Sacks, B. J., & Abel, K. V. (2022, August 22). *How the Russian Invasion of Ukraine May Impact the Arctic*. Hentet Oktober 28, 2022 fra Rand Corporation: <https://www.rand.org/blog/2022/08/how-the-russian-invasion-of-ukraine-may-impact-the.html>
- Saxena, A. (2020, Oktober 22). *The Return of Great Power Competition to the Arctic*. Hentet Oktober 28, 2022 fra The Arctic Institute: <https://www.thearcticinstitute.org/return-great-power-competition-arctic/>
- Shala, D. (2020, Desember 08). *Datainnbruddet mot Stortinget er ferdig etterforsket*. Hentet Mai 06, 2023 fra PST - Pressemeldinger: <https://www.pst.no/alle-arkiv/pressemeldinger/datainnbruddet-mot-stortinget-er-ferdig-etterforsket/>
- Skagestad, O. G. (2020, September). Nordområdebegrepet og nordområdesatsingen. *Norsk statsvitenskapelige tidsskrift*, 36(1), ss. 22-33. Hentet fra <https://doi.org/10.18261/issn.1504-2936-2020-01-02>
- Smieszek, M. (2019). Do the cures match the problem? Reforming the Arctic Council. *Polar Record*, 55(3), ss. 121-131. Hentet fra <https://doi.org/10.1017/S0032247419000263>
- Snyder, H. (2019). Literature review as a research methodology: An overview and guidelines. *Journal of Business Research*, 104, ss. 333-339. Hentet fra <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2019.07.039>
- Solli, P., & Solvang, Ø. (2022, Mai 12). *Finland og Sverige inn i NATO? Veien dit og konsekvenser*. Hentet Mai 01, 2023 fra NUPI: <https://www.nupi.no/nyheter/finland-og-sverige-inn-i-nato-veien-dit-og-konsekvenser>
- Staun, J. (2017). Russia's strategy in the Arctic: cooperation, not confrontation. *Polar Record*, 53(3), pp. 314-332. Retrieved from <https://doi.org/10.1017/S0032247417000158>
- Steinveg, B. (2021, Februar 19). *Governance by conference? Actors and agendas in Arctic politics*. Munin - Åpent vitenarkiv. UiT Norges arktiske universitet. Hentet November 15, 2022 fra Doktorgradsavhandling: <https://hdl.handle.net/10037/20490>
- Stivachtis, Y. (2017, February 23). Introducing the English School in International Relations Theory. In S. McGlinchey, R. Walters, & C. Scheinpflug, *International Relations Theory* (pp. 28-35). Bristol: E-International Relations. Retrieved from E-International Relations.

- Stokke, K. (2014, September 15). Peace-building as Small State Foreign Policy: Norway's Peace Engagement in a Changing International Context. *International Studies*, 49(3-4), pp. 207-231. Retrieved from <https://doi.org/10.1177/0020881714532334>
- Store Norske Leksikon. (2022, September). *Eklektisk*. Hentet Mars 20, 2023 fra SNL: <https://snl.no/eklektisk>
- Tamnes, R. (2015, September 23). Et lite land i stormaktspolitikken. *Internasjonal politikk*, 73(3), ss. 384-393. Hentet fra <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1757-2015-03-04>
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse : en innføring i kvalitative metoder* (Vol. 5). Bergen: Fagbokforlaget.
- The Arctic Institute. (2016). *A QUICK START GUIDE TO THE LAW OF THE SEAS IN THE ARCTIC*. Hentet 16 November, 2022 fra Publications: <https://www.thearcticinstitute.org/wp-content/uploads/2016/04/TAI-Quick-Start-to-UNCLOS.pdf>
- The department of the Air Force. (2020, Juli). *Air Force*. Hentet November 14, 2022 fra ARCTIC STRATEGY: <https://www.af.mil/Portals/1/documents/2020SAF/July/ArcticStrategy.pdf>
- The State Council information office of the PRC. (2018, Januar 26). *China's Arctic Policy*. Hentet Oktober 28, 2022 fra <https://www.uaf.edu/caps/resources/policy-documents/china-arctic-policy-2018.pdf>
- The United States Army. (2021, Januar). *Regaining Arctic Dominance*. Hentet November 14, 2022 fra Arctic Today News: <https://api.army.mil/e2/c/downloads/2021/03/15/9944046e/regaining-arctic-dominance-us-army-in-the-arctic-19-january-2021-unclassified.pdf>
- The White House. (2010, May). *Obamawhitehouse*. Hentet Oktober 23, 2022 fra National Security Strategy: https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf
- The White House. (2017, Desember). *National Security Strategy of the United States of America*. Hentet Oktober 26, 2022 fra <https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>

- The White House. (2022, Oktober 12). *National security strategy*. Hentet Oktober 23, 2022 fra Statement and releases: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf>
- The White House. (2022, Oktober 07). *National Strategy for the Arctic region*. Hentet Oktober 23, 2022 fra Statements and releases: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/10/National-Strategy-for-the-Arctic-Region.pdf>
- Tillman, H., Yang, J., & Nielsson, E. T. (2018). The Polar Silk Road: China's New Frontier of International Cooperation. *China Quarterly of International Strategic Studies*, 4(3), ss. 345-362. Hentet fra <https://doi.org/10.1142/S2377740018500215>
- Tunsjø, Ø. (2020). The Great Hype: False Visions of Conflict and Opportunity in the Arctic. *Survival (London)*, 62(5), pp. 139-156. Retrieved from <https://doi.org/10.1080/00396338.2020.1819649>
- Uljua, R. (2017). *Trump's National Security Strategy mentions the Arctic, but not climate change*. Hentet Oktober 28, 2022 fra High North News: <https://www.highnorthnews.com/nb/trumps-national-security-strategy-mentions-arctic-not-climate-change>
- United Nations. (2022, Mars 02). *Aggression against Ukraine : resolution / adopted by the General Assembly*. Hentet Mai 03, 2023 fra United Nations Digital Library: <https://digitallibrary.un.org/record/3959039?ln=en>
- United States Coast Guard. (2019, April). *Arctic Strategic Outlook*. Hentet November 14, 2022 fra United States Coast Guard: https://www.uscg.mil/Portals/0/Images/arctic/Arctic_Strategy_Book_APR_2019.pdf
- Utenriksdepartementet. (2003, Desember 8). *Mot Nord! - utfordringer og muligheter i Nordområdene*. Hentet November 21, 2022 fra Regjeringen.no: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2003-32/id149022/>
- Utenriksdepartementet. (2005). *St.meld. nr. 30 (2004-2005) Muligheter og utfordringer i nord*. Hentet November 21, 2022 fra Regjeringen.no: <https://www.regjeringen.no/contentassets/30b734023f6649ee94a10b69d0586afa/no/pdfs/stm200420050030000dddpdfs.pdf>

- Utenriksdepartementet. (2006). *Regjeringens nordområdestrategi*. Hentet November 21, 2022 fra Utenriksdepartementet:
<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/ud/pla/2006/0006/ddd/pdfv/302927-nstrategi06.pdf>
- Utenriksdepartementet. (2009, Mai). *St.meld. nr. 38 (2008-2009): Om samarbeidet i NATO i 2008*. Hentet Mai 05, 2023 fra Regjeringen - Meldinger til Stortinget:
<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-38-2008-2009-/id561589/?ch=9>
- Utenriksdepartementet. (2011). *Nordområdene - Visjon og virkemidler*. Hentet November 21, 2022 fra Meld. St. 7 (2011–2012):
<https://www.regjeringen.no/contentassets/a0140460a8d04e4ba9c4af449b5fa06d/no/pdfs/stm201120120007000dddpdfs.pdf>
- Utenriksdepartementet. (2014). *Nordkloden*. Hentet November 21, 2022 fra Rapport og planer:
https://www.regjeringen.no/contentassets/23843eabac77454283b0769876148950/nordkloden_rapport-red.pdf
- Utenriksdepartementet. (2017). *Nordområdestrategi - mellom geopolitikk og samfunnsutvikling*. Hentet November 21, 2022 fra Rapport og planer:
https://www.regjeringen.no/contentassets/fad46f0404e14b2a9b551ca7359c1000/strategi_nord_2017_d.pdf
- Utenriksdepartementet. (2020). *Mennesker, muligheter og norske interesser i nord*. Hentet November 21, 2022 fra Meld. St. 9 (2020–2021):
<https://www.regjeringen.no/contentassets/268c112ec4ad4b1eb6e486b0280ff8a0/no/pdfs/stm202020210009000dddpdfs.pdf>
- Utenriksdepartementet. (2023). *Norges lederskap i Arktisk råd 2023–2025*. Hentet April 27, 2023 fra Dokument:
https://www.regjeringen.no/contentassets/034e4c4d49a44684b5fb59568103702e/230322_ud_ac_programbrosjyre_no_web.pdf
- Wegge, N. (2020). Arctic Security Strategies and the North Atlantic States. *Arctic Review on Law and Politics*, 11, ss. 360-382. Hentet fra <https://doi.org/10.23865/arctic.v11.2401>

- Wegge, N. (2023). Introduksjon: Sikkerhetspolitikk og militærmakt i Arktis. I N. Wegge, *Sikkerhetspolitikk og militærmakt i Arktis* (ss. 9-14). Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Weinert, M. S. (2014). Sovereignty as an institution for international society. I R. W. Murray, & A. D. Nuttall, *International Relations and the Arctic: understanding policy and governance* (ss. 79-104). Amherst: Cambria Press.
- Wilson, P. (2016, Mars). Society, steward or security actor? Three visions of the Arctic Council. *Cooperation and Conflict*, 51(1), ss. 55-74. Hentet fra <https://doi.org/10.1177/0010836715591711>
- Østerud, Ø. (2014). *Statsvitenskap - Innføring i politisk analyse* (5. Utgave. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Østhagen, A. (2017). Geopolitics and Security in the Arctic: What Role for the EU? *European View*, 16(2), ss. 239-249. Hentet fra <https://doi.org/10.1007/s12290-017-0459-1>
- Østhagen, A. (2021, April 25). Norway's Arctic policy: still high North, low tension? *The Polar Journal*, 11(1), ss. 75-94. Hentet fra <https://doi.org/10.1080/2154896X.2021.1911043>
- Østhagen, A. (2021, Februar). The Arctic security region: misconceptions and contradictions. *Polar Geography*, 44(1), ss. 55-74. Hentet fra <https://doi.org/10.1080/1088937X.2021.1881645>

Forkortelser:

A5	Arctic five/ Arktisk fem
ACA	Arctic Circle Assembly
AEPS	Arctic Environmental Protection Strategy
AF	Arctic Frontiers
AMAP	Arctic Monitoring and Assessment Programme
ASFR	Arctic Security Forces Roundtable
BEAC	Barents Euro Arctic Council / Barentsrådet
BRI	Belt and Road Initiative
CLCS kommisjon	Commission on the Limits of the Continental Shelf / FNs Kontinentalsokkel
IMO	International Maritime Organization / Internasjonal Maritime Organisasjon
LTP	(Forsvarets) Langtidsplan
NORDEFECO	Nordic Defences Cooperation
NSM	Nasjonal Sikkerhetsmyndighet
NSR	Northern Sea Route / Nordlige sjørute
NSS	National Security Strategy / Nasjonal Sikkerhetsstrategi
PSR	Polar Silk Road / Polare Silkeveien
PST	Politiets Sikkerhetstjeneste
UNCLOS	United Nations Convention on the Law Of the Sea